

România
AVOCATUL POPORULUI

Sinteza

Raportului special

*privind condițiile de detenție din penitenciare și centre de
reținere și arestare preventivă, factori determinanți în
respectarea demnității umane și a drepturilor persoanelor
private de libertate*

București, 2015

Autor: Magda Ștefănescu, adjunct al Avocatului Poporului, coordonator al Domeniului privind prevenirea torturii în locurile de detenție

Au contribuit:

- doamna Silvia Lobonțiu și domnul Nicolae Voicu, consilieri din Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție

- Emma Turtoi, șef Birou Contencios constituțional și recurs în interesul legii

- alți consilieri din cadrul aceluiași birou și ai Serviciului de contencios constituțional, recurs în interesul legii, contencios administrativ și juridic, analiză acte normative, relații externe și comunicare

Coordonator, Victor Ciorbea,

Avocatul Poporului

*Mulțumiri birourilor teritoriale care au efectuat anchetele în penitenciare și în centrele de reținere și arestare preventivă, precum și doamnei Gabriela Stan, pentru realizarea fotografiei de pe copertă și a siglei Domeniului privind prevenirea torturii în locurile de detenție (MNP)

Precizări preliminare

Preambul

În exercitarea atribuțiilor stabilite de lege, respectiv în temeiul art. 26 alin. (2) din Legea nr. 35/1997 privind organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului, republicată, cu modificările și completările ulterioare, „dacă Avocatul Poporului constată, cu prilejul cercetărilor întreprinse, lacune în legislație sau cazuri grave de corupție ori de nerespectare a legilor țării, va prezenta un raport, conținând cele constatate, președinților celor două Camere ale Parlamentului sau după caz, primului-ministru”.

Istoricul Rapoartelor speciale întocmite de Avocatul Poporului în materia executării pedepselor privative de libertate și actele normative adoptate de autoritățile competente care au avut în vedere propunerile cuprinse în acestea

a) **În anul 2003**, în exercitarea atribuțiilor sale, instituția Avocatul Poporului a elaborat **Raportul special privind executarea pedepselor în penitenciare**, în care au fost formulate următoarele *propuneri*: adoptarea unei noi legi privind executarea pedepselor, actul normativ care reglementa, la acea dată, executarea pedepselor fiind Legea nr. 23/1969 și adoptarea unui regulament de aplicare a prevederilor legii privind executarea pedepselor. Propunerile Avocatului Poporului au fost avute în vedere la adoptarea următoarelor **acte normative în materie**:

- O.U.G. nr. 56/2003 privind unele drepturi ale persoanelor aflate în executarea pedepselor privative de libertate (aprobată prin Legea nr. 403/2003);

- Ordinul nr. 3131/C/2003 al Ministrului Justiției privind durata și periodicitatea vizitelor, numărul și greutatea pachetelor cu alimente, precum și bunurile care pot fi primite, păstrate și folosite de către persoanele aflate în executarea pedepselor privative de libertate;

- Ordinul Ministrului Justiției nr. 3352/C/2003 privind obligațiile și interdicțiile persoanelor aflate în executarea pedepselor privative de libertate, precum și măsurile disciplinare aplicate în cazul săvârșirii de abateri disciplinare;

- Legea nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (care a abrogat O.U.G. nr. 56/2003);

- Ordinul Ministrului Justiției nr. 3042/2007 privind durata și periodicitatea vizitelor, greutatea și numărul pachetelor, precum și categoriile de bunuri ce pot fi primite, păstrate și folosite de persoanele aflate în executarea pedepselor privative de libertate (care a abrogat Ordinul Ministrului Justiției nr. 3131/C/2003);

- H.G. nr. 1897/2006 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a Legii nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.

b) În anul 2008, a fost elaborat Raportul special privind reglementările emise de Ministrul Justiției și de către directorul general al Administrației Naționale a Penitenciarelor în materia executării pedepselor și a măsurii educative a internării minorilor infractori în centre de reeducare, care a urmărit să determine crearea cadrului legal corespunzător executării pedepselor privative de libertate și a măsurilor educative. Acest raport a cuprins următoarele *propuneri*:

▶ completarea Legii nr. 275/2006 cu dispoziții exprese referitoare la dreptul la un anumit tip de hrană pentru deținuți, corespunzător religiei acestora;

▶ emiterea de către Ministrul Justiției a ordinelor referitoare la normele minime obligatorii de hrană pentru persoanele aflate în executarea pedepselor privative de libertate și la normele minime obligatorii privind condițiile de cazare a persoanelor aflate în executarea pedepselor privative de libertate și la normele în baza cărora administrația locului de deținere asigură, gratuit, un număr de ziare sau de publicații deținuților;

▶ identificarea unei modalități care să permită realizarea concordanței între Legea nr. 275/2006 și Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată, cu modificările și completările ulterioare, în vederea asigurării transparenței în actul decizional al directorului general al A.N.P. și a cunoașterii de către persoanele private de libertate, de către societatea civilă și de către instituțiile cu atribuții în apărarea drepturilor și libertăților persoanelor private de libertate a deciziilor emise în domeniul executării pedepselor de către directorul general al A.N.P.;

▶ adoptarea unui nou act normativ care să reglementeze măsura educativă a internării minorilor infractori într-un centru de reeducare, în concordanță cu prevederile internaționale în materie, reorientată spre interesul superior al copilului.

Urmare a Raportului special menționat, Ministerul Justiției a transmis instituției Avocatul Poporului un răspuns potrivit căruia:

● la nivelul ministerului a fost constituit un colectiv de specialiști pentru elaborarea unei noi legi privind executarea pedepselor;

● sugestia privitoare la dreptul la hrană în funcție de religia persoanelor deținute a fost avută în vedere la elaborarea noii legi privind executarea pedepselor;

●Administrația Națională a Penitenciarelor a elaborat și a înaintat Ministerului Justiției spre aprobare **proiectul de ordin** pentru aprobarea Normelor minime obligatorii privind condițiile de cazare ale persoanelor private de libertate, **care reglementează suprafața și volumul minim de aer care trebuie să se asigure fiecărei persoane private de libertate, dotarea camerelor de cazare, a grupurilor și a instalațiilor sanitare, dispunerea luminii naturale, furnizarea luminii artificiale și a căldurii;**

●conducerea Administrației Naționale a Penitenciarelor a dispus ca toate actele normative emise să fie publicate în Monitorul Oficial al României, Partea I;

●noua lege privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal va reglementa măsurile educative pentru minori, astfel încât, la data intrării în vigoare a acesteia, Decretul nr. 545/1972 să fie abrogat.

Ulterior, a fost adoptată **Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal**, care a abrogat atât Legea nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, cât și Decretul Consiliului de Stat nr. 545/1972 privind executarea măsurii educative a internării minorilor infractori într-un centru de reeducare. Menționăm faptul că, **în temeiul art. 189 alin. (1) din Legea nr. 254/2013, penitenciarele pentru minori și tineri și centrele de reeducare s-au reorganizat în centre de detenție și centre educative.**

c) **În anul 2014**, în colaborare cu UNICEF, a fost întocmit **Raportul special privind respectarea drepturilor copiilor privați de libertate în România.**

Propunerile formulate în Raportul special au vizat printre altele:

▶adoptarea actului normativ privind înființarea Mecanismului Național de Prevenire a Torturii în Locurile de Detenție;

▶adoptarea de urgență, la instanțele de judecată, a măsurilor organizatorice necesare în vederea ne-expunerii copiilor învinuiți în spații în care se judecă alte cauze;

▶verificarea modului în care se asigură minorilor asistența juridică în timpul anchetei și adoptarea și aplicarea măsurilor necesare pentru ca toți copiii să primească asistența juridică, inclusiv măsura monitorizării;

- ▶ includerea, în planurile de formare profesională elaborate de A.N.O.F.M., a unor activități special destinate categoriei minorilor privați de libertate;
- ▶ identificarea și punerea în aplicare de măsuri pentru asigurarea accesului la servicii speciale de consiliere a copiilor privați de libertate;
- ▶ formalizarea cadrului instituțional necesar reintegrării sociale a deținuților, prin aprobarea Strategiei naționale de reintegrare socială a persoanelor private de libertate.

Contextul întocmirii prezentului Raport special, scopul și sursele acestuia

a) Cauzele care au determinat sesizarea din oficiu a Avocatului Poporului și întocmirea Raportului special

În prima parte a anului 2015, postul de televiziune Realitatea TV, alte posturi TV, precum și presa scrisă au inițiat o campanie de informare privind condițiile de detenție din penitenciare, menționând cu titlu de exemplu: supraaglomerarea din camerele de detenție; existența insectelor dăunătoare; timpul insuficient alocat pentru toaleta deținuților; starea necorespunzătoare a lenjeriilor de pat; inexistența spațiilor de depozitare a bunurilor personale ale deținuților; calitatea necorespunzătoare a alimentelor servite; subdimensionarea curților de plimbare; insuficiența și calitatea inadecvată a asistenței medicale; prețurile mari practicate în magazinele din incinta penitenciarelor și cele ale convorbirilor telefonice; evenimente în care au fost implicate persoanele private de libertate.

În temeiul art. 14 alin. (1) din Legea nr. 35/1997 privind organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului, republicată, cu modificările și completările ulterioare, **Avocatul Poporului s-a sesizat din oficiu și a dispus efectuarea de anchete în întreg sistemul penitenciar din România și întocmirea prezentului Raport special.**

Pe lângă aspecte semnalate în presă, s-a stabilit solicitarea de informații privind: condițiile de servire a mesei, programul de furnizare a apei și a energiei electrice, calitatea apei și a hranei, distribuirea materialelor igienico-sanitare, repartizarea deținuților în funcție de gradul de periculozitate, existența uscătoriilor, numărul de decese și numărul persoanelor private de libertate care au recurs la forma de protest a refuzului de hrană din 2014 până la data efectuării anchetelor, evenimentele în care au fost

implicate persoanele private de libertate în perioada 2014-2015 (agresiuni fizice, eventuale relații sexuale între persoanele private de libertate sau între acestea și cadrele locurilor de detenție) și alte aspecte relevante privind situația din penitenciare.

Ulterior, anchetele au fost extinse și la centrele de reținere și arestare preventivă, aflate în subordinea M.A.I., având aceleași obiective ca anchetele din unitățile penitenciare, iar A.N.P. și I.G.P.R. au transmis, la solicitarea instituției, date statistice referitoare la condițiile de detenție din unitățile subordonate.

b) Scopul Raportului special

Scopul raportului special este acela de a contribui la respectarea demnității umane și a drepturilor persoanelor private de libertate, prin identificarea deficiențelor existente în sistemul penitenciar și în centrele de reținere și arestare preventivă cu ocazia anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului, prin valorificarea informațiilor obținute și prin propunerea unor măsuri care să contribuie la respectarea dispozițiilor constituționale, a reglementărilor internaționale și legale aplicabile în materie, în special sub aspectul asigurării unor condiții decente de detenție.

Totodată, Raportul se poate constitui într-un instrument de lucru util pentru toate autoritățile implicate în procesul continuu de reformă a sistemului penitenciar, evidențiază provocările cu care se confruntă acesta, precum și măsurile adecvate pentru îmbunătățirea situației persoanelor private de libertate și a personalului din sistemul administrației penitenciare, pe de altă parte. Datele din raport constituie și o bază informativă necesară pentru o analiză de ansamblu a situației din unele penitenciare, constituind premisele pentru viitoare demersuri ale instituției (emiterea unor noi recomandări, rapoarte speciale, efectuarea de vizite de către Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție).

De asemenea, Raportul special reprezintă o încercare, poate târzie și insuficientă, menită să prevină pronunțarea unei decizii-pilot de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului împotriva României.

c) Surse

Prezentul Raport are ca sursă principală constatările rezultate atât din anchetele efectuate de cele 14 birouri teritoriale ale instituției Avocatul Poporului ca urmare a sesizării din oficiu, cât și din cele desfășurate în urma autosesizărilor ulterioare ale Avocatului Poporului. Pentru a surprinde anumite aspecte privind sistemul de detenție au fost folosite Fișe de caz rezultate din activitatea Domeniului armată, justiție, poliție, penitenciare, cuprinse în Raportul de activitate pentru anul 2014 al instituției Avocatul Poporului, precum și Rapoarte de vizită întocmite de către Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție.

Capitolul I. Cadrul legislativ

Prezentul Raport special a fost întocmit cu luarea în considerare, în primul rând, a **prevederilor constituționale**: art. 22, art. 11 alin. (1), art. 20 și art. 148 alin. (1)-(3).

1. Reglementări internaționale

1.1. Reglementări internaționale principale în materie, adoptate de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite (România este membră a Organizației Națiunilor Unite din anul 1955):

► **Declarația Universală a Drepturilor Omului**, adoptată la 10 decembrie 1948 și semnată de România la 14 decembrie 1955.

► **Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice** (adoptat la 16 decembrie 1966 și ratificat de România prin Decretul nr. 212/1974), prin care a fost înființat **Comitetul pentru Drepturilor Omului**. Competența Comitetului de a primi și examina plângeri de la persoane fizice ce pretind a fi victime ale unei violări a vreunui dintre drepturile enunțate în Pact a fost stabilită prin **Primul Protocol Facultativ la acest Pact**, adoptat în 16 decembrie 1966, la care România a aderat prin Legea nr. 39/1993.

► **Convenția împotriva torturii și a altor pedepse și tratamente cu cruzime, inumane sau degradante** (adoptată la New York la 10 decembrie 1984, la care România a aderat prin Legea nr. 19/1990), prin care a fost înființat **Comitetul împotriva Torturii**, cu rolul de a monitoriza implementarea obligațiilor stabilite prin Convenție în sarcina statelor-părți și de a examina rapoartele statelor-părți și plângerile individuale.

► **Protocolul opțional la Convenția pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante**, adoptat la New York, la 18 decembrie 2002, semnat de România pe 24 septembrie 2003 și ratificat prin Legea nr. 109/2009, al cărui obiectiv a fost stabilirea unui sistem de vizite sistematice efectuate de către organisme independente internaționale și naționale în locurile în care persoanele sunt private de libertate, în vederea prevenirii torturii și a pedepselor ori tratamentelor inumane sau degradante. Totodată, a fost înființat **Subcomitetul de prevenire a torturii și a pedepselor ori tratamentelor inumane sau degradante**, fiecare stat-parte fiind obligat să înființeze, la nivel național, unul sau mai multe organisme de vizitare pentru prevenirea torturii și a pedepselor ori tratamentelor inumane sau degradante.

În acest context, prin O.U.G. nr. 48/2014, în cadrul instituției Avocatul Poporului, a fost înființat *Domeniul privind prevenirea torturii și a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante în locurile de detenție*, care efectuează vizite din oficiu, pe baza unui plan anual de vizitare, ori inopinat sau pe baza sesizării oricărei persoane sau a luării la cunoștință pe orice cale despre existența unei situații de tortură ori tratamente aplicate cu cruzime, inumane sau degradante în cadrul unui loc de detenție.

Potrivit O.U.G. nr. 48/2014, prin loc de detenție se înțelege orice loc în care persoanele sunt private de libertate în baza unei decizii a unei autorități, la cererea acesteia sau cu acordul expres ori tacit al acesteia, iar privarea de libertate este definită ca orice formă de detenție sau închisoare ori plasarea unei persoane într-un loc public sau privat de reținere pe care nu îl poate părăsi după voia sa, prin ordinul oricărei autorități judiciare, administrative sau de altă natură [art. 29²].

► **Alte documente O.N.U. în care se prevede interzicerea torturii:** *Declarația Națiunilor Unite privind protecția tuturor persoanelor împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante*, adoptată la 9 decembrie 1975; *Declarația privind principiile de bază ale justiției cu privire la victimele crimelor și victimele abuzului de putere*, adoptată la 29 noiembrie 1985.

Dispoziții privind interzicerea torturii și a altor rele tratamente sunt prevăzute și în acte internaționale prin care se protejează drepturi specifice: art. 37 din *Convenția privind drepturile copilului*, art. 10 din *Convenția privind protecția*

drepturilor muncitorilor emigranți și a familiilor lor, art. 15 din Convenția privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități; Convenția Internațională pentru Protecția Persoanelor împotriva Disparițiilor Forțate.

► **Standardele O.N.U. cu privire la prevenirea torturii:** *Regulile standard minime privind tratamentul deținuților*, adoptate de către Primul Congres O.N.U. privind Prevenirea Crimei și Tratatamentul Infractorilor, aprobate de Consiliul Economic și Social prin Rezoluția nr. 663 C (XXIV) și 2076 (LXII); *Principiile fundamentale pentru tratamentul prizonierilor*, adoptate prin Rezoluția nr. 45/111 din 14 decembrie 1990; **Ansamblul de principii referitoare la detenție**, adoptat prin Rezoluția nr. 43/173, în 9 decembrie 1988; **Regulile de la Tokyo**, adoptate prin Rezoluția nr. 45/110 din 14 decembrie 1990; **Regulile de la Beijing**, adoptate prin Rezoluția nr. 40/33 din noiembrie 1985; **Principiile de la Riyadh**, adoptate prin Rezoluția nr. 45/112 din 14 decembrie 1990; *Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate*, adoptate prin Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990; **Regulile de la Bangkok**, adoptate prin Rezoluția nr. 2010/16 din 22 iulie 2010.

► **Standarde privind activitatea persoanelor implicate în aplicarea legii:** *Codul de conduită cu privire la aplicarea legii*, adoptat prin Rezoluția nr. 34/169 din 17 decembrie 1979.

► **Standarde privind rolul medicilor în interzicerea și prevenirea torturii:** **Principiile eticii medicale**, adoptate prin Rezoluția nr. 37/194 din 18 decembrie 1982, și **Protocolul Istanbul**, adoptat prin Rezoluția nr. 55/89 din 4 decembrie 2000.

1.2. Reglementări adoptate de Consiliul Europei (România e membră din 1993): **Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale**, semnată la Roma, la 4 noiembrie 1950, ratificată de România prin Legea nr. 30/1994; **Convenția europeană pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante**, adoptată la Strasbourg, la 26 noiembrie 1987, și **Protocoloalele nr. 1 și 2**, adoptate la Strasbourg, la 4 noiembrie 1993, ratificate prin Legea nr. 80/1994, în baza cărora, în 1997, a fost înființat *Comitetul european pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante*, al cărui obiectiv este să

examineze tratamentul persoanelor private de libertate în vederea protecției lor împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante; **Recomandări** ale Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către statele membre: Rec(2006)2, Rec(2001)10, Rec(1995)1257 și Rec(1999)22.

1.3. Reglementări adoptate de Comunitatea Europeană, respectiv Uniunea Europeană (România este membru din anul 2007): **Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene** (2012/C 326/02); **Orientările politicii UE** față de țările terțe în ceea ce privește tortura și alte tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante, adoptate în anul 2001, revizuite în 2012; **Regulamentul (CE) nr. 1236/2005** privind comerțul cu anumite bunuri susceptibile de a fi utilizate pentru a impune pedeapsa capitală, tortura și alte pedepse și tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, cu modificările și completările ulterioare.

2. Legislația națională în domeniu

2.1. Incriminarea torturii și a relelor tratamente la nivel național

► **Codul de procedură penală** stabilește, fără echivoc, prin art. 102 alin. (1), **excluderea probelor obținute prin tortură, precum și probele derivate din acestea de la folosirea în cadrul procesului penal.** Totodată, procurorul e obligat să dispună efectuarea unei autopsii medico-legale, dacă decesul s-a produs când persoana se află în custodia poliției, a A.N.P., în timpul internării medicale nevoluntare sau în cazul oricărui deces care ridică suspiciunea nerespectării drepturilor omului, a aplicării torturii sau a oricărui tratament inuman [art. 185 alin. (2)].

► **La nivelul ocrotirii prin norme penale,** Codul penal distinge:

1. Când există motive întemeiate de a crede că viața unei persoane este pusă în pericol ori că persoana va fi supusă la tortură sau alte tratamente inumane ori degradante în cazul în care ar fi expulzată, nu se va dispune **pedeapsa complementară** a interzicerii dreptului străinului de a se afla pe teritoriul României [art. 66 alin. 4)].

2. Incriminarea **infracțiunilor contra înfăptuirii justiției:**

- **tortura** e definită de art. 282 C. pen. ca fiind fapta funcționarului public care îndeplinește o funcție ce implică exercițiul autorității de stat sau a altei persoane care acționează la instigarea sau cu consimțământul expres ori tacit al acestuia de a provoca unei persoane puternice suferințe fizice ori psihice: **a)** în scopul obținerii de la această persoană sau de la o terță persoană informații sau declarații; **b)** în scopul pedepsirii ei pentru un act pe care aceasta sau o terță persoană l-a comis ori este bănuită că l-a comis; **c)** în scopul de a o intimida sau de a face presiuni asupra ei ori de a intimida sau a face presiuni asupra unei terțe persoane; **d)** pe un motiv bazat pe orice formă de discriminare.

- **cercetarea abuzivă** (art. 280 C. pen.) cu două variante: **a)** întrebuițarea de promisiuni, amenințări sau violențe împotriva unei persoane urmărite sau judecate într-o cauză penală, de către un organ de cercetare penală, un procuror sau un judecător, pentru a o determina să dea ori să nu dea declarații, să dea declarații mincinoase ori să își retragă declarațiile; **b)** producerea, falsificarea ori ticluirea de probe nereale de către un organ de cercetare penală, un procuror sau un judecător;

- **supunerea la rele tratamente** (art. 281 C. pen.), cu două variante: **a) supunerea unei persoane la executarea unei pedepse, măsuri de siguranță sau educative în alt mod decât cel prevăzut de dispozițiile legale;** **b) supunerea la tratamente degradante ori inumane a unei persoane aflate în stare de reținere, deținere ori în executarea unei măsuri de siguranță sau educative, privative de libertate.**

2.2. Legislația execuțional - penală

Executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate se realizează în conformitate cu dispozițiile Codului penal, ale Codului de procedură penală și ale Legii nr. 254/2013, cu modificările și completările ulterioare.

2.3. Norme legale secundare cu incidență în materia execuțional penală: H.G. nr. 652/2009 privind organizarea și funcționarea Ministerului Justiției, cu modificările și completările ulterioare; **H.G. nr. 1849/2004** privind organizarea, funcționarea și atribuțiile A.N.P., cu modificările și completările ulterioare; **H.G. nr. 584/2005** privind stabilirea activităților specifice și a finanțării unităților sanitare din sistemul de apărare,

ordine publică și siguranță națională, precum și a unităților sanitare din rețeaua Ministerului Justiției, cu modificările și completările ulterioare; **Ordinul nr. 2003/C/2008** al Ministrului Justiției pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a A.N.P., cu modificările și completările ulterioare; **Hotărârea Plenului C.S.M. nr. 89/2014**, pentru aprobarea Regulamentului de organizare a activității judecătorului de supraveghere a privării de libertate; **Ordinul nr. 1676/C/2010** al Ministrului Justiției pentru aprobarea Regulamentului privind siguranța locurilor de deținere din subordinea A.N.P.; **Ordinul nr. 988/2005** al Ministrului Administrației și Internelor pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea locurilor de reținere și arest preventiv din unitățile de poliție ale M.A.I. (**nepublicat**); **Ordinul nr. 432/2010** al Ministrului Justiției pentru aprobarea instrucțiunilor privind evidența nominală și statistică a persoanelor private de libertate; **Decizia nr. 550/2011** a directorului general al A.N.P. privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a penitenciarelor-spital, cu modificările și completările ulterioare; **Decizia nr. 507/2012** a directorului general al A.N.P. privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a unităților penitenciare.

2.4. Norme legale secundare privind drepturile și activitățile deținuților: **Ordinul nr. 2056/C/2007** al Ministrului Justiției pentru aprobarea Normelor metodologice privind stabilirea unitară a drepturilor de echipament și de materiale igienico-sanitare aferente persoanelor private de libertate; **Ordinul nr. 2714/C/2008** al Ministrului Justiției privind durata și periodicitatea vizitelor, greutatea și numărul pachetelor, precum și categoriile de bunuri ce pot fi primite, cumpărate, păstrate și folosite de persoanele aflate în executarea pedepselor privative de libertate, cu modificările și completările ulterioare; **Ordinul nr. 433/C/2010** al Ministrului Justiției pentru aprobarea Normelor minime obligatorii privind condițiile de cazare a deținuților; **Ordinul nr. 2713/C/2001** al Ministrului Justiției prin care au fost aprobate instrucțiunile privind aplicarea normelor de hrană pe timp de pace, pentru efectivele din Ministerul Justiției (**nepublicat**); **Ordinul nr. 3541/C/2012** al Ministrului Justiției pentru aprobarea valorilor actualizate ale normelor de hrană ale persoanelor private de libertate; **Ordinul nr. 310/2009** al Ministrului Administrației și

Internelor privind hrănirea efectivelor M.A.UI. în timp de pace (nepublicat); **Ordinul nr. 2199/2011** al Ministrului Justiției pentru aprobarea Regulamentului privind condițiile de organizare și desfășurare a activităților educative, culturale, terapeutice, de consiliere psihologică și asistență socială din penitenciare; **Ordinul nr. 429/C/2012** al Ministrului Justiției privind asigurarea asistenței medicale persoanelor private de libertate aflate în custodia A.N.P.; **Ordinul nr. 1072/2013** al Ministrului Justiției privind Regulamentului privind asistența religioasă a persoanelor private de libertate aflate în custodia A.N.P.; **Decizia nr. 438/2013** a directorului general al A.N.P. pentru aprobarea Metodologiei privind acordarea recompenselor pentru persoanele aflate în custodia A.N.P., pe baza Sistemului de creditare a participării deținuților la activități și programe de educație, asistență psihologică și socială, la activități lucrative, precum și în situații de risc; **Decizia nr. 377/2014** a directorului general al A.N.P. pentru modificarea Metodologiei privind acordarea recompenselor pentru persoanele aflate în custodia A.N.P., pe baza Sistemului de creditare a participării deținuților la activități și programe de educație, asistență psihologică și socială, la activități lucrative, precum și în situații de risc, aprobată prin Decizia directorului general al A.N.P. nr. 438/2013; Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 3/2014 pentru luarea unor măsuri de implementare necesare aplicării Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, pentru implementarea altor acte normative.

2.5. Strategia națională de reintegrare socială a persoanelor private de libertate 2015-2019, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 389/2015, care are trei obiective strategice: dezvoltarea capacității instituționale și interinstituționale; dezvoltarea programelor educative, de asistență socială din perioada detenției și informarea opiniei publice; facilitarea asistenței post-detenție la nivel sistemic.

2.6. Actele normative secundare în materia execuțional penală neadoptate

Guvernul României

► art. 187 alin. (2) din Legea nr. 254/2013 prevede că, în termen de 6 luni de la intrarea în vigoare a acestui alineat (19 august 2013), **dar nu mai târziu de data intrării în vigoare a legii** (1 februarie 2014), Guvernul trebuia să adopte, **prin hotărâre**,

regulamentul de aplicare a dispozițiilor Legii nr. 254/2013, precum și Hotărârea privind organizarea, funcționarea și atribuțiile A.N.P.;

▶ potrivit art. 120 alin. (4) din Legea nr. 254/2013, prin hotărâre a Guvernului trebuiau **înființate centrele de arestare preventivă.**

Ministrul Justiției

▶ în conformitate cu art. 15 alin. (3) și art. 120 alin. (6) din Legea nr. 254/2013, *prin regulament aprobat prin ordin al ministrului justiției se stabilesc măsurile necesare pentru siguranța penitenciarelor;*

▶ în aplicarea art. 120 alin. (5) din același act normativ, „*prin ordin al ministrului justiției se stabilesc penitenciarele în a căror circumscripție funcționează centrele de arestare preventivă, precum și regulamentul de organizare și funcționare a acestora*”;

▶ potrivit art. 50 alin. (3) din Legea nr. 254/2013, trebuia emis ordinul Ministrului Justiției privind **stabilirea normelor minime obligatorii de hrană.**

Ministrul Afacerilor Interne

▶ în temeiul art. 107 al legii trebuiau emise: ordinul Ministrului Afacerilor Interne privind organizarea și funcționarea în subordinea Ministerului Afacerilor Interne a centrelor de reținere și arestare preventivă și regulamentul privind organizarea și funcționarea centrelor de reținere și arestare preventivă, precum și măsurile necesare pentru siguranța acestora, aprobat prin ordin al Ministrului Afacerilor Interne, în prezent fiind aplicabile dispozițiile **Ordinului nr. 988/2005** al Ministrului Administrației și Internelor, **nepublicat.**

Ministrul Afacerilor Interne și Ministrul Justiției

▶ Ordinul comun al Ministrului Afacerilor Interne și al Ministrului Justiției ce stabilește penitenciarele, centrele de arestare preventivă, centrele educative și centrele de detenție în a căror circumscripție funcționează centrele de reținere și arestare preventivă.

Până la data întocmirii prezentului Raport special, în fondul activ al legislației nu au fost identificate actele normative secundare menționate, Ministerul Justiției comunicându-ne, prin adresa nr. 71610, din 21 septembrie 2015, că „*toate proiectele menționate sunt în faza finală de elaborare în cadrul Ministerului Justiției, urmând a fi promovate cu celeritate în viitorul apropiat*”. M.A.I. nu a comunicat un răspuns.

Este adevărat că a fost adoptată **O.U.G. nr. 3/2014** pentru luarea unor măsuri de implementare necesare aplicării Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru implementarea altor acte normative. **Cu toate acestea, apreciem că ultraactivitatea normelor secundare vechi nu e suficientă, întrucât normele vechi nu conferă garanții pentru o serie de drepturi ale persoanelor private de libertate.**

Neadoptarea, în decurs de 2 ani de la data intrării în vigoare a legii a unor norme care să detalieze modalități concrete și actuale de exercitare a drepturilor persoanelor private de libertate, tinde să determine imposibilitatea exercitării depline a drepturilor garantate la nivel legislativ.

În plus, neemiterea normelor subsecvente Legii nr. 254/2013 pune în discuție respectarea prevederilor art. 79 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată, potrivit căroră ***”ordinele și instrucțiunile se vor elabora în termenul prevăzut de actul superior sau, după caz, într-un termen util care să facă posibilă ducerea lor la îndeplinire”***.

3. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului incidentă în domeniu

Instanța europeană s-a pronunțat în legătură cu încălcarea art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, după cum urmează: **în 2014**, din totalul de 248 de hotărâri, **34 împotriva României**; **în 2013**, din totalul de 253 de hotărâri, **33 împotriva României**; **în 2012**, din totalul de 292 de hotărâri, **37 împotriva României**; **în 2011**, din totalul de 287 de hotărâri, **26 împotriva României**.

În ultimii 4 ani rezultă că România are cele mai multe condamnări dintre statele Uniunii Europene pentru încălcarea art. 3 din Convenție. **În perioada 1 ianuarie-1 septembrie 2015, au fost pronunțate 24 de hotărâri de condamnare a României pentru violarea art. 3 din Convenție**, dintre care 17 erau definitive.

3.1. Jurisprudența C.E.D.O. în cauze împotriva României, sub aspectul încălcării art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale în sistemul penitenciar

Dintre hotărârile semnificative, în prezentul subcapitol, reținem cauza ***Bragadireanu c. României*** (Curtea a constatat că, în cauză, condițiile din închisoare, în special suprapopularea și lipsa de acces la igienă și alte facilități adecvate stării sale de

sănătate au cauzat reclamantului suferințe care au atins pragul tratamentului inuman și degradant), cauza *Bujorean c. României* (Curtea a reamintit că art. 3 din Convenție obligă statul să se asigure că toți deținuții au condiții care sunt compatibile cu respectarea demnității umane, care să nu-i supună suferinței sau durerilor de o intensitate care să depășească nivelul de suferință inerent în detenție și că, având în vedere cerințele practice de închisoare, sănătatea și bunăstarea deținutului să fie asigurate în mod adecvat.).

3.2. Jurisprudența C.E.D.O. în cauze împotriva României sub aspectul încălcării art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale în centrele de reținere și arestare preventivă: cauza *Burlacu c. României* (Curtea a considerat că, în acest caz, prin condițiile de detenție pe care reclamantul le-a îndurat mai mult de patru ani, în special supraaglomerarea predominantă în celula sa, a fost încălcată demnitatea sa și i-au inspirat sentimente de umilire.), cauza *Catană c. României* (Deși Curtea a admis că în speță nimic nu indică faptul că a existat intenția de a-l umili sau înjosi pe reclamant în timpul detenției sale în arestul I.P.J. Bacău, absența unui astfel de scop nu exclude constatarea încălcării art. 3.).

3.3. Hotărâri pilot și jurisprudența C.E.D.O. în cauze împotriva altor state, sub aspectul încălcării art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale

Numărul hotărârilor C.E.D.O. prin care s-a constatat violarea acestei norme:

- în 2014, **891** de hotărâri, din care **4** privind interzicerea torturii, **174** referitoare la tratamente inumane sau degradante, **55** la lipsa unei anchete efective și **15** cauze în care reclamantul fusese expulzat într-un stat în care se aplică rele tratamente persoanelor private de libertate;

- în 2013, dintr-un total de **916** hotărâri, **11** au vizat încălcarea normelor privind interzicerea torturii, **163** tratamentele inumane sau degradante, **67** lipsa unei anchete efective și **12** cauze în care reclamantul fusese expulzat într-un stat în care se aplică rele tratamente persoanelor private de libertate;

- în 2012, **1.093** de hotărâri, din care **24** privind interzicerea torturii, **169** tratamente inumane sau degradante și **99** lipsa unei anchete efective;

- în 2011, **1.157** de hotărâri, **15** vizând încălcarea normelor privind interzicerea torturii, **183** tratamentele inumane sau degradante și **89** lipsa unei anchete efective.

3.3.1. Hotărâri pilot pronunțate în materie

Rolul hotărârilor pilot constă în a ajuta statele părți să-și îndeplinească atribuțiile care le revin în aplicarea Convenției, de a îmbunătăți protecția drepturilor omului la nivel național, de a asigura remediul cel mai rapid pentru încălcări, repararea cea mai rapidă și eficientă a prejudiciului cauzat persoanelor, de a grăbi rezolvarea problemelor structurale sau sistemice care stau la originea cauzelor repetitive. *Totodată, prin procedura hotărârilor pilot se evită condamnări în cascadă ale statelor în cauză (cauza Ananyev și alții c. Rusiei, cauza Torreggiani și alții c. Italiei, cauza Neshkov și alții c. Bulgariei, cauza Varga și alții împotriva Ungariei).*

3.3.2 Alte hotărâri C.E.D.O. semnificative în materie: cauza Mandic și Jovic c. Sloveniei, cauza Štrucl și alții c. Sloveniei, cauza Payet c. Franței etc.

Capitolul II. Gradul de ocupare în locurile de detenție și criteriile de separare a persoanelor private de libertate

1. PENITENCIARE

1.1. Considerații generale și reglementări în materie

Penitenciarele sunt servicii publice specializate ale căror principale atribuții sunt custodierea persoanelor private de libertate în timpul executării pedepselor și formarea unei atitudini sociale adecvate pentru adaptarea și integrarea la o viață normală în societate, după liberare.

Privarea de libertate trebuie să se realizeze în condiții de natură **a asigura respectarea demnității umane**, ocrotirea sănătății, dezvoltarea abilităților folositoare pentru reintegrarea în societate, fără depășirea nivelului suferinței detenției.

Conform art. 11 alin. (1) și (5) din Legea nr. 254/2013, pedeapsa detențiunii pe viață și a închisorii se execută în locuri anume destinate, denumite penitenciare. Penitenciarul în care persoana condamnată execută pedeapsa privativă de libertate

se stabilește de A.N.P. La stabilirea penitenciarelor se are în vedere ca acesta să fie situat cât mai aproape de localitatea de domiciliu a persoanei condamnate, ținându-se seama de regimul de executare, măsurile de siguranță ce trebuie luate, nevoile de reintegrare socială identificate, sex și vârstă.

O.M.J. nr. 433/C/2010 prevede că spațiile destinate cazării persoanelor private de libertate trebuie să respecte demnitatea umană și să asigure:

a) cel puțin 4 m² pentru fiecare persoană privată de libertate, încadrată în regimul închis sau de maximă siguranță;

b) cel puțin 6 m³ de aer pentru fiecare persoană privată de libertate, încadrată în regimul semideschis sau deschis.

De asemenea, normele menționate stabilesc că A.N.P. ia toate măsurile necesare pentru creșterea progresivă a numărului spațiilor de cazare individuală, precum și pentru reamenajarea celor existente. Camerele de cazare din locurile de deținere care urmează să se construiască, precum și cele care urmează a fi supuse unor reparații capitale trebuie să asigure o suprafață de cel puțin 4mp pentru fiecare persoană privată de libertate, în situația cazării în comun, și 9mp, atunci când cazarea se face individual. Camerele de cazare se dotează cu paturi pentru fiecare persoană privată de libertate, suprapuse pe cel mult două rânduri. În mod excepțional, camerele de cazare pot avea paturi suprapuse pe 3 rânduri, cu respectarea asigurării a cel puțin 6mc de aer pentru fiecare persoană privată de libertate și a celorlalte condiții pentru dotarea camerelor de cazare.

Persoanei condamnate căreia nu i s-a stabilit regimul de executare i se aplică provizoriu regimul de executare corespunzător cuantumului pedepsei pe care o execută, după terminarea perioadei de carantină și observare.

În materia separării categoriilor de condamnați, Regulamentul de aplicare a Legii nr. 275/2006 prevede că, în perioada de carantină și observare, persoanele condamnate sunt cazare separat pe camere, în raport de sex, vârstă, stare de sănătate, situație juridică, natura infracțiunii, precum și de alte cerințe legale, de ordine interioară sau de siguranță. De asemenea, persoanele private de libertate care prezintă risc pentru siguranța

penitenciarului sunt cazate separat, în camere special amenajate în cadrul secțiilor din cadrul regimului de maximă siguranță.

Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale interzice în termeni categorici tortura sau tratamentele și pedepsele inumane sau degradante, indiferent de comportamentul victimei.

Una dintre problemele cu care se confruntă în prezent sistemul penitenciar este cea a supraaglomerării, consecințele sale răsfrângându-se și asupra celorlalte activități desfășurate, implicit asupra condițiilor de detenție. Astfel, supraaglomerarea determină reducerea spațiului necesar alocat fiecărui deținut, standarde scăzute de igienă, reducerea timpului alocat mișcării în aer liber, îngreunarea îngrijirii medicale, insuficiența activităților educative și productive, creșterea actelor de violență și în special, a riscurilor de sinucideri și automutilări etc.

Deficitul locurilor de cazare în penitenciare generează o încălcare a dreptului persoanelor private de libertate la demnitate, astfel că menținerea acestora în condiții fizice de încarcerare precare constituie o violare a drepturilor omului.

Potrivit Normelor CPT, aglomerarea este un subiect de relevanță directă pentru mandatul CPT-ului. Toate serviciile și activitățile dintr-o închisoare vor fi afectate în mod negativ dacă este necesar să se adăpostească mai mulți deținuți decât numărul pentru care a fost creată. Mai mult decât atât, nivelul de supraaglomerare într-o închisoare sau într-o anumită parte a ei poate fi astfel încât, prin el însuși, să fie inuman și degradant din punct de vedere fizic.

În jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a precizat că lipsa serioasă de spațiu în celulă este un factor important în calificarea condițiilor de detenție ca degradante (cauza *Tudor c. României*, cauza *Marinescu c. României*).

Măsurile pentru contrabalansarea supraaglomerării prin diversificarea activităților persoanelor private de libertate în afara camerelor de cazare, prin prelungirea plimbării zilnice, prin construirea de noi locuri de detenție și efectuarea de reparații capitale la cele existente, transferul persoanelor private de libertate în unități mai puțin aglomerate, nu pot constitui soluții suficiente pentru gestionarea fenomenului supraaglomerării.

Conform Rec22(99), extinderea capacității închisorilor trebuie să fie o măsură mai curând excepțională. Trebuie folosite pe cât posibil modalități specifice de aplicare a sentințelor privative de libertate, cum ar fi semilibertatea, regimul deschis, permisiunea de a părăsi închisoarea și plasamentele externe pentru a contribui la tratarea și restabilirea deținuților, la menținerea legăturilor acestora cu familia și comunitatea și la reducerea tensiunii în instituțiile penale. Statele membre trebuie să analizeze posibilitatea depenalizării anumitor tipuri de infracțiuni sau a reclassificării acestora astfel încât să nu atragă pedepse privative de libertate.

Potrivit Normelor CPT, investirea de sume considerabile în infrastructura penitenciarului nu constituie o soluție. Trebuie, mai degrabă, revăzute legislațiile și practicile în vigoare în materie de detenție provizorie, de pronunțare a sentințelor, precum și multitudinea de sancțiuni non-privative de libertate disponibile.

În conformitate cu Normele europene privind închisorile trebuie acordată o atenție specială spațiului disponibil pentru deținuți, igienei și condițiilor sanitare, asigurării hranei suficiente și corespunzător preparate și prezentate, îngrijirii sănătății deținuților și posibilității de a beneficia de activități în aer liber.

Regulile O.N.U. referitoare la standardele minime privind măsurile necustodiale recomandă statelor dispunerea măsurilor necustodiale/alternative în sensul dezvoltării acestui tip de măsuri astfel ca folosirea acestora să fie încurajată, monitorizată de aproape și evaluată în mod sistematic.

Conform opiniei prof. univ. dr. Ioan Chiș, exprimată în lucrarea „Instrumente internaționale de drept execuțional penal” (Editura ANI, București, 2005, pag. 406-407), eliberarea condiționată poate părea măsura cea mai promițătoare în privința reducerii lungimii perioadei de detenție. Este și cea mai inteligentă, deoarece se bazează pe ideea reînțoarcerii planificate în cadrul comunității cu sprijin, asistență și supraveghere.

În anul 2014 (potrivit informațiilor comunicate de A.N.P. la **13 mai 2015**), au fost discutați în comisia de liberare condiționată **22.566 de deținuți**, din care 10.962 de nerecidiviști și 11.604 de recidiviști. Pentru **12.405 de deținuți** (6.794 de nerecidiviști și 5.611 de recidiviști), comisiile au propus instanțelor de judecată liberarea condiționată,

instanțele admițând **propunerile pentru 10.403 de deținuți** (5.687 de nerecidiviști și 4.716 de recidiviști), respingând 2.002 (1.107 de nerecidiviști și 895 de recidiviști).

Potrivit informațiilor comunicate de A.N.P. în **11 septembrie 2015**, situația propunerilor de liberări condiționate și liberări condiționate admise de instanța de judecată, pe primul semestru 2015, era: **5.323 de liberări condiționate, 10.120 de deținuți discutați în comisia de liberare condiționată, 5.365 de propuneri liberări condiționate, 4.755 de deținuți amânați de comisie, 177 de înlocuiri măsura educativă/liberare din centru, 274 de propuneri înlocuiri măsura educativă/ liberare din centru și 229 de deținuți amânați de comisie.**

Menționăm că, potrivit prevederilor art. 100 C. pen., în calculul fracțiunilor de pedeapsă se ține seama de partea din durata pedepsei ce poate fi considerată, potrivit legii, ca executată pe baza muncii prestate.

Referitor la partea din durata pedepsei care poate fi considerată ca executată în baza muncii prestate, precizăm că un rol **important revine autorității penitenciare, care are obligația de a întreprinde demersurile necesare pentru identificarea posibilităților de a asigura folosirea la muncă a unui număr cât mai mare de persoane private de libertate.**

Conform Raportului anual 2014 al A.N.P., s-a constatat o creștere a numărului deținuților implicați în activități lucrative remunerate cu 16% comparativ cu anul 2013. **8.532 de deținuți** au fost selecționați și repartizați să desfășoare activități lucrative și gospodărești. Dintre aceștia, **3.390** au fost implicați în activități remunerate pe bază de contracte de prestări servicii. Suma de 40,18 milioane lei reprezintă venitul obținut din activități lucrative în anul 2014- cu 30% mai mult decât în anul 2013.

De asemenea, din informațiile comunicate de A.N.P., la 13 mai 2015, rezultă următoarele: deținuți folosiți la muncă în regim de prestări servicii-10,3%; deținuți folosiți în regie proprie 1,4%; deținuți folosiți la activități cu caracter gospodăresc necesare penitenciarului - 14,9%; numărul de zile/om folosite în caz de voluntariat - 0,2% din total (0,45 zile/om/an); numărul total din efectivul mediu folosit la muncă - 26%; număr deținuți apti de muncă și nefolosiți la muncă - 56,9%.

Structura deținuților folosiți la muncă în raport cu regimul de deținere (în procente raportat la numărul total): penitenciare cu regim de maximă siguranță și închis - 25%; penitenciare cu regim semideschis și deschis - 30%; centre de detenție -20%; centre educative - 5%; spitale penitenciar - 11%.

Calificarea profesională: deținuți calificați prin cursuri de calificare în anul 2014 - **2.310**; deținuți care au urmat cursuri de inițiere în meserie în anul 2014 - **259**.

Fată de cele expuse, având în vedere că la acordarea liberării condiționate se ține seama de durata muncii prestate în timpul detenției, administrațiile fiecărui penitenciar trebuie să ia măsuri pentru atragerea cât mai multor beneficiari ai forței de muncă, astfel încât un număr crescut de deținuți să poată beneficia de liberare condiționată, ceea ce ar avea ca o consecință imediată reducerea gradului de ocupare a penitenciarelor.

Reglementarea actuală a liberării condiționate nu e de natură să asigure un tratament echitabil pentru persoanele private de libertate care nu pot presta munci din motive neimputabile lor.

În plus, componența comisiei de liberare condiționată poate crea o prezumție de parțialitate în privința soluționării cererilor de liberare condiționată formulate de deținuți. **În acest context, apreciem că pentru a aduce un plus de transparentă și imparțialitate în procedura liberării condiționate ar fi importantă participarea unui reprezentant al unei organizații neguvernamentale.**

În privința gradului de ocupare a unităților penitenciare, Avocatul Poporului a emis Recomandări către: **Penitenciarului Iași** pentru reducerea supraaglomerării (la 25 august 2015, se aflau 1.508 de deținuți, capacitatea la 4 mp era de 699, iar indicele de ocupare %, la 4 mp, era de 215,74); **Penitenciarului Târgu Jiu**, unde la o suprafață utilă de 42,43 mp (lungime de 8,21 m și lățime de 5,16 m) erau cazați 35 de deținuți, astfel că **unui singur deținut îi revenea o suprafață de aproximativ 1,21 mp**; **Penitenciarul Galați**, care dispunea de 1.078 de paturi instalate, în condițiile în care **capacitatea legală era de 506 persoane private de libertate, iar efectivul de 931 deținuți**; **Penitenciarului Focșani**, care la data efectuării vizitei **custodia 771 de persoane private de libertate la o capacitate legală de cazare de 517 locuri.**

1.2. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

Situația de fapt

La **31 decembrie 2014**, potrivit Raportului anual 2014 al A.N.P., existau 44 de unități penitenciare (33 de penitenciare, 6 penitenciare-spital, 3 centre de detenție, 2 centre educative) care aveau următorul profil: 1 penitenciar pentru femei și 6 secții pentru femei în alte penitenciare; 3 centre de detenție; 2 centre educative; **16 penitenciare cu regim semideschis și deschis; 16 penitenciare cu regim închis și maximă siguranță; 6 penitenciare-spital. În 23 de unități existau secții speciale de arest preventiv.** Potrivit aceluiași raport, se aflau în detenție **30.156 de deținuți**, 26.893 de condamnați definitiv (89,18%), 2.514 de arestați preventiv și condamnați în primă instanță (8,34%), 601 de internați în centre de detenție (1,99%), 148 de internați în centre de educative (0,49%). Structura condamnaților definitiv după durata pedepsei: **între 1-5 ani - 14.363; între 5-15 ani - 10.075; peste 15 ani 2.593; până la 1 an - 450, condamnați pe viață -161.**

În privința condițiilor de detenție, deficitul de locuri de cazare calculat la 4 mp era de 11.170 de locuri, astfel că pentru limitarea efectelor supraaglomerării, A.N.P. s-a axat pe dezvoltarea infrastructurii sistemului administrației penitenciare prin: demararea sau continuarea unor lucrări, realizarea unor proiecte tehnice (transformarea a 2 pavilioane administrative auxiliare în spații de detenție - Penitenciarul Giurgiu; transformare grajd în spații de detenție - Secția Ișalnița - Penitenciarul Craiova), derularea grantului cu Norvegia (modernizarea secției de tineri din cadrul Penitenciarului Bacău și înființarea unui centru terapeutic pentru femei în cadrul Penitenciarului Gherla), modernizarea spațiilor de detenție din cadrul Penitenciarului Spital Tg. Ocna.

Se aveau în vedere **reabilitarea a 1.380 de locuri de cazare** prin finalizarea obiectivelor de reparații: Pavilion detenție - Penitenciarul Codlea (100), Pavilion detenție - Penitenciarul Mărgineni (200); Secțiile VII –VIII - Penitenciarul Aiud (80); Pavilion detenție - Penitenciarul Baia Mare (200); Pavilion detenție - Penitenciarul Iași (800).

La 31.10.2015, în sistemul penitenciar se aflau 28.358 de persoane. Din acestea, 27.647 se aflau în penitenciare, 459 în centre de detenție, iar 252 în centre educative. Din punct de vedere al situației juridice, 1.622 erau arestate preventiv, 829 erau condamnate prin hotărârea primei instanțe și 25.907 erau condamnate definitiv.

Potrivit datelor transmise, primirea persoanelor condamnate se face cu respectarea principiului separației pe sexe și pe vârste, respectiv majori sau minori. În perioada de carantină și observare, persoanele condamnate sunt cazate separat pe camere, în funcție de sex și vârstă, precum și de alte cerințe legale, de ordine interioară sau de siguranță. Femeile condamnate execută pedeapsa separat de bărbații condamnați, iar tinerii condamnați execută pedeapsa separat de condamnații cu vârsta mai mare de 21 de ani. Persoanele minore reținute sau arestate preventiv sunt cazate, de regulă în comun, separat de persoanele adulte. Pentru prezentarea în fața organelor judiciare, minorii arestați preventiv pot fi transferați în secțiile speciale de arestare preventivă din penitenciare pentru o perioadă de maximum 10 zile, fiind cazați separat de majori. Minorii care execută măsura educativă privativă de libertate sunt cazați separat.

În ceea ce privește separațiunea care operează în cadrul regimurilor de executare, pentru regimul închis se dispune ca persoanele private de libertate să fie cazate cu respectarea principiului separării femeilor de bărbați și a minorilor și tinerilor de ceilalți majori, ținându-se seama și de alte criterii.

În penitenciarele și secțiile pentru femei se asigură separarea pe camere, în funcție de vârstă și regimul de executare. În spitalele penitenciar separarea se realizează după criterii medicale și după sexul persoanelor private de libertate. Un ultim criteriu îl reprezintă *separarea persoanelor arestate preventiv* aflate în curs de judecată sau de urmărire penală de persoanele condamnate printr-o hotărâre definitivă la o pedeapsă privativă de libertate, care sunt cercetate în stare de arest preventiv în altă cauză.

Repartizarea pe camere a deținuților vulnerabili se face potrivit art. 80 din Regulamentul de aplicare a Legii nr. 275/2006.

Concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului în sistemul penitenciar

a) **existența unor penitenciare cu un grad ridicat de supraaglomerare**, de ex.:

► ***Penitenciarul Iași:*** erau cazate **1.534 de persoane private de libertate** la o capacitate legală de cazare de **763**. În corpul în care se aflau deținuți în regim închis și maximă siguranță, fiecare încăpere avea 33 mp și erau cazați câte 24-26 de deținuți.

► ***Penitenciarul Craiova:*** erau custodiate **1.174 de persoane private de libertate**, la o capacitate legală de cazare de **674 de locuri**. Deținuții erau cazați în paturi suprapuse, **dispuse pe două și trei rânduri**. Privitor la suprafața utilă a camerelor, din măsurătoarea efectuată au rezultat, spre exemplu: *Secția femeii-regim semideschis* - în camera de deținere nr. E 1.5, cu o suprafață utilă de 23,00 mp, erau cazate 23 deținute, unei deținute revenindu-i o suprafață de **1,00 mp**; *Secția 3-arest preventiv* - în camera de deținere nr. E 3.23-regim închis, cu o suprafață utilă de 38,5 mp, erau cazați 27 de deținuți, unui deținut revenindu-i o suprafață de aproximativ **1,42 mp**; *Secția 4-regim închis, tineri și tranzit* - camera de deținere nr. E 4.25, cu o suprafață utilă de 20,6 mp erau cazați 10 deținuți, unui deținut revenindu-i o suprafață de **2,06 mp**; *Secția 5-regim închis* - în camera de deținere nr. E 5.36, cu o suprafață utilă de 32,2 mp, erau cazați 20 de deținuți, unui deținut revenindu-i o suprafață de **1,61 mp**; *Secția E 7-regim maximă siguranță*, vulnerabili nefumători - în camera de deținere nr. E 7.101, cu o suprafață utilă de 11,75 mp, erau cazați 6 deținuți, unui deținut revenindu-i o suprafață de **1,95 mp**;

► ***Penitenciarul Galați:*** custodia **979 de persoane private de libertate** la o capacitatea legală de cazare de **496 de locuri** și dispunea de 1.081 de paturi instalate.

► ***Penitenciarul Mărgineni:*** erau cazate **821 de persoane private de libertate** la o capacitate legală de cazare de **516 paturi**. Au fost identificate cazuri când deținuții dormeau doi în pat sau trei în două paturi.

► ***Penitenciarul Focșani:*** erau cazate **781 de persoane private de libertate**, la o capacitate legală de cazare de **514 locuri**.

► ***Penitenciarul Aiud:*** erau cazate **992 de persoane private de libertate**, la o capacitate legală de cazare de **775 de locuri**. Numărul paturilor instalate era de **1.142**.

► ***Penitenciarul Slobozia:*** erau cazate **600 de persoane private de libertate**, la o capacitate legală de cazare de **435 de deținuți** și erau instalate 666 de paturi.

► **Penitenciarul Colibași:** erau cazate **719 persoane private de libertate**, la o capacitate legală de cazare de **561 de deținuți**.

► **Penitenciarul Miercurea Ciuc:** capacitatea legală de cazare era de **239 de locuri**, fiind depășită cu **176 deținuți** și erau instalate **518 paturi**.

Menționăm că în unele penitenciare nu s-au înregistrat supraaglomerări (**Penitenciarul Vaslui, Penitenciarul Arad, Centrul Educativ Buziaș**).

b) supraaglomerarea unor secții din penitenciare, cauzată de arestații preventiv și deținuții aflați în tranzit:

► În **Penitenciarul Poarta Albă** erau situații când numărul deținuților depășea capacitatea legală, în perioada în care aceștia aveau afaceri judiciare la instanțele de judecată. În Secția E.4, gradul de ocupare a fost de **120,66**.

c) raportarea capacității legale de cazare a penitenciarului la numărul de persoane private de libertate nu reflecta realitatea existentă în camerele de detenție:

► În **Penitenciarul Drobeta Turnu Severin**, capacitatea de cazare era de **745 de locuri**, fiind custodiate **840 de persoane**. În camera nr. E 4.3, cu o suprafață de **37,18 mp**, iar unui deținut îi revenea o suprafață utilă de **aproximativ 1,6 mp**.

d) supraaglomerarea camerelor de detenție:

Potrivit informațiilor comunicate de A.N.P. (adresa înregistrată la instituția Avocatul Poporului cu nr. 6362 din 13 mai 2015), **numărul locurilor de cazare calculate conform normelor europene este 18.986**, iar **numărul de paturi instalate de 37.137 (4.374 la un rând, 15.494 la 2 rânduri, 17.269 la 3 rânduri)**. Structura camerelor de deținere în raport cu numărul paturilor instalate (în % din numărul total): **14,7% camere cu 1 pat, 26,18% camere cu 2 paturi, 21,5% camere cu 4-6 paturi, 7,8% camere cu 7-9 paturi, 16,39% camere cu 12 de paturi, 8,55% camere cu 24 de paturi, 3,99% camere cu 30 de paturi, 0,58% camere cu 50 de paturi, 0,31% camere cu peste 50 de paturi**. Prin urmare, majoritatea paturilor instalate, respectiv **17.269**, erau paturi suprapuse pe trei nivele.

► În *Penitenciarul Focșani*, în secția cu regim închis din unitatea de deținere existau camere în care erau cazați câte 40 deținuți, iar paturile ocupau cel puțin 75% din suprafața camerei, astfel încât spațiul rămas liber era nesemnificativ.

► În *Penitenciarul Bistrița*, în Secția 4, 5 din cele 7 camere aveau o suprafață de 71,5 mp, în care erau instalate câte 39 de paturi.

► În *Penitenciarul Iași*, în corpul în care se aflau deținuții în regim închis și maximă siguranță, fiecare încăpere avea 33 mp și erau 24-26 de deținuți în cameră.

e) principala prioritate pentru comandantii unităților de detenție o constituia asigurarea paturilor individuale persoanelor custodiate, precum și respectarea hotărârilor judecătorești în situațiile deținuților care au câștigat procese având ca obiect respectarea condițiilor de cazare. Astfel:

► În *Penitenciarul Mărgineni*, în secțiile de executare a pedepsei în regim închis existau perioade în care, din cauza supraaglomerării, nu se putea asigura pat individual pentru fiecare deținut, chiar și în condițiile în care au fost montate paturi pe trei nivele, astfel deținuții erau cazați fie trei în două paturi, fie doi în pat.

► În *Penitenciarul Tulcea*, în Secția 1, etaj 1, destinată cazării persoanelor private de libertate în regim închis, fiecărui deținut îi revenea o suprafață de 1,71 mp.

► În *Penitenciarul Codlea*, pentru deținuții care au câștigat, prin hotărâri judecătorești, respectarea condițiilor de cazare se asigura cazarea conform prevederilor O.M.J. nr. 433/C/2010. În situația în care ar exista mai multe hotărâri judecătorești care să impună respectarea prevederilor legale privind condițiile de cazare, penitenciarul ar fi în imposibilitate de a respecta hotărârile judecătorești respective.

f) pentru diminuarea efectelor supraaglomerării, conducerile penitenciarelor au întreprins o serie de măsuri astfel încât condamnații să petreacă o parte de timp cât mai mare în afara camerei de deținere, prin implicarea în diferite activități, precum și prin folosirea la muncă.

► În *Penitenciarul Oradea*, în perioada caniculară deținuții repartizați să execute pedeapsa în regimul deschis și închis au participat la diverse activități la baza sportivă a unității de la gospodăria agrozootehnică, fiind organizate 72 de serii cu o

medie de 20 persoane private de libertate. În 2014, zilnic, 110 deținuți au desfășurat **activități lucrative**, fiind realizate venituri de 1.403.000 lei, 40% revenindu-le acestora. 60 de deținuți, repartizați în regim de executare deschis, au desfășurat activități productive, nesupravegheați în afara penitenciarului. A fost încurajată participarea constantă la activități de voluntariat în exteriorul locului de deținere.

► în *Penitenciarul Târgșor*, deținutele lucrau la ferma agrozootehnică, un punct de lucru (confecții) pentru un beneficiar extern, sortare de deșeuri, sau desfășurau activități în interesul locului de deținere. Numărul mediu de persoane care munceau era de 120-130.

g) unitățile penitenciare sunt determinate să solicite A.N.P. aprobarea reducerii de paturi instalate în camerele de detenție pentru respectarea dispozițiilor legale. Spre exemplu:

► *Penitenciarul Botoșani* a solicitat desființarea nivelului 3 la cele 4 camere de pe Secția a VII-a de deținere și la camera E.5.1 de pe Secția a V-a de deținere, cu suprafață de 66,08 m.p. și 60 de paturi instalate. În luna februarie 2015, a fost solicitată Direcției Siguranța Deținerii și Regim Penitenciar din cadrul Administrației Naționale a Penitenciarelor (urmare a Raportului întocmit de membrii APADOR-CH, după vizita efectuată în penitenciar), reducerea numărului de paturi instalate (nivelul 3) la camera E51, precum și la cele 4 camere din cadrul secției E7. Cu ocazia aplicării măsurii, urmau a fi eliminate 73 de paturi (20 din camera E51 și 53 din cadrul Secției E7), respectiv reducerea numărului total de paturi instalate de la 1.298 la 1.225.

► În *Penitenciarul Giurgiu* administrația penitenciarului a dispus scoaterea unui rând de paturi din camerele cu 6 locuri.

h) pentru rezolvarea situației supraaglomerării, unitățile penitenciare au formulat solicitări de transfer adresate, în unele cazuri săptămânal, Administrației Naționale a Penitenciarelor, care au fost aprobate sau nu. Spre exemplu:

► În cazul *Penitenciarului Iași*, au fost propuși pentru transfer 330 de deținuți, clasificați în toate regimurile de executare, cu excepția regimului semideschis și au fost primite aprobări pentru transferul a 56 deținuți. De asemenea,

s-a propus transferul a 752 de deținuți clasificați la regim de maximă siguranță, regim închis, regim deschis, dar acest transfer nu a fost aprobat.

► *Penitenciarul Galați* (cu indice de ocupare de 197,38%) solicitase să nu se mai dispună transferarea unor grupuri mari de deținuți de la alte penitenciare. În anul 2014 au fost analizați și propuși pentru transfer 263 de deținuți, însă A.N.P. a aprobat transferul doar pentru 80 dintre ei.

► *Penitenciarul Slobozia*. În fiecare săptămână, directorul penitenciarului solicita A.N.P. transferuri, pentru a mai reduce din supraaglomerarea camerelor și a efectivului de deținuți.

Observăm că în sistemul penitenciar românesc transferul este utilizat ca o măsură de soluționare temporară a fenomenului supraaglomerării. Însă, potrivit Normelor CPT, **mutarea continuă** a unui deținut de la o instituție la **alta poate avea efecte foarte periculoase asupra stării lui psihice și fizice.** Mai mult decât atât, un astfel de deținut va avea dificultăți în menținerea contactelor apropiate cu familia și avocatul lui. **Efectul general al transferurilor succesive asupra deținutului poate constitui, în anumite circumstanțe, un tratament inuman și degradant.**

Pe de altă parte, instituția transferului este utilizată în mod abuziv de către deținuți, care practică așa-zisul „turism penitenciar”, generat prin cererile fictive formulate de către aceștia instanțelor de judecată din țară. Prezentarea deținuților la termenele stabilite generează cheltuieli foarte mari, uneori chiar în detrimentul investirii acestor sume în scopul îmbunătățirii condițiilor de detenție (*Penitenciarul Focșani*). În 2014, au fost formulate 2.188 de cereri de transfer în alte penitenciare, din care 1.692 de către deținuți și 496 de către aparținătorii acestora.

Situațiile prezentate anterior sunt determinate de insuficiența și lipsa de claritate a reglementărilor în materia transferurilor, precum și de inexistența unei modalități de verificare a oportunității și a legalității acestora. Transferul poate constitui un instrument arbitrar la dispoziția sistemului penitenciar și un mijloc de exercitare abuzivă a unui drept de către deținuți. În aceste condiții, se impune conturarea unui cadru legal menit, pe de o parte, să asigure un just echilibru între

necesitatea măsurii transferului și puterea discreționară a autorităților implicate, iar, pe de altă parte, să determine stoparea „turismului penitenciar”.

i) invocarea unor măsuri pentru reducerea supraaglomerării prin elaborarea unor studii de fezabilitate privind supraetajarea unor penitenciare, ca angajamente pentru viitor, care însă nu s-au materializat. În acest sens, Penitenciarul Târgu Jiu făcea referire la un studiu aprobat în Consiliul Tehnico-Economic din cadrul A.N.P. în **02.10.2012**, urmând a se primi aprobare pentru etapele următoare de proiectare și execuție a lucrării de investiție.

j) supraaglomerarea constituie o sursă a stării generale de nemulțumire a persoanelor private de libertate și, în același timp, o piedică în desfășurarea în bune condiții a activității cadrelor penitenciare.

Nemulțumirile persoanelor private de libertate, potrivit informațiilor furnizate de A.N.P., în 13 mai 2015, în perioada 2014-2015 **au fost exprimate în 8.508 cereri, reclamații, sesizări. Dintre acestea, 1.549 au fost reclamații.**

În anul 2014, au fost aplicate 15.811 sancțiuni disciplinare și au fost raportate 41 de situații de folosire a forței.

k) criteriile de separare a deținuților:

► În cadrul *Penitenciarelor Focșani și Bacău* deținuții erau cazați cu respectarea criteriilor de separație stabilite de A.N.P., cum ar fi apartenența la anumite grupuri cu alte orientări sexuale sau apartenența la un grup profesional.

► În *Centrul Educativ Târgu Ocna* persoanele internate în unitate erau repartizate în camere cu respectarea criteriilor de separație în funcție de vârstă. Când se constata că între anumite persoane internate existau riscuri de agresiune, se luau măsurile necesare de prevenire.

1.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

■ **Un deținut a sesizat instituția Avocatul Poporului exprimându-și nemulțumirea față de condițiile de detenție din Penitenciarul Iași, solicitându-ne sprijinul în schimbarea regimului de detenție și transferarea sa în Penitenciarul Vaslui.**

Cu ocazia anchetei efectuate în Penitenciarul Iași de reprezentanții instituției Avocatul Poporului, la 25 iunie 2015, s-a constatat că în camera 3.3, în care era cazat deținutul, se aflau **26 de persoane. Suprafața camerei era de 32,85 mp., respectiv 114,97 mc aer, din care o suprafață de aproximativ 10 mp. era alocată băii și unui spațiu de depozitare a hainelor, paturile fiind dispuse supraetajat pe trei niveluri.** Camera și grupul sanitar aveau câte o fereastră cu gratii, care **nu asigurau condiții corespunzătoare pentru iluminatul natural, erau deteriorate și nu puteau asigura confortul termic.**

La baie existau două grupuri sanitare separate (cu două chiuvete și două dușuri), **insalubre și insuficiente față de numărul mare de condamnați, aflate într-o stare avansată de degradare.** Deși fereastra băii era deschisă, era un puternic miros de mucegai, iar **pereții erau nezugrăviți și murdari.**

Obiectele personale de igienă și îmbrăcăminte care nu mai încăpeau în locul de depozitare de lângă baie erau ținute în genți și sacoșe pe paturi. Saltelele și lenjeriile de pat erau vechi, dar într-o stare acceptabilă.

Masa se servea în cameră, în paturi.

Potrivit conducerii penitenciarului, unitatea avea o capacitate de 750 de persoane, însă, erau cazați aproximativ 1.500 de deținuți.

Cât privește solicitarea de transfer a deținutului, ulterior anchetei efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului, Penitenciarul Iași ne-a comunicat că deținutul a fost transferat la 17 iulie 2015, la Penitenciarul Vaslui.

■ **Demersuri anterioare întreprinse de instituția Avocatul Poporului la Penitenciarul Iași:**

- **în anul 2014, instituția Avocatul Poporului a efectuat o anchetă în Penitenciarul Iași, ca urmare a petiției formulate de un deținut care ne-a sesizat în privința condițiilor de detenție (saltelele vechi, ploșnițe și gândaci).**

Sușținerile petentului au fost confirmate de conducerea penitenciarului.

Avocatul Poporului a sesizat A.N.P., solicitând examinarea prioritizării alocării de fonduri către Penitenciarul Iași.

Administrația Națională a Penitenciarelor ne-a comunicat că pentru Penitenciarul Iași au fost alocate fonduri de la bugetul de stat, precum și din veniturile proprii încasate, din care un procent de 41% a fost alocat pentru asigurarea condițiilor de cazare, a persoanelor private de libertate. Bugetul pe anul 2015 va fi fundamentat având în vedere asigurarea fondurilor necesare pentru următoarea perioadă în vederea îmbunătățirii condițiilor de detenție ale persoanelor private de libertate. **(Dosar nr. 3060/2014*)**

- în februarie 2015, cu prilejul anchetei efectuate de reprezentanții Biroului Teritorial Iași, ca urmare a sesizării din oficiu a Avocatului Poporului cu privire la condițiile de detenție din penitenciare, s-a constatat că în Penitenciarul Iași erau cazați 1.534 de deținuți la o capacitate legală de deținere de 763 de deținuți. În pavilionul de deținere pentru condamnații aflați în regim închis și maximă siguranță, fiecare încăpere avea 33 mp și 24-26 deținuți.

Cât privește condițiile de servire a mesei, în pavilionul detenție-Corp A (în exploatare din 1983), masa se servea în cameră (pe genunchi)-obiectivul nu a fost prevăzut cu sală de mese din construcție. În pavilionul de detenție-Corp B (în exploatare din 1997), masa se servea în cameră-obiectivul nu a fost prevăzut cu sală de mese din construcție. În pavilionul multifuncțional-Corp D (în exploatare din 2012), masa se servea la sala de mese, special amenajată în acest sens.

- în luna martie 2015, în urma unei alte anchete efectuate de instituția Avocatul Poporului, conducerea Penitenciarului Iași a confirmat suprapopularea unității (grad de ocupare peste 200%, iar în Secția 1 aproape 300%). Avocatul Poporului a sesizat A.N.P. și a solicitat respectarea art. 48 din Legea nr. 254/2014.

A.N.P. ne-a comunicat că, numai la o eventuală rectificare bugetară pozitivă se pot aloca noi fonduri bugetare Penitenciarului Iași.

Referitor la „reexaminarea prevederilor O.M.J. nr. 2714/2008 cu privire la bunurile pe care deținuții le pot introduce sau primi în penitenciar, în condițiile în care se constată incapacitatea sistemului de a asigura condiții decente de trai pe

perioada privării de libertate”, A.N.P. a precizat că actul normativ a fost reanalizat și inclus în proiectul Regulamentului de aplicare a Legii nr. 254/2013.

Față de acestea, Avocatul Poporului a emis o Recomandare A.N.P. solicitând:

1. reducerea supraaglomerării Penitenciarului Iași, având în vedere că, potrivit site-ului A.N.P., la 25 august 2015, se aflau 1.508 de deținuți, capacitatea la 4 mp-699, iar indicele de ocupare (la 4 mp) era de 215,74%; 2. dispunerea măsurilor legale care se impun pentru asigurarea unor condiții decente de cazare și de servire a mesei, asigurarea spațiilor pentru depozitarea bunurilor, asigurarea iluminatului natural corespunzător; 3. dispunerea măsurilor legale pentru asigurarea unui număr suficient de grupuri sanitare față de numărul deținuților; 4. dispunerea măsurilor legale pentru supravegherea corespunzătoare a persoanelor private de libertate, în vederea evitării supunerii acestora la agresiuni fizice din partea altor deținuți (Dosar nr. 5537/2015).

Potrivit informațiilor comunicate de A.N.P., la 12 octombrie 2015, aceasta are cunoștință de aspectele semnalate, referitoare la supraaglomerarea unităților penitenciare. În acest sens, A.N.P. dispune în limita competenței, măsuri de extindere a spațiilor de cazare, de îmbunătățire a condițiilor de detenție, de asigurare a patului individual fiecărei persoane private de libertate custodiate, precum și transferarea condamnaților în alte unități penitenciare cu indice de ocupare mai mic.

În prezent, toate unitățile penitenciare se confruntă cu fenomenul de supraaglomerare, în special în privința deținuților incluși în regimul închis și de maximă siguranță, astfel încât posibilitățile A.N.P. de a contracara acest fenomen sunt limitate. Eficacitatea luării unor măsuri la nivelul A.N.P., în sensul diminuării supraaglomerării, depinde în mare măsură de evoluția numărului de deținuți raportat la capacitatea legală de deținere.

Îmbunătățirea condițiilor de detenție reprezintă o prioritate, sens în care, din suma suplimentată de 60.631 mii lei, 7.600 mii lei au fost alocați pentru această destinație: efectuarea de reparații curente la spațiile de cazare a deținuților: 3.810; achiziția lenjerie și articole de pat: 1.390 mii lei; achiziția de obiecte de inventar 2.400 mii lei.

În Planul de acțiune al Strategiei de dezvoltare a sistemului judiciar 2015-2020, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 1155/2014 s-a propus **modernizarea și dezvoltarea infrastructurii sistemului penitenciar prin reparații curente, capitale și investiții, ținta de atins până în anul 2020 fiind 3000 locuri de cazare amenajate și modernizate și demararea construirii a 4 penitenciare.**

Penitenciarul Iași a solicitat A.N.P. sprijin pentru transferarea a 764 de deținuți din regimul închis la alte penitenciare, în vederea respectării standardului minim privind condițiile de detenție, urmare a Sentinței penale nr. 1721/2015 a Judecătoriei Iași. Față de distribuția efectivelor de deținuți din regimul închis în unitățile subordonate profilate pe deținerea acestei categorii penale, A.N.P. nu a putut dispune transferul la alte unități, dar are în vedere cauzele în care instanța a constatat încălcări în ceea ce privește respectarea normelor minime obligatorii.

În contextul unei subfinanțări cronice a sistemului penitenciar, Penitenciarul Iași a priorizat lucrările pe articolul bugetar 20.02 (în anul 2014-90.000 lei și în anul 2015-150.000 lei). Au fost întreprinse acțiuni pentru îmbunătățirea condițiilor de detenție (reconșionat paturi metalice – cca. 200, reconșionat saltele la atelierul unității, reparații locale, zugrăveli simple, vopsitorii, înlocuire obiecte sanitare-chiuvete etc.).

Modalitatea în care pot fi asigurate grupuri sanitare suficiente este corelată cu rezultatul măsurilor care vor fi luate pentru reducerea supraaglomerării, dar și cu posibilitatea de a crea noi spații de deținere. Suplimentarea numărului de grupuri sanitare la nivelul Penitenciarului Iași este îngreunată și de structura corpurilor de deținere.

În vederea reducerii numărului de agresioni, conducerea Penitenciarului Iași a ținut și ține cont la cazarea în camerele de deținere și la planificarea activităților zilnice de neînțelegerile existente între deținuți, de conflictele anterioare care au existat între aceștia, astfel încât deținuții în cauză să nu se intersecteze.

În semestrul I al anului 2015, s-au efectuat 3.190 de mutări de la o secție de deținere la alta, iar conform analizelor lunare ale șefilor de secții, între deținuți au existat 7 altercații, cu 16 mai puține decât în Semestrul I al anului 2014, când au existat 23.

Imposibilitatea asigurării normelor de cazare, cumulată cu temperaturile ridicate, conduce la stări tensionate între deținuți, ce facilitează producerea

evenimentelor negative, la agravarea stării de sănătate a acestora și de asemenea, la multitudinea de plângeri fondate pe condiții de detenție și implicit, supraaglomerarea și la obținerea unor hotărâri de condamnare a României în cauzele aflate pe rolul C.E.D.O.

Din datele prezentate rezultă că măsurile luate de A.N.P. nu sunt suficiente pentru combaterea fenomenului supraaglomerării. De aceea, acestea ar trebui întregite cu măsuri legislative în vederea reducerii numărului de persoane private de libertate. De altfel, în ședința din 13 martie 2015, Comitetul de Miniștri ai Consiliului European, prin decizia luată în ceea ce privește grupul de cauze Bragadireanu, a făcut referire la: intensificarea eforturilor pentru îmbunătățirea condițiilor de detenție, stabilirea impactului real al noilor dispoziții din Codul penal și Codul de procedură penală cu privire la evoluția numărului de deținuți și luarea unor măsuri legislative suplimentare, întrucât măsurile legislative adoptate nu sunt de natură să diminueze/stopeze fenomenul supraaglomerării.

Față de cele prezentate, A.N.P. a formulat o propunere adresată Ministrului Justiției privind crearea unui grup de lucru constituit din reprezentanți ai C.S.M., Ministerului Justiției, Ministerului Finanțelor și A.N.P. pentru identificarea unor soluții viabile pentru sistemul de drept românesc din cele enumerate în Rec(99)22, referitoare la supraaglomerarea penitenciarelor și inflația populației carcerale (**Dosar nr. 291/2015**).

2. CENTRE DE REȚINERE ȘI ARESTARE PREVENTIVĂ

2.1. Considerații generale și reglementări în materie

Potrivit art. 9 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, orice individ are dreptul la libertate și la securitatea persoanei sale. **Nimeni nu poate fi arestat sau deținut în mod arbitrar.** Nimeni nu poate fi privat de libertatea sa decât pentru motive legale și în conformitate cu procedura prevăzută de lege. Orice individ arestat va fi informat, în momentul arestării sale, despre motivele acestei arestări și va fi înștiințat în cel mai scurt timp de orice învinuire care i se aduce. Orice individ arestat sau

deținut pentru comiterea unei infracțiuni penale va fi adus, în termenul cel mai scurt, în fața unui judecător sau a unei alte autorități împuternicite prin lege să exercite funcțiuni judiciare și va trebui judecat într-un interval rezonabil sau să fie eliberat. **Detențiunea persoanelor care urmează a fi trimise în judecată nu trebuie să constituie regulă, dar punerea în libertate poate fi subordonată unor garanții asigurând înfățișarea lor la ședințele de judecată, pentru toate celelalte acte de procedură și, dacă este cazul, pentru executarea hotărârii.** Oricine a fost privat de libertate prin arestare sau detențiune are dreptul de a introduce recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să hotărască neîntârziat asupra legalității detențiunii sale.

Conform art. 108 din Legea nr. 254/2013, **în centrele de reținere și arestare preventivă, se execută reținerea și arestarea preventivă în cursul urmăririi penale. Statul trebuie să asigure persoanelor reținute sau arestate condiții decente de detenție, cu respectarea drepturilor și protecției lor.**

Rec(2006)13 stabilește cu valoare de principiu că ținând cont de prezumția de nevinovăție și de argumentul în favoarea libertății, **plasarea în detenție provizorie a persoanelor suspectate de comiterea unei infracțiuni va fi mai mult o excepție decât o normă și că aceasta nu trebuie să fie obligatorie.** În fiecare caz, se va recurge la acest tip de detenție doar dacă aceasta va fi strict necesar și în calitate de măsură de ultimă instanță; detenția provizorie nu va fi utilizată niciodată în scopuri represive. Pentru a evita recurgerea inoportună la detenție provizorie se va dispune de o gamă largă de măsuri alternative, mai puțin restrictivă, în funcție de conduita persoanei suspectate de comiterea unei infracțiuni. **Persoanele plasate în detenție provizorie trebuie supuse condițiilor corespunzătoare statutului lor juridic, fără alte restricții decât cele necesare pentru administrarea justiției, securitate instituției și siguranței deținuților și a personalului, precum și protecția drepturilor altora.**

Persoanele custodiate în centrele de reținere și arestare preventivă, beneficiază de un regim special, în anumite privințe mai favorabil decât cel al condamnaților, justificat de prezumția de nevinovăție, care însă nu derogă de la regulile generale privind cercetările la care sunt supuși.

Locurile de reținere și arest preventiv din unitățile de poliție ale M.A.I. (aresturi) se organizează și funcționează la nivelul I.G.P.R., D.G.P.M.B., precum și la I.P.J. Aresturile se subordonează direct șefilor unităților sau subunităților de poliție și nemijlocit, șefilor structurilor de cercetare penală ale poliției judiciare unde funcționează acestea. În aresturi se pot afla următoarele categorii de persoane supuse măsurilor privative de libertate: reținuți; arestați preventiv; condamnați, care sunt ținute separat în considerarea următoarelor criterii: categoria din care fac parte, sex, minori separați de majori, cele aflate în refuz de hrană separat de celelalte persoane etc. [art.1 alin (1)-(3), art. 3 alin. (1) și art. 4 alin. (1) din O.M.A.I. nr. 988/2005].

Persoanele private de libertate sunt cazate în comun în camere cu respectarea condițiilor igienico-sanitare, în funcție de suprafața și volumul acestora, de numărul paturilor, precum și de posibilitățile de iluminare și aerisire naturală. **Pentru prevenirea producerii unor evenimente negative, în fiecare cameră sunt cazate obligatoriu, minimum două persoane.** În situațiile în care în arest se află o singură persoană, aceasta se transferă la cel mai apropiat arest care poate asigura condițiile necesare prevăzute de lege. **Aresturile se organizează și se amenajează astfel încât să asigure condițiile necesare aplicării regimului de executare a măsurilor privative de libertate, cazării, hrănirii, igienei, asistenței medicale, executării pazei și supravegherii persoanelor aflate în stare de deținere.** Camerele aresturilor sunt situate în sediile unităților sau subunităților de poliție și sunt dotate cu instalații sanitare, de încălzire, iluminat, aerisire și ventilație, asigurându-se pentru fiecare, în spațiul de cazare minimum 6 mc de aer.

CPT a recomandat României, în Raportul din 2008, adoptarea unor măsuri de natură a garanta ca fiecare deținut din centre de reținere și arestare preventivă să beneficieze de cel puțin 4 mp de spațiu vital în celule colective.

2.2 Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

Situația de fapt

Conform informațiilor transmise de I.G.P.R. (adresa nr. 325269 din 14 aprilie 2015), există **51 de centre de reținere și arestare preventivă** cu **1.868 de locuri de cazare**, din care **1.520 îndeplinesc condițiile impuse de normele europene**.

Structura efectivelor persoanelor private de libertate în raport cu durata încarcerării: **1.155 de persoane private de libertate încarcerate**, din care: **39 reținute**, **1.072 arestate preventiv** (949-până la 3 luni; 118-de la 3 la 6 luni; 4-de la 6 la 9 luni; 1 de la 9 la 12 luni); **44 condamnate** (37-până la 3 luni; 1-de la 3 la 6 luni; 1- de la 6 la 9 luni; 0- de la 9 la 12 luni; 5- peste 12 luni). Așadar, **rezultă că ponderea persoanelor arestate preventiv o constituie arestații preventiv până la 3 luni (949)**. Or, perioada arestării preventive trebuie, în primul rând, să nu constituie regula, să fie motivată în cel mai scurt timp și să fie pe cât posibil proporțională cu gravitatea faptei.

Concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului în centrele de reținere și arestare preventivă privind gradul de ocupare și respectarea criteriilor de separare

a) C.R.A.P. nr. 5 București a fost închis în 2012, în fostele camere de deținere fiind amenajate birouri pentru angajații Secției 7 Poliție.

b) unele centre de reținere și arestare preventivă erau situate în imobile vechi: C.R.A.P. Alba amplasat la parterul corpului B, în curtea I.P.J. Alba, construit în anul 1906, folosit de I.P.J. Alba din 1968, și C.R.A.P. Sibiu, care este amplasat la demisolul clădirii I.P.J., construită în anul 1969.

c) unele din centre respectau normele europene referitoare la cei 4 mp (spre exemplu: C.R.A.P. Gorj, Mehedinți, Tulcea, Brașov, Hunedoara, Sibiu, Buzău).

d) în alte centre de reținere și arestare preventivă se putea asigura conformitatea cu normele europene numai pentru anumite camere: C.R.A.P. Brăila, Prahova, Neamț, C.R.A.P. nr. 2 București.

e) criteriile de separare a persoanelor private de libertate:

► În *C.R.A.P. Timiș*, persoanele aflate în aresturi erau ținute separat, în considerarea următoarelor criterii: a) categoria din care fac parte (reținuți, preventivi, condamnați); b) sex; c) minorii separat de majori; d) cele aflate în refuz de hrană, separat de celelalte persoane; e) arestații preventiv separat de condamnați. Minorii erau cazați în cameră de deținere separat de celelalte categorii de persoane private de libertate.

► În *C.R.A.P. Dolj* se respectau prevederile legale privind repartizarea pe camere a diferitelor categorii de persoane.

2.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în 2014 și 2015

■ **Instituția Avocatul Poporului a fost sesizată în anul 2015 de către Înalta Curte de Casație și Justiție, solicitându-i-se, în exercitarea atribuțiilor, ca până la următorul termen de judecată să comunice dacă în privința unui inculpat a efectuat verificări la Secția 12 București și care au fost rezultatele acestora.**

În privința aspectelor sesizate, Avocatul Poporului a dispus efectuarea unei anchete privind: suprafața camerei în care era deținut inculpatul; numărul persoanelor din cameră; starea de sănătate a acestuia; amplasarea locului pentru servit masa și a toaletei; accesul la lumină și aerisire; prezența dăunătorilor.

În urma anchetei efectuate la C.R.A.P. nr. 7 București, s-au constatat următoarele: centrul era prevăzut cu 5 camere de deținere cu o capacitate de 20 de locuri la demisol, curte de plimbare, oficiu, magazie efecte arestați și biroul șefului de centru. Camera nr. 5 (în care fusese custodiat inculpatul până la data efectuării anchetei) avea o suprafață de cca. 11 mp, în care se găseau 4 paturi suprapuse cu schelet metalic, masă și 4 scaune din plastic, cutie metalică pentru TV, grup sanitar compus din WC tip turcesc, chiuvetă, duș, care erau separate de camera propriu-zisă printr-o perdea din material plastic.

Inculpatul era custodiat în camera nr. 3 a C.R.A.P. nr. 7 București (unde se afla la data anchetei), venind de la C.R.A.P. nr. 1 (arestul central). Camera nr. 3 fusese ocupată de patru persoane, iar la data anchetei se aflau trei persoane. Masa se servea în camera de detenție, centrul nefiind prevăzut din construcție cu încăpere specială pentru servirea mesei. În cameră exista o masă de plastic, amplasată de persoanele private de libertate în

momentul servirii mesei, lângă ușa metalică de acces, spre a fi cât mai departe de toaleta care nu era prevăzută cu ușă sau un alt sistem de închidere (în această situație se obținea cea mai mare distanță posibilă față de toaletă, distanță care însă nu era mai mare de 3 m).

Încăperea nr. 3 era dotată cu lămpi fluorescente, care asigurau iluminatul artificial, lampă de veghe, amplasată în peretele lateral, două ferestre cu dimensiunea de 82x53 cm, prevăzute cu sisteme de protecție; camerele erau prevăzute cu sistem de ventilație.

Instituția Avocatul Poporului a comunicat Înaltei Curți de Casație și Justiție că a fost efectuată verificarea la Secția 12 Poliție, iar problemele constatate vor fi cuprinse în acest Raport special al Avocatului Poporului. Înalta Curte de Casație și Justiție, având în vedere și constatările instituției noastre, a stabilit încălcarea art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului față de petent.

Astfel, instanța supremă a dispus ca locul de deținere să asigure inculpatului spațiul personal prevăzut de art.1 alin. (4) din Anexa I la O.M.J. nr. 433/2010, prin cazarea unui număr de persoane în celula inculpatului care să respecte norma recomandată pentru celule colective. Conform art. 13 din Convenția europeană a drepturilor omului, instanța a dispus asigurarea servirii mesei față de petent într-o sală special amenajată, cu respectarea normelor de securitate, conform art. 4 din Anexa I la O.M.J. nr. 433/2010 (Dosar nr. 4967/2015).

Capitolul III. Condițiile de cazare a persoanelor private de libertate în penitenciare și în centrele de reținere și arestare preventivă (condițiile igienico-sanitare, lumină naturală și artificială, aerisire, produse igienico-sanitare, spații de depozitare a bunurilor, uscătorii, programul de furnizare a energiei electrice și a apei, curți de plimbare)

1. PENITENCIARE

1.1 Considerații generale și reglementări în materie

Autoritățile care custodiază persoanele private de libertate trebuie să asigure acestora condiții de cazare corespunzătoare exigențelor de igienă, mai ales sub aspectul

cubajului de aer, suprafeței minime, iluminatului, încălzirii și ventilației, de natură să asigure păstrarea sănătății.

Art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale impune statelor obligația de a veghea ca **oricărui deținut să-i fie asigurate condiții care sunt compatibile cu respectul demnității umane** și cu adoptarea unor modalități de executare a pedepsei privative de libertate de așa natură încât acesta să nu fie supus unor tratamente sau situații umilitoare ce ar excede nivelul inevitabil al suferințelor inerente detenției și care, având în vedere exigențele practice ale încarcerării, **să-i asigure totuși condiții acceptabile de viață și sănătate.**

Legislația internă reglementează Normele minime obligatorii privind condițiile de cazare a persoanelor private de libertate prin O.M.J. nr. 433/C/2010. Conform acestui act, **ferestrele camerelor trebuie să fie suficient de mari, pentru ca persoanele private de libertate să poată citi la lumina naturală în condiții normale și să permită pătrunderea aerului proaspăt, iar lumina artificială trebuie să corespundă standardelor tehnice recunoscute în domeniu.** Instalația de iluminat din camerele de cazare pentru persoanele private de libertate se realizează astfel încât corpurile de iluminat să poată fi aprinse și stinse de către acestea. Iluminatul de veghe, folosit pe timpul nopții în scopul asigurării supravegherii, trebuie să permită aprinderea și stingerea doar de către supraveghetorul de pe secția de deținere, din interiorul biroului acestuia.

Camerele de cazare se dotează cu mobilier, astfel încât să ofere persoanelor private de libertate condiții pentru dormit, păstrarea bunurilor și obiectelor personale, precum și pentru desfășurarea unor activități de educație. **Camerele de cazare se dotează cu paturi și cazarmamentul necesar pentru fiecare persoană privată de libertate, cu mese și bănci sau scaune, dulapuri pentru păstrarea obiectelor și bunurilor personale.**

Grupurile și instalațiile sanitare din camerele de cazare trebuie să asigure accesul permanent la apa potabilă și să permită fiecărei persoane private de libertate să își satisfacă nevoile fiziologice ori de câte ori este necesar, în condiții de igienă și intimitate. Grupurile sanitare se dotează cu instalații sanitare și se

amenajează astfel încât să asigure cel puțin o chiuvetă, un WC și un duș pentru maximum 10 persoane private de libertate.

Instalațiile sanitare trebuie să fie adecvate pentru a permite fiecărui deținut să-și satisfacă nevoile fiziologice atunci când este necesar și într-un mod curat și decent.

Cât privește distribuirea materialelor igienico-sanitare, potrivit **O.M.J. nr. 2056/2007, cantitățile prevăzute de norme sunt maxime și nu pot fi depășite. Se pot aproviziona și distribui cantități mai mici decât cele prevăzute de norme, dacă această situație nu dăunează desfășurării normale a activității, cu aprobarea directorului unității.** Persoanele private de libertate pot achiziționa, prin punctul comercial amenajat în interiorul locului de deținere, contra cost, articole de lenjerie, materiale igienico-sanitare, alimente, ziare, cărți și altele.

Conform dispozițiilor art. 83 din Regulamentul de aplicare a Legii nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, persoanelor private de libertate li se asigură **posibilitatea să facă duș cel puțin de două ori pe săptămână.** Au posibilitatea îmbăierii zilnice cei care își desfășoară activitatea în locuri de risc epidemiologic crescut sau în orice locuri, dacă situația o impune.

Lenjeria (de corp și de pat) și ținuta personală a persoanelor private de libertate se spală și se întrețin prin grija administrației locului de deținere. Supraveghetorul de la spălătorie are atribuția de a lua măsuri ca uscarea obiectelor spălate să se facă numai în locurile stabilite pentru aceasta.

Fiecărei persoane condamnate i se asigură zilnic plimbarea în aer liber timp de minimum o oră, în funcție de regimul de executare a pedepsei privative de libertate. â

Rec(2006)2 stabilește că spațiile de detenție, în special cele destinate cazării deținuților pe timpul nopții, trebuie să respecte demnitatea umană și intimitatea, și să întrunească standardele minime sanitare și de igienă, ținându-se cont de condițiile climatice și, în special, de suprafața de locuit, volumul de aer, iluminare, sursele de încălzire și ventilație; în toate clădirile în care deținuții trebuie să locuiască, să muncească sau să conviețuiască: ferestrele vor fi suficient de largi încât deținuții să poată citi sau munci la lumina naturală, în condiții normale, și să

permite pătrunderea aerului proaspăt, excepție făcând spațiile în care există sisteme adecvate de aer condiționat; lumina artificială trebuie să corespundă standardelor tehnice recunoscute în domeniu; un sistem de alarmă trebuie să permită deținuților să contacteze imediat personalul; condițiile minime, cu privire la aspectele menționate vor fi stipulate în legislația națională; celulele sau celelalte spații destinate deținuților trebuie să fie curate; deținuții trebuie să aibă acces la instalații sanitare igienice, care să le protejeze intimitatea; trebuie să fie puse la dispoziția deținuților spații adecvate pentru baie sau duș, astfel încât deținuții să le poată folosi la o temperatură adecvată, zilnic sau cel puțin de două ori pe săptămână (sau mai frecvent dacă este necesar), în conformitate cu regulile generale de igienă; autoritățile penitenciare vor furniza deținuților mijloacele necesare păstrării curățeniei, inclusiv obiecte de toaletă și menaj, precum și produse de întreținere; fiecare deținut va avea pat separat și lenjerie de pat adecvată, care va fi întreținută corect și înnoită la intervale de timp ce vor permite păstrarea sa într-o stare adecvată; toți deținuții trebuie să aibă oportunitatea de a efectua cel puțin o oră pe zi de exercițiu fizic în aer liber, dacă timpul o permite; în cazul în care vremea nu o permite, deținuților care doresc să facă exerciții fizice trebuie să li se propună soluții alternative.

Conform Normelor CPT, necesitatea ca deținuților să li se permită exerciții în aer liber cel puțin 1 oră, este acceptată în mod larg, ca o garanție de bază, preferabil să facă parte dintr-un program mai amplu de activități. CPT-ul subliniază că tuturor deținuților fără excepție (incluzându-i pe cei pedepsiți prin izolare) trebuie să li se ofere posibilitatea să facă exerciții în aer liber în fiecare zi. În mod egal, dotările pentru exercițiile în exterior trebuie să fie rezonabil de spațioase și să ofere adăpost împotriva intemperiilor. Accesul, la momentul dorit, la toalete curate și menținerea unor standarde de igienă sunt componente vitale pentru un mediu uman. Deținuții trebuie să aibă acces regulat la dotările de duș pentru baie. Este de dorit ca apa curentă să fie disponibilă în interiorul celulelor.

În urma vizitei din 2014 a CPT, acesta a recomandat, spre exemplu, să fie întreprinse următoarele măsuri în locurile vizitate: în **Penitenciarul Oradea** să fie

efectuate renovările și reparațiile necesare în Secțiile E 3 și E 4, iar mobilierul și saltelele deteriorate să fie schimbate; îmbunătățirea accesului la lumina artificială în celulele pentru regim închis din cadrul **Penitenciarului Târgșor**; efectuarea de dezinsecții regulate în clădirile **Penitenciarului Arad**.

În privința condițiilor igienico-sanitare, CPT a constatat că se acordă foarte puțin săpun și detergent deținuților. În Penitenciarul Târgșor, deținutele nu primeau decât 5 absorbante pe lună. CPT a recomandat autorităților să întreprindă măsuri pentru repararea și renovarea instalațiilor sanitare din unitățile de detenție Arad, Oradea și Târgșor; s-a recomandat totodată furnizarea unui număr suficient de produse de igienă personală deținuților, precum și detergent pentru ca aceștia să-și poată curăța celulele.

Neasigurarea unor condiții de detenție conforme cu dispozițiile art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor și a libertăților fundamentale nu pot fi motivate prin restricțiile bugetare. Condițiile precare de detenție cumulate cu supraaglomerarea pot genera tratamente inumane sau degradante, interzise de Convenția împotriva torturii și a altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante.

În jurisprudența sa, C.E.D.O. a reținut că art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale impune obligația pentru stat de a proteja confortul fizic al persoanelor lipsite de libertate; în plus, pe lângă sănătatea prizonierilor, confortul lor trebuie asigurat în mod adecvat, avându-se în vedere cerințele practice de detenție (*cauza Bragadireanu c. României, cauza Stanciu c. României, cauza Stark c. României, cauza Ciucă c. României, cauza Grozavu c. României, cauza Gabriel Radu c. României, cauza Pavalache c. României etc.*).

1.2. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

Conform informațiilor comunicate de A.N.P. (adresa nr. 6362 din 13 mai 2015):

- A. locuri de cazare calculate conform normelor europene: 18.986
- B. paturi instalate: 37.137 (la un rând-4374, la două rânduri-15.494, la 3 rânduri-17.269)
- C. structura camerelor de deținere în raport cu numărul paturilor instalate: camere cu 1 pat-14,7%; camere cu 2 paturi: 26,18%; camere cu 4-6 paturi- 21,5%; camere cu 7-9

paturi-7,8%; camere cu 12 paturi-16,39%; camere cu 24 paturi-8,55%; camere cu 30 de paturi-3,99%; camere cu 50 de paturi-0,58%; camere cu peste 50% paturi-0,31%.

a) **existența unor locuri de detenție amplasate în corpuri de clădiri vechi sau cu altă destinație:** clădirile *Penitenciarului Colibași* erau folosite ca unitate de detenție din anii 1958-1960, respectiv anul 2003, când a fost construită clădirea destinată regimului de maximă siguranță; corpul A din *Penitenciarul Iași* datează din anul 1983.

b) **existența infiltrațiilor, umezelii și/sau mucegaiului în camerele de cazare:** *Penitenciarul Craiova (în unele camere), Penitenciarul Miercurea Ciuc (în toate).*

► În *Penitenciarul Spital Poarta Albă*, la grupurile sanitare de la secția psihiatrie existau infiltrații la nivelul plafonului. La grupurile sanitare de la secția medicală și bolnavi cronici, pereții prezentau mucegai, iar în camerele de pe aceleași secții erau infiltrații și var exfoliat.

► În *Penitenciarul Colibași*, camera de detenție în care erau custodiați 5 tineri de 19 ani, fumători, condițiile igienico-sanitare erau îndoielnice și un miros greu respirabil. Pereții erau înnegriți de fum, afectați de umezeală și parțial de mucegai, lenjeria nu era curată. Camera de baie era ocupată de numeroase deșuri menajere.

c) **aerisirea necorespunzătoare a unor camere:** *Penitenciarul Mărgineni*, (32 persoane într-o cameră cu 30 de paturi instalate - camera 25 Secția 3 sau 27 de persoane într-o cameră cu 24 de paturi instalate - camera 30 Secția 3).

d) **existența unor saltele cu un grad avansat de uzură:** *Penitenciarele Craiova, Miercurea Ciuc, Bacău, Târgu Mureș, Penitenciar-Spital Colibași.*

e) **unele camere nu asigurau satisfacerea nevoilor fiziologice în condiții de intimitate,** deoarece erau amplasate în aceeași încăpere unde deținuții erau încarcerați, de regulă, la unul dintre capetele paturilor și separate prin cadre metalice pe care erau montate perdele de duș (*Penitenciarul Giurgiu*).

f) **existența unei tâmplării învechite.** În camerele de detenție tranzit femei din *Penitenciarul Colibași* ferestrele nu se închideau bine datorită tâmplăriei învechite.

g) încălzirea din camerele tranzit femei nu asigura cel puțin 19° (*Penitenciarul Colibași*).

h) lipsa dușurilor în unele camere și numărul redus de grupuri sanitare raportat la numărul deținuților din camere: *Penitenciarul Brăila*, unde unele camere nu erau prevăzute cu instalație de duș sau aceasta nu funcționa corespunzător; în *Penitenciarul Botoșani*, deținuții din secția 7 se deplasau în altă secție, deoarece grupurile sanitare nu erau prevăzute cu duș.

i) existența unor instalații sanitare deteriorate:

► În *Penitenciarul Colibași*, în camera detenție regim închis fumători din Secția a I-a, unora dintre dușuri le lipsea dispozitivul „pară”, cădițele erau învechite iar unele erau înfundate sau deteriorate. Au fost identificate chiuvete al căror robinet era defect, apa nu avea suficientă presiune, iar sifonul era spart și curgea.

► În *Penitenciarul Giurgiu*, în unele dintre camerele vizitate cădițele erau parțial deteriorate. Au fost identificate chiuvete al căror robinet era defect, apa nu avea suficientă presiune sau robinetul lipsea (ex: camera detenție minori).

► În *Penitenciarul Mărgineni*, instalațiile sanitare, deși erau funcționale, erau învechite, ruginite și aveau improvizații (ex: în unele camere nu exista duș, robinetii erau ruginiți, țeava respectivă fiind prelungită cu furtun).

j) existența insectelor dăunătoare în unele camere de detenție în *Penitenciarul Focșani* (deși în 2014 au fost efectuate 4 acțiuni de dezinsecție, iar în ianuarie 2015 fost efectuate 2), în *Penitenciarul Slobozia*, în *Penitenciarul Mărgineni* (în perioadele de vară), în *Penitenciarul Poarta Albă*, în *Penitenciarul Tulcea*, în *Penitenciarul Ploiești* (vara), în *Penitenciarul Bacău*, în *Penitenciarul Miercurea Ciuc*.

k) furnizarea energiei electrice după programul stabilit la nivelul fiecărui penitenciar, în baza planului de măsuri pentru reducerea cheltuielilor bugetare:

► În *Penitenciarul Iași*, în cameră, zilnic, de la 05:00–09:30 și 15:30–22:00; priză: luni – joi și duminică: 05:00–23:00; vineri – sâmbătă: 05:00–24:00.

► În *Penitenciarul Satu Mare*, energia electrică nu era furnizată permanent, ci în funcție de programul și de activitățile care se derulau în penitenciar, conform Deciziei directorului general al A.N.P. nr. 40437/03.06.2010.

În alte unități penitenciare, furnizarea energiei electrice era permanentă: *Penitenciarele București, Jilava, Arad, Vaslui, Brăila, Centrul educativ Târgu Ocna*.

l) furnizarea apei potabile în baza unui program, având în vedere restricțiile bugetare:

► În *Penitenciarul Mărgineni*, deținuții s-au plâns că nu au apă suficientă, fiind nevoiți să păstreze apa pentru toaletă și pentru spălat în butoaie de plastic.

► În *Penitenciarul Poarta Albă* exista un program de furnizare a apei numai pe perioada de vară.

m) programul de furnizare a apei calde: în *Penitenciarul Arad*, o dată pe săptămână, conform unui program; în *Penitenciarul Târgșor*, 1 - 2 ore/zi; în *Penitenciarul Mărgineni*, o oră în fiecare zi prin centrala proprie.

n) spălarea efectelor personale de către deținuți și uscarea lenjeriei în camerele de detenție:

► În *Penitenciarul Botoșani*, deținuții nu doreau spălarea la comun a lenjeriei.

► În *Penitenciarele Miercurea Ciuc, Bacău, Tulcea, Târgu Mureș, Poarta Albă* efectele personale se uscau în camere.

► În *Penitenciarul Mărgineni*, în aproape toate camerele vizitate, deținuții aveau articole personale spălate și întinse pentru uscat pe calorifer și pe sfori legate de patul de la ultimul nivel (camera 30-deținuți regim închis nefumători). Din discuțiile purtate cu deținuții, a rezultat faptul că rufe erau spălate la spălătoria penitenciarului, însă pentru că nu exista un uscător de rufe profesional, acestea erau restituite deținuților în stare umedă, iar lenjeriile erau puse la uscat în aer liber, într-o curte, pe un teren neacoperit, pe timp de iarnă necesitând mult timp pentru a se usca.

o) alocarea produselor igienico-sanitare persoanelor private de libertate:

▶ În *Penitenciarul Colibași*, în luna octombrie 2014, din lipsa bugetului, *nu s-au asigurat materiale igienico-sanitare pentru deținuți*.

▶ În *Penitenciarul pentru Minori și Tineri Tichilești*, fondurile alocate prin buget **nu acopereau necesarul pentru acordarea materialelor în conformitate cu acest act normativ**, astfel că unitatea a întreprins permanent demersuri pentru suplimentarea acestora prin atragerea de sponsorizări sau proiecte derulate din fonduri externe.

p) lipsa mobilierul pentru păstrarea bunurilor și obiectelor personale datorită spațiului restrâns în *Penitenciarele Giurgiu, Colibași, Codlea, Galați și Brăila*.

▶ În *Penitenciarele Miercurea Ciuc și Târgu Mureș*, mobilierul existent în camere era necorespunzător și insuficient.

▶ În *Penitenciarul Mărgineni*, fiecare cameră avea câte o cambuză (debara) și mai multe dulapuri mici pentru bunuri personale, însă insuficiente.

q) dimensiunile și amenajările curților de plimbare:

▶ În *Penitenciarul Aiud*, existau 20 de spații destinate activităților în aer liber.

▶ În *Penitenciarul Colibași*, curțile de plimbare puteau asigura activitatea de petrecere a timpului în aer liber pentru toți deținuții, dar ele **nu erau amenajate conform legislației în vigoare** (ex: nu erau acoperite, nu aveau băncuțe).

▶ În *Penitenciarul Brăila*, curțile de plimbare erau delimitate de gratii și erau dotate cu bănci, canal colector pentru evacuarea apei pluviale și cale de acces persoane private de libertate.

▶ În *Penitenciarul Oradea*, existau 4 curți de plimbare de mici dimensiuni. Acestea erau dotate cu copertină, cu telefon și cutie pentru reclamații/sesizări.

▶ În *Penitenciarul Tulcea*, curțile de plimbare nu puteau fi utilizate la capacitate maximă, întrucât nu erau separate potrivit normelor privind respectarea regimurilor de deținere și astfel asigurarea dreptului la plimbare a deținuților era deficitară. Pentru a asigura acest drept tuturor deținuților, conducerea penitenciarului a întocmit grafice de plimbare pe ore pentru fiecare regim de deținere în parte.

1.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

■ **Ion (nume fictiv) ne-a sesizat în privința tratamentului la care este supus în Penitenciarului Galați. Cu ocazia anchetei efectuate, s-a constatat că deținuții își păstrau apa rece într-un butoi.**

Conducerea penitenciarului a precizat faptul că apa potabilă era asigurată din rețeaua de apă potabilă a orașului, că programul de furnizare a apei reci era: 06:30-08:30, 13:00-16:30, 18:30-21:00, grupurile sanitare ale camerelor fiind dotate cu recipiente de stocare a apei, care putea fi folosită pe toată perioada cât aceasta nu curgea. **Existența acestei situații a fost pusă de către conducere pe seama restricțiilor bugetare privind cheltuielile pentru utilități.**

Conform adresei Corpului de control al Ministerului Justiției, în anul 2014, conducerea Penitenciarului Galați a stabilit ca obiectiv înlocuirea conductelor de apă rece (aducțiune) de la contorul de apă rece montat de SC Apă Canal Galați până la punctul termic, pentru eliminarea pierderilor pe rețea. Un alt obiectiv propus a fost acela de a înlocui robinetii de la chiuvete (care în majoritate erau deteriorați) cu robineti cu revenire (cu temporizator mecanic), dar și înlocuirea tuturor conductelor de apă rece și apă caldă menajeră cu țevă (tip PPR), actualele conducte fiind vechi și din metal, ceea ce genera multiple intervenții la instalațiile de alimentare. A fost avută în vedere și înlocuirea bazinelor de apă la toaletele din camere, deoarece foarte puține rezervoare WC funcționau. O problemă deosebit de importantă și care necesita costuri mari o reprezenta înlocuirea conductelor de alimentare din subsolul blocurilor de deținere.

Față de cele expuse, în ***Recomandarea către A.N.P., Avocatul Poporului a solicitat dispunerea măsurilor legale pentru furnizarea apei potabile.***

A.N.P. ne-a comunicat că apa era asigurată prin intermediul furnizorului „Apă Canal Galați” (sursa principală) și prin exploatarea unui puț forat care se afla în interiorul Penitenciarului Galați. Apa potabilă era distribuită în urma unui program de furnizare aprobat, timp de 8 ore zilnic. **(Dosar nr. 8415/2014*).**

■ **Instituția Avocatul Poporului - Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție a efectuat o vizită inopinată în Penitenciarul Craiova pentru a verifica condițiilor de detenție, tratamentul aplicat persoanelor private de libertate.**

În custodia penitenciarului se aflau 1.132 de persoane private de libertate (repartizate în camere conform regimurilor de executare, în funcție de sex, vârstă, gradul de risc pentru siguranța locului de deținere), la o capacitate legală de 680 de locuri, gradul de ocupare fiind de 166%. Numărul total de paturi instalate era de 1.359.

Activitatea penitenciarului era asigurată de 449 de persoane, angajați ai A.N.P., 36 de posturi fiind vacante. **La S.S.D.R.P., penitenciarul funcționa cu 311 persoane angajate, 16 posturi fiind vacante, 26 de posturi ocupate la Sectorul Reintegrare Socială și 9 vacante, iar la cabinetul medical erau 14 posturi ocupate și 8 vacante.**

În toate camerele vizitate, deținuții erau cazați în paturi suprapuse, dispuse pe 3 niveluri, cu excepția camerei 103, Secția E7 unde erau 2. Suprafața camerelor vizitate asigura între 1,19 și 2,92 mp/persoană.

Dimensiunile ferestrelor asigurau în general condiții potrivite pentru lectură și desfășurarea anumitor activități curente cotidiene la lumină naturală, precum și condiții pentru aerisirea camerelor. Totuși, camera 111, Secția 8A **era parțial întunecată**, iluminatul natural fiind asigurat doar de o fereastră (1,50m x 1,10m) cu gratii montate la exterior care, diminuau lumina naturală ce pătrundea prin fereastră; de asemenea, în camera 18, Secția E3, iluminatul natural era asigurat de 4 ferestre mici (1,50m X 0,65 m), **acestea fiind insuficiente raportat la dimensiunile camerei de deținere - de 83,71 mp.**

Prizele erau amplasate în cameră, iar întrerupătoarele în afara acesteia (camera 16, Secția E3). Aprinderea și stingerea luminii se făcea doar de supraveghetor. Programul de asigurare a iluminatului artificial era între 16³⁰-22⁰⁰ și 6⁰⁰-8⁰⁰. **Între 8⁰⁰-16³⁰, era interzisă utilizarea iluminatului electric.** Iluminatul de veghe se folosea între 22⁰⁰-6⁰⁰.

Camerele de deținere vizitate erau dotate cu mobilier simplu pentru servirea mesei și pentru depozitarea bunurilor personale. Totuși, **mobilierul existent era insuficient.** De asemenea, camerele erau dotate cu grupuri sanitare proprii, chiuvete, dușuri, vase de wc, apă curentă, cu excepția camerei 103, **Secția E7, care nu avea duș.** Apa rece era furnizată permanent, iar apa caldă după un program aprobat, 3 zile pe săptămână, câte o

oră/zi. Timpul alocat efectuării dușului era insuficient pentru camerele unde erau cazați mai mulți deținuți. Nu era respectată intimitatea deținuților și se crea aglomerație, în special dimineața. Art. 5 alin. (2) din Anexa la O.M.J. nr. 433/C/2010 reglementează o chiuvetă, un WC și un duș, pentru maximum 10 deținuți.

Deși camerele și grupurile sanitare vizitate prezentau o stare generală bună de curățenie, a fost constatată prezența gândacilor de bucătărie sub saltele în camera 16, Secția E3; deținuții au reclamat și prezența ploșnițelor în timpul nopții. Produsele alimentare erau depozitate în genți sub paturi, în cambuze care erau neîncăpătoare. În camera 103, Secția E7, mâncarea era depozitată în grupul sanitar.

În general persoanele aflate în stare privativă de libertate au declarat că primesc lenjeria de la familie, preferând-o în locul celei de la unitatea penitenciară. Saltelele verificate erau în stare bună, atât cele din material textil, cât și cele din burete.

Unele dintre persoanele private de libertate au susținut că li se distribuiau produse pentru igiena personală necorespunzătoare din punct de vedere calitativ. În urma verificărilor efectuate în timpul vizitei, s-a constatat că materialele igienico-sanitare au fost asigurate conform Normei nr. 8 din O.M.J. 2056/C/2007.

Urmare a celor constatate, **Avocatul Poporului a recomandat conducerii penitenciarului să întreprindă măsurile legale care se impun pentru:** 1. gestionarea supraaglomerării, în condițiile în care erau cazate 1.132 de persoane private de libertate, la o capacitate legală de 680 de locuri, deci 452 de persoane peste capacitatea legală de deținere. 2. asigurarea unui iluminat artificial corespunzător, în special în camerele în care la data vizitei s-a constatat că iluminatul natural era insuficient, cu atât mai mult cu cât în intervalul orar 8⁰⁰–16³⁰ era interzisă utilizarea iluminatului electric; 3. asigurarea unor condiții decente de servire a hranei, în secțiile în care hrana era servită în cameră și extinderea programului de servire a mesei, în așa fel încât timpul alocat să fie cel puțin 20 min. pentru fiecare serie; 4. dotarea camerelor cu mobilier pentru păstrarea bunurilor și obiectelor personale; 5. asigurarea condițiilor pentru păstrarea la rece a produselor perisabile cumpărate de deținuți de la magazinul din incinta penitenciarului sau primite periodic prin pachete de la familie sau alte persoane; 6. efectuarea operațiunilor de dezinsecție cu o frecvență

mai mare și verificarea eficienței materialelor folosite; 7. extinderea programului de furnizare a apei calde; suplimentarea instalațiilor de duș și a WC-urilor.

2. CENTRE DE REȚINERE ȘI ARESTARE PREVENTIVĂ

2.1. Considerații generale și reglementări în materie

Cât privește condițiile de cazare ale persoanelor private de libertate în centrele de reținere și arestare preventivă, acestea trebuie să asigure respectarea demnității umane și prezumția de nevinovăție. Tratatul de care trebuie să beneficieze persoanele reținute sau arestate preventiv este necesar a fi adaptat condiției juridice a acestora, ținându-se seama că prezumția de nevinovăție atrage după sine un tratament mai favorabil decât cel al condamnaților. În cazul acestor categorii de persoane condițiile de încarcerare nefavorabile nu sunt justificate.

Potrivit art. 8 și art. 9 din Ansamblul de principii O.N.U., „persoanele deținute sunt supuse unui regim conform condiției de persoane necondamnate. Ele sunt deci separate de persoanele condamnate de fiecare dată când este posibil”, respectiv „autoritățile care arestează o persoană, o mențin în detenție sau anchetează afacerea trebuie să-și exercite strict puterile ce le-au fost conferite”.

Persoanele reținute sau arestate preventiv aflate în centrele de reținere și arestare preventivă se supun unui regim propriu de executare, în vederea unei bune desfășurări a procesului penal, cu respectarea drepturilor fundamentale și pot beneficia de asistență psihologică și moral-religioasă, în interiorul centrului, sub pază și supraveghere, în condițiile stabilite prin regulamentul de aplicare al legii [art. 111 alin. (1) și (2) din Legea nr. 254/2013].

Dispozițiile art. 5 și art. 7 din O.M.A.I. nr. 988/2005 prevăd că persoanele private de libertate sunt cazate în comun în camere cu respectarea normelor igienico-sanitare, în funcție de suprafața și volumul acestora, de numărul paturilor, precum și de posibilitățile de iluminare și aerisire naturală. Pentru prevenirea producerii unor evenimente negative, în fiecare cameră sunt cazate obligatoriu, minimum două persoane. Camerele aresturilor sunt situate în sediile unităților de

poliție și sunt dotate cu instalații sanitare, de încălzire, iluminat, aerisire și ventilație asigurându-se pentru fiecare persoană în spațiul de cazare minimum 6 mc de aer.

Referitor la cazarmament, art. 36 alin. (3) și (4) din același act stabilește că aresturile asigură fiecărei persoane supuse măsurilor privative de libertate pat individual, saltea, pernă, față de pernă, cearșaf, prosop și pătură. Pe timp de iarnă se asigură câte 2 pături pentru fiecare persoană. Persoanele supuse măsurilor privative de libertate, cu aprobarea șefului arestului, pot primi din partea membrilor de familie sau altor persoane articole de echipament și cazarmament.

Potrivit O.M.A.I. nr. 503/2008, persoanelor deținute în centrele de reținere și arest preventiv li se vor distribui lunar: 1 buc. aparat de ras de unică folosință, 1 buc. săpun semitoaletă (100-150 g) și, trimestrial, 1 buc. (tub 50-100 g) cremă de ras.

Cât privește dreptul la plimbare, conform art. 37 alin. (1) din O.M.A.I. nr. 988/2005, reținuților, arestaților preventiv și condamnaților li se asigură, zilnic, în mod diferențiat, timp de plimbare de la o oră la două ore pentru majori și de la o oră la trei ore pentru minori, în curțile amenajate în incinta aresturilor, cu respectarea strictă a regulilor de separație, sub supravegherea polițiștilor.

Art. 30 din același act prevede că, de la ora stingerii până la ora deșteptării, persoanele supuse măsurilor privative de libertate nu se scot din cameră. Fac excepție persoanele aflate în următoarele situații: a) s-au îmbolnăvit în mod subit și sunt transportați de urgență la cea mai apropiată unitate sanitară urmând să fie încunoștințat de îndată medicul arestului; b) sunt expuși unui pericol iminent care nu poate fi înlăturat în alt mod; c) urmează să fie transferați; d) producerea unor calamități sau evenimente care impun evacuarea totală sau parțială a arestului; e) în cazuri deosebite pentru activități de urmărire penală cu aprobarea șefului unității sau subunității de poliție unde funcționează arestul, adjuncților acestuia ori în lipsa acestora, a șefului structurii cercetări penale corespondente, asigurându-se ulterior timpul regulamentar de odihnă.

În privința dispozițiilor legale menționate, potrivit cărora persoanele private de libertate nu se scot din cameră de la ora stingerii la ora deșteptării, apreciem că acestea constituie o formă de încălcare a demnității umane, în condițiile în care în unele locuri de arest, camerele nu sunt prevăzute cu grupuri sanitare proprii.

Mai mult, excepția scoaterii din camere a persoanelor încarcerate între ora stingerii și ora deșteptării în cazurile deosebite, pentru activități de urmărire penală, poate genera posibile abuzuri ale organelor de urmărire penală, în condițiile în care locurile de arest sunt plasate în incinta secțiilor de poliție. Ca atare, dispozițiile art. 30 din O.M.A.I. nr. 988/2005 creează premisele unui cadru nelegal de acțiune al organelor de urmărire penală și de încălcare a demnității umane.

Potrivit Normelor CPT, custodia poliției (este sau ar trebui să fie) de relativ scurtă durată. Totuși, condițiile de detenție în celulele poliției trebuie să îndeplinească anumite condiții elementare.

Toate celulele poliției trebuie să fie curate și de o mărime rezonabilă având în vedere numărul persoanelor care pot fi plasate în ele și trebuie să beneficieze de o iluminare adecvată, de preferință lumină naturală. Celulele trebuie să fie amenajate astfel încât să permită repausul, iar persoanele obligate să petreacă noaptea în detenție trebuie să dispună de o saltea și o cuvertură proprie. Persoanele din custodia poliției trebuie să aibă acces la toalete curate, în condiții decente și să dispună de posibilități adecvate pentru a se spăla. Ele trebuie să aibă acces în fiecare moment la apă potabilă și să primească mâncare la momente adecvate, inclusiv o masă completă cel puțin o dată pe zi. Persoanelor ținute 24 de ore sau mai mult în custodia poliției ar trebui, în măsura posibilului, să li se propună zilnic un exercițiu în aer liber.

Vizita efectuată de CPT în 2014 a permis constatarea faptului că excepție făcând centrul de rețineră și arestare preventivă Oradea, care fusese de curând renovat în întregime și oferea condiții foarte bune de cazare, condițiile materiale observate în celelalte centre de arest vizitate **continuau să rămână mediocre, similare celor observate în timpul vizitei din 2010 (supraaglomerare, grad ridicat de uzură, insalubritate, lumină naturală și ventilație insuficiente).**

În urma vizitei, CPT a recomandat, spre exemplu, autorităților române să dispună măsurile care se impun pentru a garanta că în aresturile de poliție: dispozitivele de protecție suplimentare celor necesare pentru ferestre să fie înlăturate, iar ferestrele să fie lărgite (C.R.A.P. nr. 10,11,12); fiecare persoană încarcerată să aibă o saltea și lenjerie de pat curate; - persoanele încarcerate în C.R.A.P. Arad să aibă acces imediat la toalete

corespunzătoare, inclusiv pe timpul nopții; utilizarea găleților și a sticlelor de plastic trebuie abandonate și trebuie să înceteze; întreținerea și curățenia celulelor și instalațiilor sanitare trebuie asigurate în mod regulat.

2.2 Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

În centrele de reținere și arestare preventivă au fost constatate următoarele:

a) **lipsa grupurilor sanitare în camere, astfel că satisfacerea necesităților fiziologice se realiza la grupuri sanitare comune, exclusiv la cerere, astfel că personalul de supraveghere avea obligația de a însoți persoana privată de liberate.** Inexistența grupurilor sanitare în dotarea camerelor de deținere reprezenta o deficiență ce genera un tratament degradant, căci o persoană care depinde de o altă persoană pentru satisfacerea nevoilor fiziologice se află într-o situație umilitoare. Cu titlu de exemplu: *C.R.A.P. Iași, C.R.A.P. Satu Mare, C.R.A.P. Alba.*

b) **insuficiența numărului de toalete** din grupurile sanitare comune raportat la numărul persoanelor custodiate. Spre exemplu în *C.R.A.P. Mehedinți, Botoșani.*

c) **existența unor grupuri sanitare inundate și a unor instalații sanitare care prezentau un grad avansat de uzură:**

- ▶ În *C.R.A.P. Buzău*, WC-urile erau astupate cu sticle de plastic pline cu apă.
- ▶ În *C.R.A.P. Mehedinți*, toate instalațiile sanitare erau foarte uzate.
- ▶ În *C.R.A.P. Ialomița*, în majoritatea camerelor, WC-urile și chiuvetele erau uzate și pătate/ruginite.

d) **modul defectuos în care erau amenajate toaletele din camerele de cazare.** Separarea toaletelor de restul camerelor, realizate cu ajutorul unor perdele, paravane sau pereți despărțitori care nu erau construiți până la nivelul tavanelor, nu asigura respectarea dreptului la intimitate (de ex. în *C.R.A.P. Brașov, C.R.A.P. Caraș Severin și C.R.A.P. nr. 3, nr. 4, nr. 6-12 București*).

e) folosirea WC-ului tip „turcesc” ca suport pentru spălarea corporală reprezenta un alt aspect de natură a ridica problema respectării demnității umane (C.R.A.P. Argeș și Vâlcea).

f) amplasarea camerelor în demisolul centrelor de reținere și arestare preventivă, astfel că nu se asigura lumina naturală și aerarea corespunzătoare a camerelor. Cea mai mare parte a spațiilor alocate persoanelor reținute și arestate preventiv erau situate la demisolul unităților (C.R.A.P. Gorj, Brașov, Mehedinți, Hunedoara, Dâmbovița, Bistrița Năsăud, Iași, Neamț, Prahova, Satu Mare, Sălaj, Sibiu, Tulcea, Botoșani, Cluj, Buzău, Constanța, Teleorman, Giurgiu).

În unele centre, camerele erau situate la parter: C.R.A.P. Bihor, Caraș-Severin, Maramureș, Ialomița, Mureș. În alte centre, camerele se aflau la parter și suprateran (Harghita, Galați) sau la parter și subsol (Olt).

Pentru respectarea demnității umane trebuie avut în vedere că **amplasarea locurilor de detenție la demisolul clădirilor de reținere și arestare preventivă poate crea pentru persoanele private de libertate o situație neconcordanță cu calitatea lor procesuală, mai puțin favorabilă celei a persoanelor condamnate din penitenciar.**

g) lumina naturală și iluminatul artificial necorespunzătoare:

▶ În C.R.A.P. Maramureș, nicio cameră nu avea lumină și aerisire directă.

▶ În C.R.A.P. Mehedinți, iluminatul natural era slab, iar din cauza plaselor dense de la geamuri, lumina din camere era difuză.

▶ În C.R.A.P. Prahova, ferestrele erau la limita superioară a peretelui, de mici dimensiuni, iar deschiderea acestora era spre spațiile de plimbare, care erau împrejmuite cu zid sau spre spațiul de uscare a rufelor, care era acoperit cu plastic. **Din camerele de arest nu se putea vedea cerul, iar lumina naturală ce pătrundea în aceste camere era slabă. În cameră era folosit iluminatul artificial pe timpul zilei (un bec/neon) care potrivit relatărilor arestaților le afecta vederea.**

h) ventilația deficitară a camerelor:

► În *C.R.A.P. Mehedinți și C.R.A.P. Neamț* geamurile camerelor de deținere puteau fi deschise doar din exterior, persoanele neputând aerisi atunci când doreau.

► În *C.R.A.P. Prahova*, aerisirea camerelor era **insuficientă**; persoanele aflate în centrul de reținere s-au plâns de **existența prafului**, care crea probleme respiratorii.

► În *C.R.A.P. Vaslui*, s-a constatat **incapacitatea de aerisire a camerelor**.

► În *C.R.A.P. Vrancea* aerisirea camerelor era **deficitară**.

i) gradul avansat de uzură a cazarmamentului:

► În *C.R.A.P. Neamț și Mehedinți*, saltelele din câlți erau foarte uzate.

► În *C.R.A.P. Brașov*, pernele erau uzate, **nu puteau fi spălate/curățate**, însă încă puteau fi folosite. Saltelele erau fie în stare foarte bună (aproape noi), **fie în stare necorespunzătoare, acestea din urmă fiind necesar a fi schimbate**.

► În *C.R.A.P. Covasna* era necesară înlocuirea saltelelor.

j) discontinuități în furnizarea apei calde, energiei termice și a celei electrice:

► În *C.R.A.P. Galați*, unitatea era alimentată de la rețeaua orașului și existau probleme în furnizarea acestora. **În tot orașul erau oprite apa caldă și căldura și, în consecință, nici persoanele aflate în C.R.A.P. Galați nu beneficiau de aceste utilități**. Pe fiecare secție de deținere, celor cazați li se puneau la dispoziție fierbătoare electrice.

► În *C.R.A.P. Teleorman*, **apa caldă se furniza o dată pe săptămână**, în timp ce alte centre respectau prevederile legale referitoare la asigurarea apei calde pentru îmbăiere de două ori pe săptămână (spre exemplu, *Centrele de Reținere și Arestare Preventivă Iași, Neamț, Vrancea, Bacău, Covasna*).

► În *C.R.A.P. Argeș, Vâlcea, Constanța, Gorj, Giurgiu* energia electrică era furnizată neîntrerupt, iar între orele 22:00-6:00 dimineața, în fiecare cameră era asigurată o lumină de veghe. În *C.R.A.P. Harghita, Arad, Bistrița Năsăud, Timiș, Brașov, C.R.A.P. nr. 1 București* energia electrică era furnizată permanent.

k) spălarea și uscarea articolelor vestimentare de către deținuți:

► În *C.R.A.P. Giurgiu*, lucrurile personale erau spălate de deținuți și uscate în curtea de plimbare, iar în *C.R.A.P. Arad*, nu era amenajat un spațiu dotat cu mașină

de spălat pentru spălarea lenjeriei de pat cât și pentru lenjeria individuală.

► *C.R.A.P. Dâmbovița* nu avea în dotare mașină de spălat rufe și nu exista spațiu pentru spălarea/uscarea rufelor.

► În *C.R.A.P. Suceava, Botoșani, Covasna, Ialomița, Sălaj*, articolele vestimentare se uscau în camera de deținere, iar în *C.R.A.P. Bistrița Năsăud* și *Maramureș* în cameră sau pe hol, pe calorifer.

► În *C.R.A.P. Arad*, uscarea se putea realiza în frizeria arestului.

l) distribuirea neuniformă în centrele de reținere și arestare preventivă a materialelor igienico-sanitare:

► În *C.R.A.P. Giurgiu*, deținuții nu primeau aceste produse, iar în *C.R.A.P. Covasna*, la încarcerarea persoanei private de libertate, pe bază de semnătură, i se înmâna numai un săpun.

► În *C.R.A.P. Neamț* și *C.R.A.P. Bacău* produsele igienico-sanitare și de spălat se distribuiau în limita fondurilor disponibile și **cu precădere persoanelor care nu aveau posibilități financiare sau care nu sunt vizitate.**

► În *C.R.A.P. Gorj*, produsele igienico-sanitare, hârtie igienică și săpun erau distribuite lunar sau de câte ori era nevoie, pe bază de semnătură, în limitele bugetului alocat și la solicitarea persoanelor încarcerate.

m) unele curți de plimbare erau subdimensionate, neacoperite:

► În *C.R.A.P. Prahova*, suprafața curților de plimbare (fără deschidere vizuală spre exterior, fiind acoperite cu plexiglas netransparent) era insuficientă și nu exista posibilitatea extinderii acestora.

► În *C.R.A.P. Vâlcea*, camera de plimbare era improvizată la un nivel superior, putea asigura în condiții limitate activitatea de petrecere a timpului în aer liber pentru persoanele arestate preventiv și avea amplasată o copertină.

► În *C.R.A.P. Argeș*, condițiile de plimbare erau minimale și aveau drept cauză infrastructura învechită a corpului de clădire.

► În *C.R.A.P. Brașov*, existau 3 camere de plimbare acoperite în cea mai mare parte, care permiteau lumina naturală, dar care asigurau un spațiu restrâns.

► **C.R.A.P. Dolj** dispunea de 4 curți de plimbare, având o dimensiune totală de 83,95 mp, betonate, neacoperite.

► În **C.R.A.P. nr. 1-4, 6-12 București**, acestea erau subdimensionate.

► În **C.R.A.P. 4 București**, dreptul la plimbare se putea exercita doar de luni până vineri, întrucât sâmbăta și duminica lucrau mai puțini agenți de poliție.

► În **C.R.A.P. Cluj**, existau 8 curți de plimbare în suprafață de aproximativ 10 mp, persoanele private de libertate având zilnic dreptul la plimbare.

n) **spațiul pentru depozitarea bunurilor persoanelor private de libertate.** În unele centre de reținere și arestare preventivă, persoanele încarcerate erau obligate să-și păstreze bunurile în sacoșe, sub paturi sau agățate pe pereți. Spre exemplu:

► În **C.R.A.P. Prahova**, nu exista mobilier pentru bunurile personale, însă exista o cameră în care persoanele arestate puteau păstra aceste bunuri. **Majoritatea persoanelor arestate preventiv, păstrau aceste bunuri în camere în sacoșe.**

► În **C.R.A.P. Bistrița-Năsăud, Caraș Severin, Maramureș, Buzău**: în camere nu exista mobilier pentru depozitarea efectelor personale (noptiere sau rafturi).

► În **C.R.A.P. Neamț, Vrancea, C.R.A.P. Călărași și C.R.A.P. nr. 7 București**, camerele nu permiteau dotarea cu mobilier pentru depozitarea efectelor personale, având în vedere suprafața redusă a acestora.

► În **C.R.A.P. Dâmbovița**, nu existau dulapuri pentru depozitarea bunurilor personale, acestea fiind păstrate în sacoșe.

► În **C.R.A.P. Brăila și C.R.A.P. Galați** în camerele de cazare nu existau dulapuri/cambuze, bunurile fiind păstrate sub paturi sau în cuierile fixate pe pereți.

o) **nemulțumiri referitoare la păstrarea confidențialității discuțiilor în timpul vizitelor.** În **C.R.A.P. Prahova**, sectorul de vizită era destinat atât întâlnirilor dintre arestați și familii, cât și întâlnirilor cu avocații. Camera cu această destinație avea cca.10 mp., fiind mobilată cu 2 mese, 2 băncuțe, 4 scaune, o masă pe care se afla un cântar pentru primirea pachetelor și un scaun pentru lucrătorul supraveghetor.

În timpul discuțiilor, supraveghetorul rămânea în aceeași cameră, neexistând dispozitive de separare care să asigure doar supravegherea vizuală. Programul de

vizite aprobat prin Regulamentul de ordine interioară al centrului era de 30 de minute săptămânal - cu familia de luni până joi, iar cu avocații în oricare zi a săptămânii, cu respectarea procedurilor de aprobare.

2.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

■ **Avocatul Poporului a aprobat propunerea de soluționare a unei petiții referitoare la condițiile de detenție din cadrul C.R.A.P. nr. 1 București prin efectuarea unei vizite având ca obiective verificarea condițiilor de detenție, a asistenței medicale și a tratamentului aplicat persoanelor private de libertate.**

Ulterior, Avocatul Poporului s-a sesizat din oficiu privind starea de sănătate a unei persoane arestate preventiv diagnosticată cu afecțiuni cardiace cronice și diabet, care s-a alterat în timpul încarcerării, la efectuarea vizitei s-a procedat și la verificarea acestor aspecte, constatându-se următoarele:

C.R.A.P. nr. 1 București are o capacitate de 150 de locuri. La momentul vizitei, erau încarcerate 112 persoane, dintre care 47 femei, centrul fiind singurul de pe raza municipiului București care custodiază și unde sunt încarcerate persoane care au probleme medicale și/sau sunt dependente de droguri. Camerele pentru femei erau situate la parterul clădirii, iar cele în care erau custodiați bărbați se aflau la demisol.

În cursul lunii mai s-a încheiat prima igienizare a centrului din ultimii ani; de asemenea, au fost achiziționate și montate aparate de aer condiționat printr-un mecanism de finanțare cu fonduri norvegiene, însă din cauza vechimii instalației electrice a clădirii, acestea nu puteau fi folosite. Prin același proiect urma să fie schimbate ferestrele, instalațiile sanitare, să fie renovate și reamenajate curțile de aer, să fie modernizate camerele de vizită și să se amenajeze un spațiu cu aparatură pentru gimnastică. De asemenea, au fost optimizate fluxurile de intrare și cabinetul medical.

Izolarea grupurilor sanitare, deși a fost îmbunătățită prin montarea unor uși armonice din plastic, era precară. Grupurile sanitare nu aveau aerisire proprie și nici lumină naturală sau electrică. Vasele de toaletă nu erau bine izolate,

pătrunzând mirosuri specifice de canalizare, la fel și șobolani sau alte rozătoare, fiind introduse peturi în scaunul toaletei.

Apa caldă era furnizată zilnic între 09:00 și 19:00, iar **apa rece** permanent. Toate camerele vizitate erau dotate cu televizor. Pe partea interioară a ușilor metalice de la camerele vizitate erau afișe cu programul de vizită, extrase din regulamente etc.

Curțile de plimbare cu o dimensiune aproximativă de 25mp erau prevăzute cu pereți zugrăviți în alb și pardoseală de ciment; acestea erau acoperite pe toată suprafața cu plasă de sârmă. **Nu erau dotate nici cu grup sanitar, nici cu băncuțe.**

A fost vizitată și o **cameră de vizită**; aceasta era renovată și dotată cu o masă, 4 scaune de plastic, mochetă și perdea. Iluminatul natural era asigurat printr-o fereastră amplasată pe toată suprafața unui perete.

Spațiile pentru vizitele rudelor și pentru întâlnirile cu apărătorii nu păreau a fi suficiente pentru a asigura posibilitatea de a desfășura vizitele în bune condiții. Supravegherea unei vizite se efectua prin lăsarea ușii deschise pentru observarea vizuală de pe holul de acces pe unde trecea toată lumea.

Camere destinate depozitării alimentelor în frigidere – la nivelul centrului existau 3 astfel de spații, 1 amplasat la parter și 2 la demisolul clădirii. Spațiile erau curate, aerisite; frigiderele prezentau un grad de uzură relativ crescut și erau prevăzute cu lacăt. Era alocat câte un frigider pentru fiecare cameră de deținere. Accesul persoanelor private de libertate la camerele respective se făcea pe baza unui program.

Magazia pentru depozitarea bagajelor persoanelor custodiate era prevăzută cu rafturi suprapuse pe toată suprafața pereților, o masă, 2 scaune, calorifer, fereastră cu 3 geamuri, iluminatul artificial fiind asigurat prin intermediul unor tuburi de neon.

Biblioteca amenajată la nivelul centrului era prevăzută cu 7 rafturi suprapuse pe fiecare perete, masă, scaun, fereastră cu 3 geamuri, pardoseală acoperită cu linoleum. Cărțile erau în număr relativ mare, noi, acoperind diverse arii de preocupări. Persoanele încarcerate aveau acces la bibliotecă pentru a împrumuta cărți, după un program afișat.

Camerele pentru acordarea dreptului la convorbiri telefonice – la parterul clădirii exista o cameră destinată exercitării dreptului la convorbiri telefonice, în care erau instalate 4 terminale telefonice și era dotată cu o masă, 1 scaun, 1 coș de gunoi și 3

calorifere. Iluminatul natural era asigurat de două ferestre prevăzute cu gratii. La demisolul clădirii se afla cea de a doua cameră destinată convorbirilor telefonice, amenajată similar cu cea de la parter, dar mai mică; erau instalate 6 telefoane publice și nu era prevăzută cu fereastră. Pentru ambele camere exista o evidență și un registru cu programări pentru convorbiri telefonice cu familia (max. 30 de min./zi, de 3 ori/ săpt.). Pentru convorbiri telefonice cu apărătorii, accesul era în fiecare zi între 08:00 și 21:00.

Spații pentru activități - nu existau spații adecvate pentru desfășurarea de activități de petrecere a timpului liber de către persoanele încarcerate în centru.

C.R.A.P. nr. 1 București nu dispunea de un bloc alimentar/punct de preparare a hranei, aceasta fiind furnizată de Penitenciarul București – Rahova, în baza unei convenții încheiate cu D.G.P.M.B.. Servirea mesei se făcea în camere. Persoane încarcerate preferau să mănânce produse alimentare primite prin sectorul vizită. 3 persoane private de libertate au precizat că hrana asigurată nu era corespunzătoare regimului special pentru afecțiuni hepatice și regim special pentru diabet – aspect ce a făcut și obiectul Raportului preliminar în regim de urgență.

În timpul vizitei, s-au observat produse alimentare neperisabile depozitate în camere, persoanele încarcerate declarând membrilor echipei de vizită că produsele perisabile primite în pachet de la familii le depozitează în frigidere.

În cadrul C.R.A.P. nr. 1 București funcționa un cabinet medical, în cadrul căruia își desfășurau activitatea 1 medic și 6 asistenți medicali, și care era în subordinea Direcției Medicale din cadrul M.A.I.. Pentru situații de urgență există un protocol încheiat între D.G.P.M.B. și Serviciul de Ambulanță.

În cadrul cabinetului se monitoriza starea de sănătate a persoanelor custodiate, existau fișe medicale individualizate, iar persoanele private de libertate puteau avea acces la cabinet pentru consultații în baza unei programări făcute dimineața. Cabinetul era dotat cu stetoscop, tensiometru, pulsoximetru și glicometru.

În Raportul de vizită întocmit, Avocatul Poporului a recomandat conducerii C.R.A.P. nr. 1, București să întreprindă măsurile legale care se impun pentru:

1. efectuarea demersurilor necesare în vederea identificării de modalități pentru preluarea unei alte clădiri care ar permite amenajarea camerelor de

deținere în conformitate cu normele legale și standardele internaționale în materie, urmând ca până la punerea în practică a acestei măsuri să se procedeze la: a. remedierea deficiențelor instalațiilor sanitare și de canalizare; b. dezinsecția, dezinsecția și deratizarea urgentă a tuturor spațiilor; c. reabilitarea și adaptarea instalației electrice la o capacitate de consum de energie electrică adecvat, în funcție de necesitățile persoanelor private de libertate cazate; d. examinarea posibilității achiziționării hranei în sistem de catering astfel încât aceasta să permită asigurarea unui meniu particularizat corespunzător diagnosticelor pentru persoanele cu diverse afecțiuni medicale; e. asigurarea hranei corespunzătoare; f. examinarea posibilității amenajării unor spații destinate activităților de petrecere a timpului liber; g. examinarea cererilor persoanelor private de libertate având în vedere natura solicitărilor în contextul asigurării dreptului la ocrotirea sănătății; h. eficientizarea investițiilor prin alocarea acestora în funcție de urgența necesităților;

2. modificarea Regulamentului de ordine interioară a centrului, astfel încât să se permită persoanelor private de libertate să apeleze mai multe numere de telefon din lista aprobată în timpul maxim permis.

Capitolul IV. Calitatea hranei și a apei, condițiile de servire a mesei în penitenciare și în centrele de rețineră și arestare preventivă

1. *PENITENCIARE*

1.1. *Considerații generale și reglementări în materie*

În perioada privării de libertate, persoanele condamnate trebuie să beneficieze de hrană corespunzătoare și de apă potabilă.

Potrivit Ansamblului de Reguli minime pentru tratamentul deținuților, orice deținut trebuie să primească de la administrație, la orele obișnuite, o hrană de bună calitate, bine preparată și servită, având o valoare nutritivă suficientă pentru menținerea sănătății și a forțelor sale. Fiecare deținut trebuie să aibă posibilitatea de a avea apă potabilă la dispoziție.

Deținuții trebuie să beneficieze de un regim alimentar care să țină cont de vârstă, stare de sănătate, condiție fizică, religie, cultură și de natura muncii pe care o prestează. Legislația internă trebuie să stabilească criteriile de calitate ale regimului alimentar, precizând în special, conținutul energetic și proteic minimal. Mâncarea trebuie să fie pregătită și servită în condiții igienice. Zilnic, trebuie să se asigure trei mese, la intervale de timp rezonabile. Deținuții trebuie să aibă acces în orice moment la apa potabilă. Medicul sau un/o asistent/ă calificat/ă trebuie să prescrie modificarea regimului alimentar al unui deținut, dacă această măsură se impune din motive medicale. [art. 22 din Rec(2006)2 adoptată de Comitetul Miniștrilor Consiliului Europei].

Normele CPT statuează că persoanele private de libertate trebuie să aibă acces în fiecare moment la apă potabilă și să primească de mâncare la momente adecvate, inclusiv o masă completă cel puțin o dată pe zi.

Potrivit art. 50 din Legea nr. 254/2013, „administrația fiecărui penitenciar asigură condiții adecvate pentru prepararea, distribuirea și servirea hranei potrivit normelor de igienă a alimentației, în funcție de vârstă, starea de sănătate, natura muncii prestate, cu respectarea convingerilor religioase asumate de către persoana condamnată printr-o declarație pe propria răspundere. Persoanele condamnate au acces la apă potabilă. Normele minime obligatorii de hrană se stabilesc, după consultarea unor specialiști în nutriție”.

Precizăm că, întrucât Ministerul Justiției nu a emis încă Normele minime obligatorii de hrană, în prezent sunt aplicabile prevederile O.M.J. nr. 2713/C/2001 (nepublicat). Conform art. 51 din actul normativ menționat, hrănirea persoanelor private de libertate se realizează pe baza normelor de hrană specifice, diferențiate pe categorii de efective. În funcție de structura normelor de hrană, se stabilesc meniuri zilnice care stau la baza întocmirii tabelului decadal de repartiție a alimentelor. La întocmirea tabelului decadal se are în vedere realizarea unei hrăniri variate, **ținându-se cont de existentul de produse din depozit, posibilitățile de aprovizionare, gradul de dotare a blocurilor alimentare și produse agroalimentare care se pot aproviziona din gospodăria agrozootehnică sau de la furnizori.** Pentru realizarea unei variații a meniurilor zilnice și eliminarea unor greutăți în aprovizionarea cu alimente, se pot efectua substituiri de

produse. **Atunci când din motive obiective, meniurile nu pot fi respectate**, acestea pot fi înlocuite cu altele, numai cu avizul medicului și aprobarea loctiitorului pentru logistică (similari). În același context, conform art. 69 alin. (1) din același ordin, în cazul persoanelor private de libertate pentru care sunt stabilite și avizate de medic meniuri dietetice, **rațiile din normele de hrană pot fi eliminate, diminuate sau pot fi introduse rații de produse noi**, fără a se depăși însă media zilnică a caloriilor aprobate pentru norma respectivă. În stabilirea meniurilor dietetice, **medicul unității trebuie să țină seama de stocurile de produse alimentare existente în unitate și de posibilitățile de aprovizionare a altora**. Aceste meniuri vor fi aprobate de loctiitorul pentru logistică.

În privința dispozițiilor legale menționate, apreciem că **se permite, pe de o parte, modificarea calității și cantității hranei, de natură a crea posibilitatea ca situații excepționale să devină reguli în alcătuirea meniului persoanelor private de libertate, iar pe de altă parte, se instituie un cadru permisiv ce poate genera eventuale abuzuri din partea autorităților, care se pot prevala de textul legal menționat pentru a justifica calitatea și cantitatea hranei alocate.**

Cât privește acordarea hranei corespunzătoare religiei, în Raportul special din anul 2008 privind reglementările emise de Ministerul Justiției și de către Directorul general al A.N.P. în materia executării pedepselor și a măsurii educative a internării minorilor infractori în centre de reeducare, Avocatul Poporului a propus elaborarea normelor minime obligatorii de hrană pentru deținuți, astfel cum prevedea art. 35 alin. (2) din Legea nr. 275/2006.

Propunerea a avut la bază informațiile comunicate de A.N.P., potrivit cărora dreptul la hrană corespunzătoare religiei al persoanei private de libertate de altă religie decât cea creștină se realiza în acord cu convingerile religioase, în baza „*instrucțiunilor privind aplicarea Normelor de hrană pe timp de pace pentru efectivele Ministerului Justiției - Direcția Generală a Penitenciarelor*” aprobate prin O.M.J. nr. 2713/C/2001”. De asemenea, la acea dată, **se afla în curs de elaborare ordinul Ministrului Justiției privind normele minime obligatorii de hrană**. Până la intrarea în vigoare a acestui act normativ, care urmărea îmbunătățirea normelor de hrană pentru persoanele private de libertate, aceste norme erau stabilite prin O.M.J. nr. 2713/C/2001.

Sub acest aspect, se constată că, în pofida propunerii formulate de Avocatul Poporului încă din anul 2008, până în prezent nu a fost emis ordinul Ministrului Justiției privind normele minime obligatorii de hrană, deși elaborarea acestuia era prevăzută atât de Legea nr. 275/2006, cât și de Legea nr. 254/2013.

Minorii și tinerii internați în centre de reeducare, penitenciare pentru minori și tineri, precum și minorii condamnați cu pedeapsa închisorii în penitenciare primesc gratuit drepturile de hrană prevăzute de Norma nr. 15 (3.820 calorii), potrivit dispozițiilor O.M.J. nr. 2713/C/2001.

Persoanele private de libertate, pe perioada internării în infirmerii și spitale, precum și gravidele primesc gratuit drepturile de hrană prevăzute de Norma nr. 18.

Greutatea unei porții de mâncare „va fi” de regulă, 500 grame felul I și 250-350 grame felul II, aceasta diferind în funcție de normele de hrană și de modul cum au fost repartizate produsele agroalimentare pe mese și pe zile. **Intervalul de timp între două mese principale nu trebuie să depășească 7-8 ore, dar nici să fie mai mic de 4 ore.** Pentru asigurarea controlului calității hranei preparate, la fiecare masă se recoltează probe de mâncare care se păstrează 48h, care se verifică de către medicul unității (similari).

Prin O.M.J. nr. 3541/C/2012 sunt aprobate valorile actualizate ale normelor de hrană pentru persoanele private de libertate.

Personalul medico-sanitar realizează controlul zilnic al stării de igienă la blocul alimentar, verificând calitatea, termenele de garanție, modul de depozitare a alimentelor care urmează să fie preparate, respectarea circuitului alimentelor (**potrivit art. 126 din O.M.J. nr. 429/C/2012**).

Dispozițiile art. 4 din Normele minime obligatorii privind condițiile de cazare a persoanelor condamnate, aprobate prin O.M.J. nr. 433/C/2010, stabilesc: camerele de cazare sunt dotate cu mobilier, astfel încât să ofere persoanelor private de libertate condiții de servirea mesei. În măsura în care este posibil, cu respectarea normelor de securitate, unitățile penitenciare asigură servirea mesei de către persoanele private de libertate în săli de mese special amenajate.

În jurisprudența sa, C.E.D.O. a avut în vedere respectarea *dreptului la hrană* al persoanelor private de libertate în *cauza Macovei c. României* sau *Vartic c. României*.

În urma vizitei efectuate de CPT în 2014 în România, s-a recomandat autorităților române să întreprindă *măsuri pentru a garanta calitatea și cantitatea hranei distribuite persoanelor private de libertate în penitenciare și în toate celelalte locuri de detenție din România, respectarea normelor minime cu privire la aportul zilnic de proteine și vitamine* și să vegheze dacă normele calorice de la data vizitei respectă normele minime referitoare la aportul zilnic. Comitetul a recomandat în egală măsură ca blocurile alimentare să fie inspectate în mod regulat acordându-se o atenție specială și constantă respectării normelor de igienă.

1.2. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

Situația de fapt

Potrivit informațiilor comunicate de A.N.P., **mai toate clădirile în care funcționează unitățile penitenciare au fost construite înainte de 1989, pe baza unor soluții constructive ce nu au prevăzut și amenajarea unor săli de mese.**

Totuși s-a reușit, prin reamenajarea spațiilor existente, crearea unor săli de mese în trei penitenciare, unde pot servi masa **cca. 3.000 de persoane private de libertate.** Există **22 de unități care nu au săli de mese, hrana fiind servită în camerele de deținere.** Pentru transportul hranei preparate până la locul de servire se folosesc recipiente din inox sau aluminiu alimentar, de 10-25l.

Prepararea hranei pentru persoanele private de libertate se realizează în spații special amenajate (blocuri alimentare), dotate cu utilaje specifice, respectiv: marmite inox, mașini de curățat cartofi, mașini de tocat varza, plite și utilaje frigorifice (camere frigorifice, lăzi, frigidere, congelatoare). Pentru prepararea hranei se folosesc articole de veselă din inox, care se achiziționează periodic.

Conform A.N.P., pentru anul 2015 alocația bugetară pentru întreținerea efectivilor de persoane private de libertate este **în sumă de 198.001.261 lei. În funcție de efectivele de persoane private de libertate existente la nivelul lunii martie 2015, rezulta un cost mediu lunar de 550,79 lei lună/persoană, respectiv 18,11 lei/zi/persoană.**

Concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

a) calitatea hranei:

► **Penitenciarul Colibași:** se asigurau condiții adecvate pentru prepararea, distribuirea și servirea hranei potrivit normelor de igienă a alimentației, în funcție de vârstă, starea de sănătate, natura muncii prestate, cu respectarea convingerilor religioase asumate de către persoana condamnată. Penitenciarul Colibași dispunea de o brutărie proprie autorizată sanitar, iar pentru cantină (popotă) a fost emis documentul de înregistrare sanitar veterinară și pentru siguranța alimentelor. Bucătăria și anexele erau foarte bine gospodărite, organizate și întreținute. Monitorizarea parametrilor microbiologici ai apei potabile se încadra între limitele valorilor admise.

► **În Centrul Educativ Buziaș, doar prin atragerea unor sponsorizări de alimente s-a reușit îmbunătățirea calității hranei.**

► **Penitenciarul Botoșani:** hrana se asigura zilnic, în cantitățile prevăzute, în baza alocării la drepturi, pe norme, prin nota de efective întocmită de șeful de tură și avizată de directorul adjunct S.D.R.P. Meniul se întocmea decadal conform O.M.J. 2713/C/2001 de către responsabilul sectorului alimente, avizat de directorul adjunct economico-administrativ și cabinetul medical.

b) diversitatea și cantitatea hranei:

► în **Penitenciarul Brăila**, deținuții au solicitat **diversificarea hranei**.

► în **Penitenciarul Bacău** unii deținuți s-au plâns de **cantitatea de hrană primită**, în special la capitolul lactate-brânzeturi.

c) existența sălilor de mese: **Penitenciarul Pelendava** dispunea de **14 săli de mese**: una de 74 locuri, organizată în incinta secției E1; una de 40 locuri, organizată în incinta secției E4; săli de mese cu capacitate de 10 locuri, organizate în incinta secțiilor E2 și E3, pentru fiecare cameră de deținere în parte. În schimb, **în alte penitenciare, existau săli de mese doar în unele secții, în celelalte masa servindu-se în camere** (spre exemplu, **Penitenciarele Craiova, Drobeta Turnu Severin, Focșani**).

Existau penitenciare în care deținuții luau masa în camere, pe genunchi, pe marginea patului sau prin rotație din cauza insuficienței meselor pliante distribuite

în acest scop (Penitenciarele *Codlea, Colibași, Miercurea Ciuc, Târgu Mureș, Slobozia, Aiud, Arad, Brăila, Galați, Timișoara, Mărgineni, Tulcea, Ploiești, Giurgiu*).

d) dotările blocurilor alimentare:

► La *Penitenciarul Mărgineni*, dotările existente erau reduse și uzate. Unele aparate erau ruginite, iar aspectul învechit dat de faianța de pe pereți și din spațiile destinate pregătirii hranei (fisurată și deteriorată), impuneau îmbunătățiri pentru evitarea unor probleme alimentare (aparatură de curățat cartofi și cel de tocat zarzavat prezentau urme de rugină și erau într-o stare avansată de uzură; la depozitul de legume exista o mașină pentru tocat varză foarte veche și uzată, cu accesorii din lemn.

► În *Penitenciarul Bacău*, blocul alimentar avea o aerisire deficitară a acestuia.

e) calitatea apei:

► În *Penitenciarul Galați și Penitenciarul Brăila* deținuții au contestat **calitatea apei**, deși potrivit buletinului de analiză apă potabilă era furnizată deținuților în parametrii normali prevăzuți de lege.

► În *Penitenciarul Mărgineni* deținuții nu beneficiau de apă curentă în regim permanent. Penitenciarul avea două surse de apă potabilă – un puț de mare adâncime, care nu putea asigura un debit constant, și rețeaua comunală, cu limitele ei.

1.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

■ Mihai (nume fictiv) ne-a sesizat privind nerespectarea normelor minime obligatorii privind calitatea și cantitatea hranei din cadrul *Penitenciarului Giurgiu*.

Față de cele sesizate, instituția Avocatul Poporului a sesizat A.N.P., care ne-a adus la cunoștință că:

Activitatea de hrănire a deținuților din Penitenciarul Giurgiu se realizează conform O.M.J. nr 2713/C/2001. Produsele alimentare sunt distribuite din depozitul de alimente cu o zi înainte de data la care urmează să se prepare hrana în funcție de structura

meniurilor zilnice. Produsele se cântăresc și se repartizează pentru prelucrare și preparare în prezența reprezentanților deținuților, hrana fiind preparată în marmite de inox.

La fiecare masă se recoltează probe de mâncare, care sunt păstrate 48h, calitatea hranei preparate fiind verificată zilnic din punct de vedere organoleptic de către un cadru medical, direct la blocul alimentar, consemnând concluziile verificărilor efectuate. Deținuții au un reprezentant la blocul alimentar poate reclama neregulile constatate.

Mâncarea aferentă fiecărei secții de deținere este preluată de supraveghetorul secției respective, care are obligația să asiste și să verifice modul de distribuire a hranei la camere în mod uniform tuturor deținuților. Greutatea unei porții de mâncare este, de regulă, 500 gr. felul I și 250-300 gr. felul II, aceasta diferind în funcție de normele de hrană și de modul cum au fost repartizate produsele alimentare pe mese și zile.

Petentul era alocat, conform notei de efective, la Norma nr. 18 persoane bolnave și a primit zilnic, individual, câte o bucată de pulpă de pasăre, de 125 gr. (carne crudă).

La nivelul Penitenciarului Giurgiu, substituirea pentru carnea de porc se efectua cu respectarea legislației în vigoare, în conformitate cu Anexa 14 B din O.M.J. nr. 2713/C/2001.

Alimentele și hrana gata preparată sunt transportate în recipiente de aluminiu cu respectarea normelor de igienă. Recipientele sunt spălate la blocul alimentar în fiecare zi, astfel că afirmațiile petentului nu sunt fondate.

În legătură cu aspectele reclamate au fost efectuate verificări de către inspectorii Serviciului Inspecție Penitenciară în 5.11.2014, fiind vizionate, prin sondaj, înregistrările video din timpul servirii mesei de prânz, ocazie cu care s-au constatat cazuri de sustragere de alimente, inclusiv pe secția E4 unde se afla deținutul și situații când supraveghetorii secțiilor nu asistau la distribuirea hranei.

Deși calitatea hranei era corespunzătoare la momentul controlului, la nivelul unității nu au fost dispuse măsuri de monitorizare a servirii mesei în cadrul secțiilor, pentru a preveni sustragerea mâncării de către deținuți. S-a dispus elaborarea unui Plan de măsuri pentru eficientizarea activității de hrănire a deținuților, urmând ca acesta să fie monitorizat de către S.I.P. (Dosar nr. 12042/2014).

■ **Instituția Avocatul Poporului-Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție a efectuat o vizită inopinată în Penitenciarul Craiova, în urma căreia s-au constatat următoarele:** deținuții din secțiile E3 și 8A serveau masa în cele două săli de mese din dotarea secțiilor respective, **iar restul în camere.** Au fost vizitate sălile de mese amplasate în Secțiile E3 și 8A, care erau curate și bine întreținute, dotate cu mese și scaune. Doar sala de mese a Secției 8A avea în exploatare și un grup sanitar.

Timpu alocat servirii mesei pentru persoanele private de libertate aflate în custodia Penitenciarului Craiova era, dimineața între orele 6⁰⁰-7⁰⁰, la prânz între orele 12⁰⁰-14⁰⁰, iar seara între orele 18⁰⁰-19⁰⁰. Pentru persoanele cu regimul 18 Diabet – 5 mese, se distribuiau 3 mese și două suplimente de hrană la ora 10⁰⁰ și în intervalul orar 15⁰⁰-16⁰⁰; pentru regimul 18 Diabet- 6 mese, se distribuiau 3 mese și 3 suplimente de hrană la ora 10, în intervalul orar 15⁰⁰-16⁰⁰ și la ora 21⁰⁰.

Urmare a celor expuse, **Avocatul Poporului a recomandat conducerii penitenciarului să întreprindă măsurile legale care se impun pentru asigurarea unor condiții decente de servire a hranei de către persoanele private de libertate, în secțiile în care hrana era servită în cameră și extinderea programului de servire a mesei, în așa fel încât timpul alocat să fie cel puțin 20 min. pentru fiecare serie.**

2. CENTRE DE REȚINERE ȘI ARESTARE PREVENTIVĂ

2.1. Considerații generale și reglementări în materie

Potrivit art. 34 din O.M.A.I. nr. 988/2005, ***reținuții, arestații preventiv și condamnații au dreptul la hrană potrivit normelor legale, ținându-se seama și de starea sănătății lor, conform recomandărilor medicului.*** Hrana caldă se distribuie direct în camerele de arest, și după caz, la locurile de muncă din afara unității, **de trei ori pe zi**, asigurându-se vesela necesară și o lingură. Pentru reținuții, arestații preventiv sau condamnații, care din motive religioase solicită o anumită hrană specifică, aceasta li se asigură, în limita posibilităților, de administrația locului de deținere ori de familie sau alte persoane, cu avizul medicului, în scopul prevenirii producerii unei intoxicații voluntare

sau accidentale. În cazul în care persoanele supuse măsurilor privative de libertate lipsesc mai mult de 8 ore din arest, li se distribuie, cu avizul medicului, hrană rece.

Conform art. 58 din O.M.J. nr. 2713/C/2001 „hrănirea persoanelor reținute sau arestate preventiv de către organele Ministerului de Interne, Ministerului Public sau instanțele judecătorești se poate face de către Direcția Generală a Penitenciarelor, în limita posibilităților și potrivit convențiilor încheiate cu aceste instituții, cu recuperarea valorii financiare a normelor de hrană la care au fost alocate”.

Acordarea hranei persoanelor private de libertate „în limita posibilităților”, creează cadrul unor potențiale abuzuri ale autorităților care se pot prevala de textul legal menționat pentru a justifica calitatea și cantitatea hranei alocate.

Asigurarea hranei în limita posibilităților pentru reținuți, arestați preventiv sau condamnați, care din motive religioase solicită o anumită hrană specifică constituie o încălcare a dreptului la hrană, având în vedere că asigurarea hranei trebuie să fie o obligație a locului de detenție, iar alimentele obținute ca urmare a dreptului la pachete sau cumpărături trebuie să constituie doar un supliment, condiționat de posibilitățile financiare ale sale sau ale familiei.

Conform art. 2 alin. (4) din O.M.A.I. nr. 310/2009, normele de hrană ce se acordă persoanelor private de libertate, potrivit legii, și regulile de aplicare a acestora sunt elaborate de Ministerul Justiției și Libertăților Cetățenești-A.N.P., iar structura normelor de hrană este prevăzută în Anexa nr. 2 a Ordinului.

Amintim Recomandarea emisă de Avocatul Poporului în cadrul unui Raport preliminar în regim de urgență, prin care a solicitat medicului și conducerii din C.R.A.P. nr. 1 București să reexamineze periodicitatea primirii pachetelor de către persoanele arestate preventiv și a cantității de alimente pe care acestea le pot primi în pachete, în cazul persoanelor custodiaste aflate în situații medicale care impun un regim alimentar special.

În cadrul vizitei din 2014, delegația CPT a primit numeroase plângeri din toate centrele de arest vizitate referitoare la calitatea și cantitatea hranei servite. Acest fapt nu a fost surprinzător de vreme ce hrana provenea din penitenciarele învecinate.

2.2 Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

Situația de fapt

Din informațiile comunicate de I.G.P.R., dreptul la hrană era asigurat în **37 de centre prin prepararea hranei în penitenciar, în 10 centre prin prepararea hranei din surse proprii, iar în 4 centre hrana era asigurată în regim de catering.**

Concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului în centrele de reținere și arestare preventivă:

Din anchetele efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului în **centrele de reținere și arestare preventivă** s-a constatat că persoanele custodiate beneficiau de hrană corespunzătoare. Persoanele încarcerate își puteau completa hrana din surse proprii, cu ocazia vizitelor aparținătorilor și a cumpărăturilor efectuate.

a) asigurarea hranei în centrele de reținere și arestare preventivă:

► Cele mai multe dintre centre distribuiau persoanelor private de libertate hrană preparată în unitățile penitenciare. Hrana în toate centrele de reținere și arestare preventivă din municipiul București era preparată la Penitenciarul Rahova. ***C.R.A.P. Gorj*** se aprovizionează de la ***Penitenciarul Târgu Jiu, C.R.A.P. Harghita*** de la ***Penitenciarul Miercurea Ciuc, C.R.A.P. Mehedinți*** de la ***Penitenciarul Turnu Severin, C.R.A.P. Bihor*** de la ***Penitenciarul Oradea ș.a.***

► În unele centre (***C.R.A.P. Dâmbovița, Sibiu, Neamț, Vâlcea, Alba, Buzău***), prepararea hranei se realiza în cadrul popotelor I.P.J.

► ***C.R.A.P. Caraș Severin, Olt, Teleorman, Suceava*** hrana era asigurată în regim de catering.

► Pentru reîncălzirea mâncării existau oficii/bucătării (***C.R.A.P. Mureș, Harghita, Ialomița, Teleorman, Constanța, Vâlcea, Giurgiu***).

b) servirea mesei se realiza, în general, în camerele de deținere (spre exemplu, ***C.R.A.P. Satu Mare, Galați, Maramureș, Bistrița Năsăud, Cluj, Argeș, Brașov, Bacău***), singurul centru care asigura servirea hranei în sala de mese era cel din

Gorj. În unele centre **camerele nu erau dotate cu mese și scaune pentru servirea mesei (C.R.A.P. Olt, Neamț, Sibiu, Vrancea).**

c) **transportul hranei:** la **C.R.A.P. Bacău** hrana era adusă în **bidoane de aluminiu**; la **C.R.A.P. Tulcea** cu o **autospecială izotermă**, autorizată sanitar-veterinar; la **C.R.A.P. Vaslui** în dotarea centrului exista o autoutilitară cu destinație exclusivă de transport hrană persoane încarcerate prevăzută cu benă de inox; la **C.R.A.P. Giurgiu** hrana era adusă de o **izotermă** de la Penitenciarul Giurgiu.

d) **calitatea apei:**

▶ **C.R.A.P. Suceava:** apa rece potabilă era corespunzătoare din punct de vedere calitativ, fiind distribuită de la rețeaua urbană, iar apa caldă era asigurată de la centrala proprie a unității și era furnizată de trei ori pe săptămână la dușuri (luni, miercuri, vineri între 8-16), precum și ori de câte ori era cazul, în special la primirea persoanei în centru.

▶ **C.R.A.P. Tulcea:** centrul avea contract de furnizarea apei cu AQUASERV Tulcea, rețeaua publică de apă, și calitatea era asigurată, verificată și probată de buletinele de analiză a apei emise de D.S.P. Tulcea.

▶ **C.R.A.P. Botoșani:** apa rece potabilă era corespunzătoare calitativ, fiind distribuită de la rețeaua urbană, iar apa caldă era asigurată de la centrala proprie a unității și era furnizată zilnic cu excepția zilelor de sâmbătă și duminică.

2.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

■ Instituția Avocatul Poporului - Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție a efectuat o **vizită inopinată** în **C.R.A.P. Dolj**, unde s-au constatat următoarele: **centrul nu dispunea de o sală de mese**, masa servindu-se în camerele de deținere. Hrana era preparată la Penitenciarul Craiova. Centrul dispunea de o cameră pentru primirea și distribuirea hranei și pentru depozitarea veselei utilizate. Persoanele încarcerate își puteau completa hrana din surse proprii, cu ocazia vizitelor aparținătorilor.

Alimentele perisabile puteau fi depozitate într-o camera destinată depozitării alimentelor care era dotată cu șapte aparate frigorifice, în stare de funcționare și prevăzute cu încuietori.

În aceeași cameră, pe unul din pereți erau montate 40 de dulapuri mici (tip cușetă) cu încuietori, care erau utilizate pentru păstrarea obiectelor personale ale persoanelor custodiate.

La data controlului, un număr de două persoane private de libertate beneficiau de regim alimentar conform afecțiunilor medicale cu care erau în evidență.

Majoritatea persoanelor private de libertate preferau să consume produsele alimentare primite prin sectorul vizită. Membrii echipei au degustat din hrana ce se servea la de prânz și au constatat că **ciorba de cartofi nu avea consistență**, mâncarea de fasole era bine preparată, având gust, miros, aspect și consistență corespunzătoare și pâinea servită era de calitate foarte bună.

Avocatul Poporului a **recomandat conducerii C.R.A.P. Dolj să întreprindă măsurile legale care se impun pentru:** efectuarea de demersuri la unitatea penitenciară care distribuie hrana centrului, în vederea îmbunătățirii calității acesteia; examinarea oportunității amenajării unei săli de mese, la nivelul centrului.

Capitolul V. Asistența medicală acordată persoanelor private de libertate în penitenciare și în centrele de reținere și arestare preventivă

1. PENITENCIARE

1.1. Considerații generale și reglementări în materie

În perioada privării de libertate, păstrarea sănătății persoanelor încarcerate constituie unul dintre aspectele cele mai importante și mai vulnerabile. Asigurarea sănătății acestei categorii de persoane trebuie să fie prioritară prin acordarea asistenței medicale corespunzătoare, cel puțin echivalente cu cea din societate, în contextul în care persoanele private de libertate sunt dependente de autoritatea statului, care trebuie să le garanteze dreptul la ocrotirea sănătății. De asigurarea stării de sănătate a persoanelor private de libertate sunt responsabile administrațiile penitenciarelor și structurile sanitare publice.

Sănătatea și condițiile materiale ale închisorilor trebuie avute în vedere mai ales ca o problemă de management al instituției penitenciare ori al organizației ierarhic superioare, care execută inspecții și controale, pentru ca aceste obiective să fie permanent în atenția administratorilor pedepselor carcerale. Deși pare că sănătatea trebuie să fie o problemă care interesează persoana condamnată, ea nu poate fi realizată decât în condițiile de organizare a sistemului sanitar al penitenciarelor, cu ajutor medical calificat, precum și în condiții de igienă individuală și colectivă care să permită păstrarea gradului de sănătate acceptabil, ca și în societatea civilă. Trebuie reținut că **persoanele condamnate execută pedeapsa privării de libertate, iar nu pedeapsa privării de sănătate sau aceea de privare de respect față de sine. Eficacitatea și credibilitatea unei închisori sunt date de nivelul de curățenie, igienă colectivă și individuală, de serviciile sanitare și medicale ce pot fi oferite celor în nevoie, de regularitatea și periodicitatea măsurilor profilactice întreprinse pentru existența unei stări de sănătate corespunzătoare pentru toate categoriile de condamnați.**

Profesioniștii din domeniul sănătății au datoria morală de a proteja sănătatea fizică și mintală a deținuților. Acestora le e interzis în mod explicit să-și folosească cunoștințele și aptitudinile lor medicale într-o manieră ce contravine declarațiilor internaționale ale drepturilor omului. În special, se consideră a fi o contravenție gravă a eticii medicale,

acțiunea de a participa, activ sau pasiv, la tortură sau acceptarea acesteia în orice fel. (*Protocolul de la Istanbul*).

Asistența medicală în unitățile de detenție se acordă în mod *gratuit*, iar persoanele private de libertate sunt obligate să se supună controlului medical. Mai mult, acestea sunt protejate de eventuale agresiuni fizice, prevederile legale reglementând obligația sesizării parchetului în toate cazurile în care medicul constată forme de supunere la rele tratamente.

Persoanele private de libertate sunt informate asupra stării lor de sănătate, a intervențiilor medicale propuse, a riscurilor potențiale ale fiecărei proceduri, a alternativelor existente la procedurile propuse.

Conform Legii nr. 254/2013, dreptul la asistență medicală, tratament și îngrijiri al persoanelor condamnate este garantat, fără discriminare în ceea ce privește situația lor juridică. Dreptul la asistență medicală include intervenția medicală, asistența medicală primară, asistența medicală de urgență și asistența medicală de specialitate. Dreptul la îngrijiri include atât îngrijirile de sănătate, cât și îngrijirile terminale. Asistența medicală, tratamentul și îngrijirile în penitenciare se asigură, cu personal calificat, în mod gratuit, la cerere sau ori de câte ori este necesar. Persoana condamnată la o pedeapsă privativă de libertate poate solicita, contra cost, să fie examinată, la locul de detenție, de un medic din afara sistemului penitenciar.

Potrivit art. 16 și art. 19 din O.M.J. nr. 429/C/2012, serviciile furnizate în cadrul asistenței medicale primare sunt următoarele: a) servicii profilactice (imunizări, monitorizarea evoluției sarcinii și leuziei, depistarea activă a riscului de îmbolnăvire pentru diverse afecțiuni la persoanele cu risc crescut și controale medicale periodice); b) servicii curative (pentru afecțiuni acute sau cronice); c) servicii medicale pentru situații de urgență. Medicii din unitățile penitenciare efectuează controlul medical al persoanelor private de libertate. Acesta se realizează în baza unui grafic de prezentare la cabinetul medical, conform prevederilor Contractului-cadru privind condițiile acordării asistenței medicale în cadrul sistemului de asigurări sociale de sănătate și ale normelor metodologice de aplicare a acestuia.

Potrivit *Rec(2006)2*, serviciile medicale acordate în penitenciar vor fi organizate în strânsă legătură cu sistemul medical al administrației locale sau generale din stat. Deținuții vor avea acces la serviciile de sănătate din rețeaua națională, fără discriminare. Fiecare penitenciar va dispune cel puțin de serviciile unui medic generalist. Penitenciarele în care nu există un medic generalist, angajat cu normă întreagă, trebuie să fie vizitate în mod regulat de un medic cu jumătate de normă. **Toți deținuții vor avea acces la îngrijirea unui stomatolog și oftalmolog.** Deținuții bolnavi care necesită tratament special vor fi transferați în instituții specializate sau în spitale civile, dacă acest gen de îngrijiri nu se acordă în penitenciar. Penitenciarele sau secțiile specializate vor fi astfel organizate încât să permită observarea și tratamentul deținuților care suferă de afecțiuni psihice sau tulburări mentale. **Asistența medicală în mediul penitenciar va asigura tratament psihiatric tuturor deținuților care necesită o astfel de terapie, acordând o atenție specială prevenirii suicidelor .**

În conformitate cu art. 2 și art. 3 alin. (1) și (2) din O.M.J. nr. 429/C/2012 *persoanele private de libertate sunt asigurate cu plata contribuției pentru asigurări sociale de sănătate de la bugetul de stat prin sume cu destinație specială, prin bugetul A.N.P. Dreptul la asistență medicală a persoanelor private de libertate este garantat. Aceste persoane beneficiază în mod gratuit de asistență medicală și de medicamente.* Asistența medicală de specialitate poate fi acordată și în ambulatoriile de specialitate integrate din cadrul unităților sanitare aparținând Ministerului Sănătății, ori ale altor structuri medicale aparținând ministerelor cu rețea sanitară proprie aflate în relații contractuale cu o casă de asigurări de sănătate.

În jurisprudența sa, **C.E.D.O. a reținut că art. 3 din Convenție impune statului să se asigure că orice persoană este deținută în condiții compatibile cu respectul demnității umane**, că modalitățile de executare a unei măsuri privative de libertate nu supun acea persoană unui stres și unor suferințe de o intensitate care să depășească nivelul de suferință inerent detenției și că, având în vedere restricțiile inevitabile privării de libertate, **sănătatea și bunăstarea sunt asigurate în mod adecvat, inclusiv administrarea tratamentului medical necesar.**

Potrivit Normelor CPT, un serviciu de îngrijire a sănătății din închisoare (*și implicit a celor din centrele de reținere și arestare preventivă- n.n.*) trebuie să fie în măsură să ofere tratament medical și îngrijire medicală, cât și regim alimentar, fizioterapie, reeducare sau alte regimuri de care este nevoie în condiții comparabile cu cele ale pacienților aflați în libertate. Sarcina serviciilor de îngrijire medicală din închisori nu trebuie să se limiteze la tratarea pacienților bolnavi. Ele trebuie să aibă responsabilitatea îngrijirii medicale preventive și sociale.

În urma vizitei efectuată în 2014, CPT a reiterat faptul că tuberculoza în locurile de detenție reprezintă o amenințare nu numai pentru persoanele încarcerate și personalul de supraveghere, ci și pentru întreaga societate. Acesta recomandă ca în toate unitățile penitenciare să fie efectuate teste de depistare a tuberculozei în momentul încarcerării, după cum prevăd și directivele O.M.S. Mai mult, cu consimțământul deținuților aceștia ar trebui să poată beneficia la încarcerare de teste gratuite de depistare a virusului hepatic și a virusului HIV.

1.2. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

Situația de fapt

Potrivit Raportului anual 2014 al A.N.P. și a informațiilor transmise, rețeaua sanitară a A.N.P cuprinde: 38 cabinete de medicină primară, 33 de cabinete de medicină dentară funcționale, 6 laboratoare de tehnică dentară funcționale, din care 2 pentru executarea lucrărilor protetice pentru deținuți; 1.291 de paturi pentru spitalizare continuă.

În 2014, au fost acordate deținuților 854.626 de consultații medicale, iar în primele luni ale anului 2015, 126.614. Numărul de internări la infirmerie a fost în 2014 de 2.785, iar în primele luni ale anului 2015 - 513 (conform informațiilor comunicate de A.N.P.).

În cadrul serviciilor medicale au fost prevăzute 1.147 de funcții, din care 730 erau încadrate, iar 417 vacante.

Monitorizarea de specialitate a fost asigurată prin intermediul penitenciarelor spital și a rețelei sanitare publice. Astfel, în 2014, au fost realizate 15.327 de internări în

penitenciarele spital și 475 în unități sanitare publice. A fost continuat procesul de implementare a proiectelor cu privire la activitatea de prevenire a transmiterii bolilor infecto-contagioase, axându-se pe testarea și evaluarea medicală a deținuților nou-intrați în sistemul penitenciar. Au fost efectuate peste 16.000 de testări pentru virusul hepatic C, 822 de testări pentru virusul hepatic B și 682 de testări pentru virusul HIV.

În 2014, **prevederile bugetare aprobate sistemului administrației penitenciare la alin.20.04.01 - Medicamente pentru sistemul administrației penitenciare au fost în sumă totală de 10.795.426 lei**, pentru *unități penitenciare* - 2.466.000 lei, din care 1.999.000 lei subvenție și 467.000 lei venituri proprii, și pentru *spitale penitenciar* 8.329.426 lei - 68.060 lei din transferuri acțiuni de sănătate, din venituri provenite de C.A.S.A.O.P.S.N.A.J.- 3.408.631 lei, din venituri proprii provenite de la D.S.P. - 4.852.735 lei.

Numărul deținuților internați în spitale ale Ministerului Sănătății, în 2014 - 475, iar în primele luni ale anului 2015 - 74. Numărul deținuților cu boli grave transmisibile: HIV-314, TBC-158, Hepatita C-1463.

Concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului în sistemul penitenciar

a) **la nivelul unor unități penitenciare se înregistra un deficit de personal medical, fie prin lipsa medicilor generalişti (Penitenciarele Botoșani, Gherla, Mărgineni, Tulcea, Centrul de Reeducare Târgu Ocna), a medicilor stomatologi (Penitenciarele Iași, Botoșani, Gherla, Brăila, Tichilești, Spital Penitenciar Târgu Ocna etc.), a medicilor psihiatri (Penitenciarele Giurgiu și Gherla), a psihologilor (Penitenciarul Tulcea), fie prin numărul insuficient de medici generalişti (Penitenciarele Gherla, Focșani) sau asistenți medicali (Penitenciarul Mărgineni).**

Pentru acoperirea temporară a deficitului de personal, s-a recurs la soluția încheierii de contracte de prestări servicii cu personal medical extern. De ex.:

► În *Penitenciarul Giurgiu*, exista o suprasolicitare a personalului medical, precum și o fluctuație a cadrelor medicale care nu se dovedeau interesate să rămână mai mult timp în posturile pe care le ocupau vremelnic (de regulă, una-două luni) în

infirmieria unității. Au fost consultați, în medie 60-70 deținuți zilnic.

► În *Penitenciarul Mărgineni*, de două ori pe lună, un medic stomatolog acorda consultații și tratamente deținuților (aceiași medic care avea norma de bază la Penitenciarul Găești și acorda asistență și la Penitenciarul de femei Târgșor). Serviciul medical era asigurat de **un singur medic, deși în statul de funcții erau prevăzute 7 posturi de medic**, precum și 8 de asistent medical, deși erau prevăzute 13 posturi. Numărul consultațiilor zilnice era foarte mare (peste 100 în zilele lucrătoare).

► În *Centrul Educativ Târgu Ocna*, postul de medic era vacant din 2011, iar consultul persoanelor încarcerate era efectuat de medicul generalist angajat al Penitenciarului-Spital Târgu Ocna sau de un medic din comunitate.

b) deținerea în penitenciare a persoanelor cu probleme psihice împreună cu alte categorii de condamnați:

► În *Penitenciarul Giurgiu* nu era încadrat un medic psihiatru, motiv pentru care deținuții cu asemenea afecțiuni erau consultați și reevaluați de medicii psihiatri din municipiul Giurgiu sau la spitalele penitenciar cu secție de psihiatrie. În 2014, erau diagnosticați cu boli psihice 140 deținuți, incluși în programul prevăzut de Strategia Națională a Comportamentelor Agresive. **Serviciul de asistență psiho-socială nu avea o evidență exclusivă a programelor și a activităților de asistență psiho-socială în care să fie incluși doar deținuții cu boli psihice.**

► În *Penitenciarul Focșani* erau 69 deținuți aflați în tratament psihiatric.

► În *Penitenciarul Timișoara*, în 2014, au fost dispensarizate 166 persoane cu boli psihice;

► În *Penitenciarul Gherla*, exista un număr mare de persoane cu boli psihice ori care sufereau de diabet și de boli psihice.

c) monitorizarea deținuților aflați sub tratament de substituție cu metadonă. În *Penitenciarul Giurgiu*, în evidența cabinetului medical existau 6 deținuți aflați în **tratament cu substituție cu metadonă.** Cu prilejul **anchetei efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului,** conducerea penitenciarului nu a putut furniza date suplimentare în legătură cu serviciile disponibile de asistență medicală

și tratament adecvat la nivelul unității de detenție pentru persoanele private de libertate, iar din verificarea datelor s-a constatat că nu exista personal anume pregătit pentru întreținerea stării de sănătate a foștilor consumatori de droguri.

În acest context, în vederea respectării dreptului la ocrotirea sănătății, **Avocatul Poporului a emis o Recomandare privind asigurarea pregătirii personalului de la Penitenciarul Giurgiu în vederea monitorizării pacienților care urmau tratamente cu metadonă adresată Ministrului Justiției și directorului general al A.N.P.**

d) **deficiențe în asigurarea medicației administrate** (spre exemplu, pentru hepatita C, pentru viroză respiratorie), cauzate de întârzierile procesului privind achiziția de medicamente.

► În *Penitenciarul Colibași* deținuții s-au plâns de insuficiența medicației administrate pentru hepatita C sau despre faptul că au fost administrate medicamente pentru viroză respiratorie, la trei săptămâni de la solicitare.

► *Penitenciarul Botoșani* s-a adresat în luna august 2014 Direcției Medicale din cadrul A.N.P., menționând că fondurile pentru acoperirea părții de contribuție pentru rețetele compensate erau insuficiente până la sfârșitul anului și că în asigurarea asistenței medicale se confrunta cu lipsa acută de medicamente la aparatul de urgență, lipsa unui medic angajat al unității și a unui contract cu un medic dentist. În 29 august 2014, s-a adresat Penitenciarului Spital Târgu Ocna, informând că „stocul de la aparatul de urgență era epuizat, antialgicele, cele mai necesare produse, s-au consumat din 6.08.2014 (algifen), respectiv 15.08.2014 (aspirină)”. În 28 ianuarie 2015, Penitenciarul Botoșani s-a adresat Direcției Medicale din cadrul A.N.P. menționând că, în 27 ianuarie 2015, a fost primit bugetul pentru medicamente compensate și necompensate pe anul 2015, dar au fost alocate mai puțin de jumătate din fondurile solicitate.

e) **inadvertențe în înregistrările refuzurilor de hrană din registrele de la cabinetul medical și numărul cazurilor care se aflau în evidența administrației penitenciarului**, deoarece persoanele condamnate care intrau în refuz de hrană își mențineau opțiunea pentru această formă de protest și după audierea de către conducerea penitenciarului (spre exemplu, *Penitenciarul Ploiești*).

f) dificultăți în obținerea certificatului de încadrare în grad de handicap.

Spre exemplu, în *Penitenciarul Târgșor* unei deținute i se refuza efectuarea anchetei sociale, autoritățile invocând neclaritatea legii în privința domiciliului;

g) colaborarea anevoioasă dintre unitățile penitenciare și unele spitale civile: deținuții din *Penitenciarul Mărgineni* erau direcționați de la *Spitalul de Urgență Târgoviște* către spitale din sistemul penitenciar sau către alte spitale civile;

h) tratarea persoanelor diagnosticate cu HIV/SIDA doar pentru afecțiunile asociate, acestea nebeneficiind de programul național HIV/SIDA, respectiv de medicație corespunzătoare în Spitalul Penitenciar Târgu Ocna.

1.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

■ Adrian (nume fictiv) deținut în *Penitenciarul Spitalul Jilava* ne-a sesizat susținând că, deși este infectat cu HIV/SIDA, nu i se acordă tratamentul necesar.

Instituția Avocatul Poporului a efectuat o anchetă la *Penitenciarul Spital București Jilava*, în urma căreia s-a constatat că petentul era diagnosticat cu „infecție HIV/SIDA stadiul C3,” „hepatită cronică cu HCV” și „gastrită cronică”, iar recomandările erau: tratament antiretroviral, tratament de susținere general cu vitamine și hepatoprotectoare, reevaluare imunologică și virusologică la 6 luni.

Tratamentul antiretroviral *nu a fost administrat petentului (în tot sau în parte) în anumite perioade* căci au existat „disfuncționalități administrative” a căror cauză a fost „lipsa de fonduri la nivelul Ministerului Sănătății, pentru Programul Național HIV/SIDA”.

Urmare a anchetei efectuate și față de aspectele constatate, Avocatul Poporului a sesizat A.N.P. și Ministerul Sănătății-Serviciul Programe de Sănătate, solicitând dispunerea măsurilor legale, privind modul în care se asigură resursele bugetare necesare administrării în mod constant a tratamentului antiretroviral pentru persoanele private de libertate diagnosticate cu HIV/SIDA.

A.N.P. ne-a comunicat că Penitenciarul Spital București Jilava are obligația de a gestiona eficient mijloacele bănești, de a utiliza fondurile în limita bugetului aprobat, de a organiza evidența contabilă a cheltuielilor pe program, de a organiza evidența nominală a beneficiarilor, pe baza codului numeric personal, de a raporta indicatorii fizici și de eficiență și nu de a finanța programul național de sănătate. Mențiunea că tratamentul antiretroviral urmează să fie achiziționat de Penitenciarul Spital București Jilava constituie o eroare, deoarece acesta „nu avea fila de buget pentru a putea face achiziția de medicamente specifice”, în acest sens efectuându-se demersuri la „forurile superioare competente pentru urgentarea alocării resurselor financiare pe programul național de sănătate HIV/SIDA, în vederea achiziționării de medicamente specifice pentru ca beneficiarii acestui program să aibă tratament continuu și cu scheme complete”.

Ministerul Sănătății – Agenția Națională de Programe de Sănătate ne-a comunicat că „începând cu 1 aprilie 2013, a preluat integral finanțarea Programului național de prevenire, supraveghere și control al infecției HIV”. S-a mai menționat că „pe parcursul anului 2013, bugetul Programului național de prevenire, supraveghere și control al infecției HIV a fost suplimentat constant [...]. Cu toate acestea, în cazul unor pacienți cu infecție HIV/SIDA au fost semnalate discontinuități pe termen scurt în administrarea unor scheme terapeutice complete. **Problemele întâmpinate la sfârșitul anului 2013 au fost remediate începând cu luna februarie 2014, când, ca urmare a repartizării bugetului destinat derulării programelor naționale de sănătate, au fost alocate fondurile necesare.**” (Dosar 2019/2014*)

■ **Instituția Avocatul Poporului - Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție a efectuat o vizită la Penitenciarul Craiova, în urma căreia s-au constatat următoarele:** unitatea penitenciară dispunea de un corp de infirmerie cu 8 asistenți și 6 medici – 3 de medicină generală, un psihiatru, un pneumolog și un stomatolog. Existau 8 funcții vacante la cabinetul medical. Secția de infirmerie dispunea de 3 saloane pentru afecțiunile acute și afecțiunile cronice, care trebuiau monitorizate zilnic și 3 izolatoare pentru bolile infecto - contagioase, având un total de 27 de paturi.

Exista un punct farmaceutic în cadrul cabinetului medical ce conținea medicamentele necesare aparatului de urgență, precum și medicamentele eliberate de către

medicii penitenciarului prin sistemul rețetelor compensate. Sub aspectul asigurării tratamentului medical, acesta era în concordanță cu recomandările medicilor specialiști, iar medicația se distribuia pe bază de semnătură conform registrelor studiate. Aprovizionarea aparatului de urgență cu medicamente și materiale sanitare se realiza de către Spitalul Penitenciar Colibași, neexistând probleme în achiziționarea acestora.

În perioada ianuarie – august 2015, fuseseră acordate 25.617 de consultații și au fost efectuate 285 de internări în penitenciare spital. Urgențele medicale erau tratate cu prioritate, iar dacă penitenciarul nu dispunea de personal medical de specialitate, deținuții erau prezentați la spitalele din rețeaua M.S.

Cadrele medicale din penitenciar au făcut referire la **dificultățile întâmpinate în acordarea asistenței medicale deținuților aflați în faze terminale**, menționând spre exemplu cazul unui deținut care se afla în infirmerie la data vizitei, deoarece acesta nu fusese primit în penitenciarul spital și nici la unul dintre spitalele din rețeaua civilă, și la **lipsa de personal din schema cabinetului medical, fiind vacante 8 funcții**.

2 deținuți erau diagnosticați cu HIV/SIDA, urmând un tratament strict supravegheat. **Depistarea și diagnosticarea HIV/SIDA se realiza Penitenciarul Jilava**. La cabinetul medical se aflau sub tratament și monitorizare **13 deținuți diagnosticați cu hepatită**. **Nu se făceau testări pentru depistarea virusului hepatitei B și C**.

Urmare a celor constate, **Avocatul Poporului a recomandat** conducerii Penitenciarului Craiova să întreprindă măsurile legale care se impun pentru: **angajarea personalului medical (medici, asistente etc), conform grilei de persoane normate; analizarea oportunității efectuării unei evaluări psihiatrice de medicul specialist pentru diagnosticare și tratament în cazul deținuților care prezentau comportamente ce ridicau suspiciuni sub aspectul unor posibile afecțiuni psihice; examinarea posibilității de achiziționare a testelor HIV și efectuarea testării deținuților în vederea depistării cazurilor de hepatită B și C; sesizarea A.N.P. în privința dificultăților întâmpinate în cazul transferului în spitalele penitenciare a deținuților aflați în faze terminale**.

2. CENTRELE DE REȚINERE ȘI ARESTARE PREVENTIVĂ

2.1. Considerații generale și reglementări în materie

În centrele de reținere și arestare preventivă, dreptul la asistență medicală este garantat [(art. 58 alin (1)-(2) și art. 59 alin. (1) din O.M.A.I. nr. 988/2005]. *Asistența medicală, tratamentul și medicamentele se asigură în mod gratuit sau contra cost, la cerere, potrivit legii, pe toată perioada deținerii, ori de câte ori este necesar, de către personalul medical al arestului ori de către medicul de familie sau de către un medic specialist. Examenul medical al persoanelor private de libertate este obligatoriu și se realizează la primirea în arest, ocazie cu care medicul trebuie să solicite persoanei încarcerate o declarație scrisă cu privire la antecedentele medicale și să-i întocmească fișa medicală.*

Potrivit art. 61 alin (1) din O.M.A.I. nr. 988/2005, **medicul e obligat să efectueze zilnic vizita medicală a persoanelor din arest care solicită asistență medicală** și controlul medical periodic, tuturor persoanelor supuse măsurilor privative de libertate.

La unitățile de poliție care nu sunt încadrate cu personal medico-sanitar, asistența medicală este acordată de către un medic care asigură asistență altor structuri ale M.A.I. În lipsa personalului medical încadrat în structurile ministerului, asistența medicală de urgență este asigurată de cea mai apropiată unitate sanitară din rețeaua Ministerului Sănătății. Persoanei aflate în arest i se poate asigura asistența medicală de către medicul de familie, prin grija familiei, la solicitarea scrisă a celui în cauză, cu condiția ca medicul să domicilieze sau să profeseze în localitatea unde funcționează arestul. **Persoanele private de libertate cărora, datorită complexității diagnosticului, nu li se poate asigura asistența medicală adecvată ori pentru care există recomandări medico-legale, sunt internate la un spital din rețeaua Ministerului Justiției sau Ministerului Sănătății. În caz de urgență, la recomandarea medicului și cu aprobarea șefului unității sau subunității de poliție în care funcționează arestul, persoanele private de libertate sunt transferate la o unitate sanitară din cele anterior menționate.** La unitățile sanitare din cadrul Ministerului Sănătății, se asigură permanent paza celui internat, în schimburi, cu unul sau doi polițiști.

Rec(2006)13 prevede că se vor întreprinde măsuri pentru a permite persoanelor deținute să continue tratamentul medical sau stomatologic necesar început înainte de detenție, dacă această decizie e luată de medicul sau stomatologul instituției penitenciare, cu consultarea medicului sau stomatologului care a început tratamentul. Persoanele deținute vor dispune de posibilitatea de a fi consultați și de a fi tratați de propriul medic sau stomatolog, dacă este cazul unei necesități medicale sau stomatologice. Refuzul unei cereri de consultare a medicului său sau a stomatologului, făcute de persoana deținută, trebuie să fie motivată.

Potrivit art. 56 și 57 din Codul european de etică al poliției, **unitățile de poliție** trebuie să asigure siguranță, sănătate, igienă și hrană corespunzătoare persoanelor încarcerate în perioada în care acestea se află în custodia lor. De asemenea, persoanele private de libertate vor avea dreptul de a beneficia de consult medical efectuat de un doctor la alegere, oricând este posibil.

În urma vizitei din 2014, CPT a recomandat ca autoritățile române să garanteze că orice nou venit într-un *centru de reținere și arestare preventivă* trebuie, cât mai repede cu putință și în cel târziu în cele 24 de ore de când a fost încarcerat, să fie examinat medical complet de către o persoană calificată. Examenul să aibă loc în cadrul infirmeriei locului de detenție în condiții care garantează respectul *confidențialității medicale*. Nimic nu justifică faptul că funcționari ai poliției, fie că sunt în exercitarea unei misiuni de escortă sau de supraveghere, sunt în mod sistematic prezenți cu ocazia acestor examene medicale; prezența lor prejudiciază instaurarea unei relații corespunzătoare între medic și pacient, iar prezența acestora este în general inutilă din punct de vedere al securității.

De asemenea, CPT a recomandat ca de fiecare dată când sunt observate leziuni compatibile cu eventuale rele tratamente (inclusiv atunci când nu există declarații în acest sens), dosarul persoanei în cauză să fie supus imediat atenției procurorului competent, așa cum prevede O.M.A.I. nr. 988/2005, iar persoanele arestate care prezintă răni să nu mai semneze o declarație prin care disculpă de orice responsabilitate pe funcționarii de poliție.

2.2. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

a) de regulă, **la primirea în centrele de reținere și arestare preventivă, persoanele arestate preventiv sunt supuse examinării medicale**, iar în perioada încarcerării asistența medicală le este acordată, la cerere sau în caz de urgență, dacă situația o impune, prin prezentarea la spitale județene. Spre exemplu, în *C.R.A.P. Iași și Suceava*, persoanele încarcerate erau consultate de medicul unității, **însă examenul medical nu era realizat în toate cazurile la primirea în centru, din cauza insuficienței personalului medical.**

b) **asistența medicală a persoanelor reținute și arestate preventiv se acorda de către personalul medical din cadrul Centrelor Medicale Județene ale M.A.I., situație ce impune crearea unui corp medical propriu pentru centrele de arestare preventivă (similar celor existente în penitenciare)**. Spre exemplu:

► În *C.R.A.P. Brașov*, medicii din cadrul Centrului Medical Județean Brașov asigurau permanent asistența medicală. Medicul venea o dată pe zi, obligatoriu, precum și în cazul noilor venituri sau oricând era nevoie (la cerere, urgențe). Toate medicamentele și controalele medicale necesare erau asigurate. În cazul necesității internării, persoana lipsită de libertate era internată sub pază.

► În *C.R.A.P. Dâmbovița*, asistența medicală era asigurată de personalul medical din Centrul Medical Județean Dâmbovița de către 2 medici și 1 asistent medical, în fiecare zi lucrătoare, conform solicitărilor făcute de arestați în ziua anterioară sau ori de câte ori se impunea (la primirea în arest). Urgențele medicale se asigurau atât la nivelul centrului medical, cât și de către Spitalul de Urgență din Târgoviște. Medicamentele se administrau conform schemei stabilite de medicul de centru și asistentul medical, sub supravegherea cadrelor medicale sau a agenților de pază.

Asistența psihologică se asigura de către personalul specializat al Centrului Medical Județean Dâmbovița, la cererea arestaților sau la recomandarea medicului.

► În *C.R.A.P. Prahova*, asistența medicală era asigurată de personalul medical din Centrul Medical de Diagnostic și Tratament Ambulatoriu Ploiești, de către 4 medici și 2

asistenți medicali care se deplasau la sediul centrului, în fiecare zi lucrătoare, pentru acordarea consultațiilor, conform solicitărilor făcute de arestați în ziua anterioară.

Consultațiile de specialitate se asigurau de către medicii specialiști din cadrul Policlinicii M.A.I., iar urgențele medicale de către Spitalele de Urgență din municipiile Câmpina și Ploiești. Medicamentele se administrau conform schemei stabilite de medicul de centru și asistenții medicali, sub supravegherea cadrelor medicale sau a agenților de pază, fiind depozitate în spațiile destinate obiectelor interzise la deținere.

Cu ocazia vizitei efectuate, medicul din centru a subliniat **necesitatea creării unui corp medical propriu, întrucât medicii din Policlinicile M.A.I. prestează această activitate conform fișei postului, iar persoanele arestate ar trebui să beneficieze de asistență medicală constantă și pentru probleme specifice perioadei de arest.**

c) **deficitul personalului medical, în special medici (C.R.A.P. Iași, Galați, Teleorman, Suceava, Brăila)**, motiv invocat în situațiile în care persoanele private de libertate nu sunt supuse examenului medical inițial la încarcerare (C.R.A.P. Iași, Suceava). Comparativ cu acestea, în C.R.A.P. Mureș tratamentul medical era asigurat permanent prin intermediul celor 4 medici, a unui medic stomatolog și a 4 asistenți.

d) **dotarea necorespunzătoare, insuficiența medicamentelor pentru trusa de urgență și dificultăți în asigurarea tratamentului medical, ca urmare a introducerii evidenței prin cardurile de sănătate.** În C.R.A.P. Vrancea, odată cu introducerea sistemului de evidență prin cardurile de sănătate, asigurarea tratamentelor persoanelor arestate preventiv era anevoioasă. Practic, medicul prescria rețeta, iar farmaciile nu o puteau onora datorită lipsei cardurilor de sănătate, **astfel timpul în care se putea administra tratamentul era prelungit din cauza noilor reglementări.**

2.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

■ Instituția Avocatul Poporului-Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție a efectuat o **vizită inopinată** în C.R.A.P. Dolj, având printre obiective și verificarea asigurării asistenței medicale.

În *C.R.A.P. Dolj* asistența medicală a arestaților preventiv era acordată de personalul Centrului Medical Județean Dolj, nefiind prevăzută nicio funcție de medic sau asistent medical pentru acest centru. Pentru acordarea asistenței medicale, erau desemnate 6 persoane-3 medici primari cu specialitatea de medicină de familie și 3 asistenți medicali principali în specialitatea de medicină de familie, respectiv igienă și sănătate publică.

În incinta centrului exista un cabinet medical care funcționa ca spațiu pentru triajul medical al persoanelor private de libertate. I.P.J. Dolj nu deținea, cu excepția clădirii Centrului Medical Județean Dolj, alte spații care să respecte prevederile legale privind funcționarea unui cabinet medical.

Consultațiile medicale complexe în care erau incluse explorările funcționale (EKG și ecografie) și analizele medicale în regim de urgență erau efectuate în cabinetele medicale din cadrul Centrului Medical Județean Dolj. Asigurarea urgențelor medico-chirurgicale pentru persoanele private de libertate din C.R.A.P. Dolj se efectua prin Serviciul 112. În afara orelor de program, în zilele de sâmbătă, duminică și sărbători legale, asistența medicală era asigurată de un medic și de un asistent medical, pe baza programării întocmite de șeful Centrului Medical Județean Dolj, fiind solicitați de supraveghetori, doar în caz de nevoie. De menționat, era faptul că **nu era cameră de gardă și nici personal medical prezent permanent în centru.**

Administrarea tratamentelor se făcea pe baza schemelor de tratament aduse la cunoștința pacienților. Medicamentele erau depozitate în cabinetul medical din incinta centrului, într-un spațiu compartimentat și inscripționat cu numărul camerei și numele pacientului. În lipsa cadrelor medicale, **tratamentele erau administrate sub supravegherea personalului de serviciu din centru.**

Procurarea medicamentelor gratuite pentru persoanele private de libertate se efectua de către personalul medico-sanitar pe baza rețetelor întocmite de cei trei medici, de la farmaciile cu care Centrul Medical Județean Dolj avea contract.

Echipa de vizitare a constatat că erau întocmite documente specifice: registru de consultații, fișe de triaj medical, fișe de consimțământ informat al pacientului, note privind constatarea mărcilor traumatice.

Pe parcursul anului 2015, au fost acordate 968 de consultații medicale persoanelor private de libertate, nefiind înregistrat niciun caz de boală infecto-contagioasă.

Au fost evidențiate **patru cazuri deosebite**. Pe 31.08.2015, a fost consemnat în registrul de consultații **un caz de automutilare**, o persoană custodiată și-a provocat plăgi tăiate superficiale la nivelul tegumentului abdominal, a amenințat că se va sinucide și a refuzat îngrijirile medicale, motiv pentru care, în baza art. 16 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 254/2013, **s-au folosit mijloacele de imobilizare din dotare**, pentru o perioadă scurtă de cinci minute. **Alte trei cazuri au fost ale unor persoane încarcerate care au prezentat mărci traumatice constatate de medicii din cadrul Centrului Medical Județean Dolj, mărci traumatice anterioare depunerii în arest**; conform procedurilor au fost informate în scris, Parchetul de pe lângă Judecătoria Craiova și Parchetul de pe lângă Judecătoria Segarcea, urmând ca acestea să fie soluționate.

În perioada 01.01-22.10.2015, nu s-a înregistrat niciun deces. Din actele studiate și discuțiile purtate cu conducerea centrului a rezultat că, în perioada ianuarie – octombrie 2015, nu au fost înregistrate refuzuri de hrană. Referitor la posibile cazuri de agresiuni fizice la care au fost supuse persoanele custodiate de către personalul unității, în perioada 01.01-22.10.2015 nu au fost înregistrate astfel de situații.

*Conform referatului întocmit de medicul desemnat de Colegiul Medicilor din România (membru al echipei de vizită), persoanelor private de libertate din centru li se acorda asistență medicală de către medici și asistente medicale din cadrul Centrului Medical Județean Dolj, această activitate fiind una suplimentară celei de medicină de familie acordată cadrelor M.A.I., rezerviștilor M.A.I. și membrilor familiilor acestora. Medicul din echipa de vizitare a propus: **înființarea unui compartiment de asistență medicală pentru C.R.A.P. Dolj, format din cel puțin 1 medic și 3 asistenți sau transferarea centrului în sediul Penitenciarului Craiova; înființarea la sediul I.J.P. Dolj a camerelor de reținere preventivă numai pentru 24 de ore; eliminarea conflictului de interese generat de faptul că medicii și asistenții medicali care acordau asistență medicală în centru erau medici de familie și asistenți de la cabinetul de medicină de familie al M.A.I.; supravegherea igienei grupurilor sanitare și asigurarea materialelor de igienă personală pentru arestații preventiv.***

Conform punctului de vedere întocmit de reprezentantul Organizației pentru Apărarea Drepturilor Omului, Filiala Dolj (membru al echipei de vizită), deoarece accesul era îngreunat la asistența medicală de specialitate, acesta a propus stabilirea de către Direcția Medicală a M.A.I. împreună cu Casa O.P.S.N.A.J. a modalităților de asigurare a asistenței medicale de specialitate în condițiile specifice arestului preventiv.

Avocatul Poporului a **Recomandat** conducerii C.R.A.P. Dolj să întreprindă măsurile legale care se impun pentru identificarea posibilității de a asigura **permanența asistenței medicale** în cadrul Centrului Medical Județean Dolj.

CAPITOLUL VI. Prețurile produselor comercializate de operatorii economici din incinta locurilor de detenție și prețurile convorbirilor telefonice efectuate de persoanele private de libertate

1. PENITENCIARE

1.1. Considerații generale și reglementări în materie

În perioada încarcerării, persoanele private de libertate beneficiază de dreptul de a face cumpărături și de a efectua convorbiri telefonice.

Conform art. 70 alin. (1) din Legea nr. 254/2013, **persoanele condamnate au dreptul de a cumpăra săptămânal de la punctele comerciale din incinta locurilor de deținere în limita a 1/2 din valoarea salariului minim brut pe economie, alimente, apă minerală, băuturi răcoritoare, țigări și alte bunuri de natura celor permise să fie primite, precum și cele necesare exercitării drepturilor de petiționare, la**

corespondență și la convorbiri telefonice, conform art. 56 alin. (1) din H.G. nr. 1897/2006 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a Legii nr. 275/2006.

Prețurile produselor comercializate prin punctele comerciale din incinta unităților penitenciare trebuie să se încadreze în media prețurilor produselor similare practicate pe piața locală. În acest scop, comisii special desemnate de fiecare unitate penitenciară verifică lunar ca prețurile la principalele produse comercializate prin magazinele din incintă să se încadreze în media prețurilor produselor similare, practicate la cel puțin trei magazine de profil de pe piața locală (potrivit A.N.P.).

Prin **Decizia nr. 370/2015 a directorului general al A.N.P. a fost aprobată Procedura privind închirierea spațiilor din sistemul administrației penitenciare și modul de calcul și de respectare a mediei prețurilor în cadrul punctelor comerciale din incinta unităților subordonate.**

Înființarea punctului comercial în incinta unităților penitenciare urmărește crearea unor condiții care să asigure persoanelor custodiate accesul la o gamă diversificată de bunuri și produse la care aceștia au dreptul, conform legislației în vigoare. **Unitățile din sistemul administrației penitenciare pot închiria spațiile aflate în incinta acestora, prin aplicarea procedurii de licitație publică „cu strigare”.**

Conform Anexei 1 la Procedură - „Caiet de sarcini”, operatorul economic se obligă, spre exemplu: **să comercializeze toată gama de produse solicitate la care au dreptul persoanele custodiate, să aibă expuse la vedere prețurile de produs care nu pot fi mai mari decât media prețurilor practicate de magazine similare de pe piața locală;** la timbre, plicuri și țigări va practica adaos comercial 0%. Prin magazine similare de pe piața locală se înțeleg agenții economici „similari” ca specific de activitate și rulaj care funcționează în localitate sau zonele limitrofe și care comercializează produse identice cu cele comercializate în punctul comercial, în ce privește tipul, unitatea de măsură și caracteristicile de calitate. Pentru fiecare operație comercială efectuată se emite bon fiscal care trebuie să cuprindă denumirea produsului, cantitatea, prețul unitar și valoarea produselor cumpărate, plus quantum TVA.

Medicul, precum și alte persoane desemnate de directorul unității verifică în permanență modul de respectare a normelor igienico-sanitare în funcționarea

punctului comercial, calitatea produselor, încadrarea în termenele de valabilitate, modul de depozitare, precum și alte aspecte stabilite prin decizia directorului unității, solicitând în scris retragerea produselor degradate sau cu termenul de valabilitate depășit.

Lunar sau ori de câte ori situația o impune, o comisie numită prin decizia directorului unității urmărește ca nivelul prețurilor practicate la punctul comercial să se încadreze în media prețurilor practicate de magazine similare de pe piața locală. Locatarul are obligația de a retrage de la vânzare respectivele produse în ziua primirii notificării de la unitatea penitenciară și de a modifica în termen de 3 zile lucrătoare prețurile, pentru a se încadra în limita medie a prețurilor practicate de magazinele similare de pe piața locală.

Unitatea penitenciară are obligația ca în 15 zile de la transmiterea notificării către locatar să inițieze o nouă procedură de selecție pentru alt operator economic.

Potrivit art. 65 alin. (1) și (3) din Legea nr. 254/2013, **persoanele condamnate au dreptul să efectueze convorbiri telefonice** de la telefoanele publice instalate în penitenciare. Convorbirile telefonice au caracter confidențial și se efectuează sub supraveghere vizuală. Cheltuielile ocazionate de efectuarea convorbirilor telefonice sunt suportate de către persoanele condamnate.

Potrivit art. 24 pct. 1 din Rec(2006)2, deținuților li se va permite să comunice, cât de des posibil, prin corespondență, telefon sau alte mijloace de comunicare cu familiile lor, terțe persoane și reprezentanții organismelor exterioare, precum și să primească vizite de la aceste persoane.

Conform Normelor CPT, e important pentru deținuți să păstreze contacte cu lumea exterioară și trebuie să li se dea posibilitatea salvării relațiilor cu familia și prietenii apropiați. CPT-ul subliniază necesitatea unei anumite flexibilități față de deținuții cu familii îndepărtate (care nu pot face vizite periodice), în ceea ce privește aplicarea regulilor de vizitare și a contactelor telefonice.

1.2 Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

1.2.1. Exercițarea dreptului la cumpărături

a) prețurile produselor comercializate de operatorii economici din incinta penitenciarelor. În *Penitenciarul Timișoara, Penitenciarul Botoșani* etc., acestea se încadrau în limitele prețurilor medii ale produselor puse în vânzare de alți comercianți la nivel local.

În alte penitenciare, urmare a controalelor efectuate de comisiile din cadrul unităților penitenciare, s-a constatat că unii operatori economici practicau prețuri mai mari decât cele medii ale magazinelor din zona penitenciarelor (*Penitenciarele Poarta Albă, Mărgineni, Focșani, Slobozia, Colibași, Giurgiu*).

b) lipsa unor efecte de durată ale măsurilor dispuse de comisiile de verificare din cadrul penitenciarelor asupra activității operatorilor economici.

c) lipsa verificării prețurilor și calității produselor din punctele comerciale de către autoritățile competente (*Penitenciarul Găești*).

d) alte deficiențe ale activității operatorilor economici:

► În *Penitenciarul București Jilava și Penitenciarul Spital București Jilava* s-au constatat, în mod izolat, expirarea termenului de valabilitate la unele produse, lipsa prețului sau a denumirii produsului, în unele cazuri.

e) frecvența exercitării dreptului la cumpărături:

► În *Penitenciarul Colibași*, deținuții s-au plâns că au dreptul la cumpărături o singură zi pe săptămână, iar unele produse alimentare achiziționate expirau în intervalul celor 7 zile care treceau până la următoarele posibile cumpărături.

► În *Penitenciarul Bârcea Mare* deținuții efectuau cumpărături în baza unui program, iar la *Penitenciarul Spital Poarta Albă* de două ori pe săptămână.

1.2.2. Exercițarea dreptului la convorbiri telefonice

Din anchetele efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului, a rezultat că BVfon România SRL și SC Paytel SRL practicau tarife diferite în unele penitenciare. În alte penitenciare, serviciile de telefonie erau asigurate de ambii

operatori BVfon România SRL, respectiv SC Paytel SRL, iar tarifele erau diferite în aceeași unitate penitenciară. Spre exemplu în Penitenciarul Bacău:

SC Paytel SRL: rețea fixă România-0,20 lei/min.; rețea mobilă România-0,60 lei/min.; rețea fixă UE,SUA-0,20 lei/min.;rețea mobilă UE-0,60 lei/min.;rețea fixă Moldova -0,40 lei/min.; rețea mobilă Moldova-0,60 lei/min.; locații din afara UE-1,40 lei/min.

BVfon SRL: rețea fixă România-0,27 lei/min.; rețea mobilă România-0,80 lei/min.; rețea fixă și mobilă UE,SUA-1,10 lei/min.; rețea fixă și mobilă Moldova-0,58 lei/min.; alte rețele internaționale-1,90 lei/min.

Existau penitenciare în care serviciile de telefonie erau asigurate de ambii operatori, **iar tarifele erau asemănătoare pentru convorbirile efectuate în România.**

Ca urmare a diferențelor de tarife de telefonie sesizate, unele penitenciare au solicitat operatorilor reducerea acestora. În *Penitenciarul Miercurea Ciuc*, ca urmare a solicitării acestei unități, **SC BVfon România SRL a acceptat și a aprobat implementarea unei noi liste de tarifare a apelurilor.**

Cât privește **durata convorbirilor telefonice, aceasta varia în funcție de fiecare penitenciar în parte:** 20 de min. la *Penitenciarele Focșani și Bacău*, 30 de min. la *Penitenciarele Bistrița, Găești*, 40 de min. la *Penitenciarele Timișoara și Mărgineni*, sâmbăta și duminica 55 de min. la *Penitenciarul Bârcea Mare*, 1 oră la *Penitenciarul Aiud* și 3 ore la *Penitenciarul Poarta Albă și Spital Penitenciar Poarta Albă*.

Posturile telefonice erau plasate în camere, secții, curți de plimbare (1-2 în secții la *Penitenciarul Târgu Mureș*, 57 în *Penitenciarul Gherla* -10 în camere și 47 pe secții-, 10 în *Penitenciarul Baia Mare*, 43 în *Penitenciarul Bârcea Mare*). Deținuților din regimul deschis li se asigurau telefoane mobile pe timpul cât erau la muncă.

1.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

■ **Andrei** (nume fictiv), deținut în *Penitenciarul Slobozia*, ne-a sesizat că prețurile de la magazinul care deservea penitenciarul sunt mult mai mari decât cele practicate de alți agenți economici din municipiul Slobozia.

Din verificarea nemijlocită a prețurilor afișate la magazinul din incinta penitenciarului s-a constatat că adaosul comercial practicat și afișat în magazin era între 0 și 60%.

Din înscrisurile puse la dispoziție și din discuțiile purtate cu reprezentanții penitenciarului, cât și cu judecătorul de supraveghere a privării de libertate, a rezultat că prețurile produselor comercializate la magazinul din incinta penitenciarului erau verificate periodic și că petentul nu a mai achiziționat bunuri de la respectivul magazin din luna septembrie 2013.

Urmare a demersului întreprins la A.N.P., ni s-a comunicat că *prețurile practicate de punctul comercial* din incinta unității erau *analizate lunar de către conducerea penitenciarului și se comparau cu prețurile existente pe piața locală*, datele fiind aduse la cunoștința reprezentanților punctului comercial, aceștia având obligația ca în termen de 5 zile să efectueze corecții de preț până la nivelul prețurilor medii locale. Ultimul demers în acest sens a avut loc în luna februarie 2014, agentul economic fiind înștiințat și fiindu-i solicitate corecții de preț, rezultatul micșorării prețului reflectându-se în documentele de plată ale punctului comercial. **(Dosar nr. 1064/2014*).**

2. CENTRE DE REȚINERE ȘI ARESTARE PREVENTIVĂ

2.1. Considerații generale și reglementări în materie

Persoanele supuse măsurilor privative de libertate pot folosi banii primiți de la membrii de familie, de la alte persoane sau banii pe care i-au avut asupra lor la data introducerii în arest, în următoarele scopuri: pentru exercitarea dreptului de petiționare și **pentru cumpărarea de bunuri, admise deținerii în arest, cu aprobarea șefului de cercetări penale** [art. 48 alin. (1) lit. b) și d) din O.M.A.I. nr. 988/2005]. Persoanelor supuse măsurilor privative de libertate le este garantat, în condițiile legii și regulamentului, **dreptul la convorbiri telefonice.**

Cât privește *dreptul la convorbiri telefonice*, persoanele private de libertate au **dreptul de a lua legătura cu familia sau cu alte persoane telefonic, cheltuielile pentru efectuarea convorbirilor fiind suportate de către acestea.**

Convorbirile telefonice au caracter confidențial. Numărul și durata convorbirilor telefonice se stabilesc de șeful unității sau subunității de poliție unde funcționează arestul, în funcție de numărul persoanelor deținute în arest și de numărul posturilor telefonice instalate [art. 33 lit. e), art. 49 și art. 50 din O,M.A.I. nr. 988/2005].

2.2 Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

2.2.1. Exercițarea dreptului la cumpărături

În incinta centrelor nu existau magazine pentru comercializarea produselor solicitate de persoanele custodiate. Cumpărarea produselor necesare persoanelor private de libertate se realiza de către personalul centrelor în baza cererilor formulate de acestea, achiziționarea având loc din rețeaua comercială a orașelor. Ulterior, se efectua distribuirea produselor cumpărate, justificată prin semnarea unui bon sau prin completarea unui registru de cumpărături.

Cât privește **frecvența cumpărăturilor, aceasta era diferită** în funcție de fiecare centru de reținere și arestare preventivă în parte: **o dată pe săptămână (C.R.A.P. Brăila, Dâmbovița, Constanța, Bacău), de două ori pe săptămână (C.R.A.P. Mehedinți, Olt, Hunedoara, Suceava, Galați).**

2.2.2. Exercițarea dreptului la convorbiri telefonice

a) numărul și durata convorbirilor telefonice efectuate de persoanele private de libertate varia de la un centru la altul.

În **C.R.A.P. Tulcea și Constanța**, accesul la telefon se făcea după un anumit program, **o oră/zi**. La **C.R.A.P. Brașov** persoanele lipsite de libertate aveau dreptul la **un telefon/săptămână cu aparținătorii și nelimitat cu avocații**. La **C.R.A.P. Dâmbovița**, **timpul permis pentru convorbirile telefonice era de numai 10 minute săptămânal**. La **C.R.A.P. Ialomița**, persoanele custodiate puteau vorbi ori de câte ori doreau cu avocații sau familia. La **C.R.A.P. nr. 6 București**, telefonul putea fi utilizat de luni până vineri, la cerere, iar sâmbăta și duminica doar în cazuri urgente.

Convorbirile telefonice se efectuau în baza unor cartele achiziționate, în unele centre de la SC BVfon (Dolj), altele de la Telecom (**Gorj, Mehedinți, Olt, Brăila,**

Hunedoara, Mureș, Harghita, Bistrița-Năsăud, Maramureș, Sălaj). Tarifele pentru efectuarea convorbirilor telefonice erau cele practicate de operatorul de telefonie Romtelecom și în funcție de cartelele *prepay* achiziționate.

b) cât privește condițiile exercitării dreptului la convorbiri telefonice, în *C.R.A.P. nr. 7 București*, persoanele reținute și arestate puteau efectua convorbiri telefonice la solicitare de la un post telefonic Telecom amplasat în biroul șefului centrului. În *C.R.A.P. Dolj*, pe hol erau instalate 4 aparate telefonice cu paravane.

c) cât privește dreptul la corespondență, în *C.R.A.P. Dâmbovița*, acesta nu se exercita personal, nefiind amplasată nici o cutie poștală. Scrisorile persoanelor arestate erau predate unui lucrător din cadrul centrului, care le depunea într-o cutie poștală aflată în afara centrului. Pentru corespondența primită exista un registru în care era trecut numele și prenumele persoanei căreia îi era adresată corespondența.

Capitolul VII. Evenimente în care au fost implicate persoanele private de libertate în perioada 2014-2015 (decese și suicide, agresiuni fizice, proteste cu refuz de hrană, eventuale relații sexuale între persoane private de libertate sau între persoane private de libertate și personalul locurilor de detenție)

1. PENITENCIARE

1.1. Considerații generale și reglementări în materie

Penitenciarele, ca servicii specializate în custodierea persoanelor private de libertate, au obligația de a veghea la asigurarea sănătății și protecției acestora.

Spațiul poate genera **crize comportamentale**, manifestate sub forma protestelor, constând în refuzuri de hrană, autoagresiuni, agresiuni sexuale sau acte suicidale.

Personalul locurilor de detenție trebuie să acorde o atenție deosebită persoanelor aflate în custodie, sub aspectul asigurării integrității fizice, astfel că supravegherea corespunzătoare a spațiilor de detenție reprezintă una din obligațiile acestuia.

Conform Normelor CPT, promovarea unor relații constructive în locul relațiilor de confruntare între prizonieri și personal va servi la scăderea tensiunii inerente oricărui mediu de închisoare și, în același timp, va reduce semnificativ probabilitatea incidentelor violente și a relelor tratamente asociate.

Administrația penitenciară trebuie să aleagă cu grijă personalul de toate gradele, deoarece de integritatea sa, de umanitatea sa, de aptitudinile personale și comportarea profesională depinde buna funcționare a locurilor de detenție (art. 46 din Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților și recomandările referitoare la acestea).

Personalul calificat (medici, psihologi, asistenți sociali, psihiatri) trebuie să urmărească evoluția comportamentală a persoanelor private de libertate, să le identifice nevoile și să construiască strategii de intervenție pentru fiecare persoană în parte.

► **Decesul persoanelor private de libertate** devine îngrijorător, în condițiile în care de asigurarea stării de sănătate a persoanelor custodiate este responsabilă administrația locului de detenție. Decesul în incinta penitenciarelor, oricare ar fi cauza, se verifică de către organele de urmărire penală. Potrivit art. 52 alin. (1) din Legea nr. 254/2013, în cazul decesului unei persoane condamnate, administrația penitenciarului înștiințează, **de îndată, judecătorul de supraveghere a privării de libertate, parchetul, A.N.P., familia persoanei decedate, o persoană apropiată acesteia/ reprezentantul legal.**

Obligațiile menționate mai sus revin oricărui medic din sistemul penitenciar, indiferent dacă este medic într-o unitate penitenciară sau într-un spital penitenciar și indiferent de cauza deceselor înregistrate. **În cazul Penitenciarelor Spital Rahova și Jilava, cu ocazia anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului, conducerea unităților a declarat că nu a fost necesară sesizarea parchetului, întrucât decesele s-au datorat unor cauze naturale. Aceste situații**

rămân în atenția Avocatului Poporului în vederea efectuării unor demersuri viitoare, având în vedere interpretarea sui-generis a prevederilor legale.

Sub acest aspect, A.N.P. trebuie să dispună măsuri de respectare a dispozițiilor legale, în condițiile în care spitalele penitenciare sunt supuse aceluiași reguli cu celelalte unități penitenciare.

În privința deceselor persoanelor private de libertate în centrele de reținere și arestare preventivă, potrivit art. 130 din O.M.A.I. nr. 988/2005, *șeful unității sau subunității de poliție unde funcționează arestul înștiințează procurorul competent.* În acest context, apreciem că **dispozițiile menționate sunt insuficiente și desuete în raport cu prevederile art. 52 din Legea nr. 254/2013, fapt ce implică necesitatea punerii lor în acord cu legislația actuală, care conține garanții suplimentare pentru exercitarea drepturilor persoanelor condamnate și ale reprezentanților legali ai acestora.** Potrivit art. 52 din Legea nr. 254/2013, în cazul decesului unei persoane condamnate, administrația penitenciarului înștiințează de îndată judecătorul de supraveghere a privării de libertate, parchetul și A.N.P., familia persoanei decedate, o persoană apropiată acesteia sau, după caz, reprezentantul legal. Efectuarea autopsiei medico-legale și eliberarea certificatului medical constatator al decesului sunt obligatorii.

► **Suicidul, autoagresiunea și agresiunile fizice, ca aspecte des întâlnite în mediul carceral impun supravegherea categoriilor de persoane vulnerabile, un rol deosebit revenind acordării asistenței medicale adecvate și consilierii psihologice, de natură a cunoaște tipologia deținuților, de a preveni eventualele acte suicidale ale acestora și de a trata afecțiunile cu care au fost diagnosticați.**

Potrivit Normelor CPT, obligația de a fi răspunzător pentru deținuți, care revine personalului penitenciarului, înglobează responsabilitatea de a-i proteja împotriva altor deținuți care le-ar putea aduce prejudicii.

Personalul penitenciarului trebuie să acorde atenție semnelor de agitație și să fie totodată hotărât și format într-o manieră adecvată pentru a interveni când va fi cazul. Existența unor relații pozitive între personal și deținuți, bazate pe noțiunile de securitate a detenției și pe responsabilitatea asupra deținuților constituie un factor crucial în acest context.

Prevenirea sinuciderilor reprezintă o altă problemă care intră în competența serviciilor de îngrijire medicală din închisori. Controlul medical la sosire și procedura de primire în ansamblul ei are un rol important în acest context. Îndeplinite corect, ele pot identifica cel puțin câțiva dintre deținuții cu risc și îndepărta o parte din anxietatea noilor deținuți. Mai apoi, personalul închisorilor trebuie atenționat asupra semnelor riscului de sinucidere. O persoană identificată ca prezentând un risc crescut de sinucidere trebuie plasată sub observație, oricât este necesar. Apoi, astfel de persoane nu trebuie să aibă un acces ușor la obiecte care să le permită să se sinucidă.

Serviciile de îngrijire medicală din închisori pot contribui la prevenirea violenței împotriva persoanelor reținute prin înregistrarea sistematică a leziunilor observate și, dacă este cazul, prin informarea generală a autorităților în cauză.

Imediat după depunere, **deținuții vor fi evaluați pentru a se stabili dacă reprezintă un risc pentru siguranța celorlalți deținuți, a personalului din penitenciare, a vizitatorilor sau chiar pentru ei înșiși.** Se vor lua măsuri care să asigure siguranța deținuților, a personalului din penitenciar și a vizitatorilor, care să reducă la minimum riscul de violență și de producere a unor evenimente ce ar putea reprezenta o amenințare pentru siguranță. Asistența medicală în mediul penitenciar va asigura tratament psihiatric tuturor deținuților care necesită o astfel de terapie, acordând o atenție specială prevenirii suicidelor [art. 52 pct. 1 și 2, art. 47 pct. 2 din Rec(2006)2].

Regulile penitenciare europene stabilesc că **penitenciarele vor fi gestionate într-un context etic, care recunoaște obligația de a trata deținuții cu omnia și respectul cuvenit oricărei ființe umane.** Personalul va avea o idee foarte clară asupra scopului sistemului penitenciar, de reeducare a persoanelor private de libertate. O atenție specială se va acorda relației dintre personalul din penitenciar, care intră în contact direct cu deținuții și deținuții aflați în custodie.

► **Refuzul de hrană** constituie o formă de protest prin care persoanele private de libertate urmăresc rezolvarea unor probleme cu care se confruntă. Ascultarea persoanelor condamnate și examinarea măsurilor ce pot fi luate pentru soluționarea cauzelor care constituie motive ale refuzurilor de hrană reprezintă mijloace de intervenție principale, în

sarcina șefului secției de deținere, a directorului penitenciarului, a medicului, a judecătorului de supraveghere a privării de libertate. În situația în care deținuții își mențin hotărârea de a refuza hrana, starea acestora se supraveghează de către medic, putând fi decisă chiar transferarea într-o instituție medicală din rețeaua Ministerului Sănătății, conform art. 54 din Legea nr. 254/2013.

O.M.J. nr. 429/C/2012 stabilește că personalul medical al locului de deținere are obligația de a explica celui în cauză consecințele deciziei sale asupra stării de sănătate. Din ziua intrării în refuz de hrană, medicul examinează persoana privată de libertate zilnic sau ori de câte ori este necesar, consemnând evoluția stării de sănătate în fișa medicală și într-un registru anume destinat. Toate manevrele medicale pentru refacerea stării de sănătate a persoanelor private de libertate aflate în refuz de hrană se efectuează cu acordul acestora, atât timp cât sunt conștiente și au discernământul păstrat.

În situația în care starea sănătății se agravează din cauza refuzului de hrană sau al unor afecțiuni preexistente, persoana privată de libertate este transferată ori, după caz, internată într-o unitate spitalicească.

Referitor la *forma de protest a refuzului de hrană*, apreciem că în legislația actuală se impun a fi reglementate cât mai detaliat măsurile ce trebuie luate de autoritățile publice responsabile, având în vedere că un refuz de hrană prelungit poate avea ca efect decesul persoanei private de libertate, persoană aflată în custodia statului. Astfel, sunt necesare prevederi referitoare la stabilirea unui prag critic, în funcție de care să intervină un corp profesional calificat cu atribuții concrete, precum și prevederi referitoare la verificarea discernământului persoanei private de libertate.

În contextul celor expuse, menționăm Recomandările emise de Avocatul Poporului, prin care a solicitat unităților penitenciare și după caz Administrației Naționale a Penitenciarelor dispunerea măsurilor legale pentru: transferarea unui deținut aflat în refuz de hrană într-o instituție medicală din rețeaua medicală a Ministerului Sănătății, în cazul Penitenciarului Spital Dej; examinarea aspectelor privind neconcordanțele constatate în privința înregistrărilor referitoare la refuzul de hrană declarat de un deținut, precum și lipsa unor documente din dosarul acestuia, în

cazul Penitenciarului Galați; măsuri pentru prevenirea, depistarea și împiedicarea consumului de droguri, informarea familiilor deținuților în situația în care starea sănătății acestora este gravă, îndeplinirea obligației legale de a înștiința parchetul în cazul decesului unui deținut într-un spital civil în cazul Penitenciarului Giurgiu.

1.2. Decese și suicide

1.2.1. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

Din anchetele efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului, a rezultat că una din cauzele deceselor a fost *suicidul*, în general prin spânzurare, spre exemplu: 3 cazuri înregistrate la *Penitenciarul Galați*; câte un caz la *Penitenciarele Craiova, Codlea, Aiud, Bacău, Tulcea*.

Ca afecțiuni medicale, în penitenciare s-a constatat o predominanță a deceselor cauzate de insuficiențe cardio-respiratorii, infarct miocardic, iar alte decese au fost cauzate de hepatită, boli infecțioase, pneumonie, tuberculoză, accident vascular cerebral hemoragic, leucemie, tumori maligne, HIV/SIDA, ciroză hepatică decompensată, bronhopneumonie. Spre exemplu:

► ***Penitenciarul pentru Minori și Tineri Bacău:*** în anul 2014, 3 decese: un deces la Spitalul TBC Bacău, cu diagnostic stop cardio-respirator; un alt deces prin spânzurare în baia camerei de deținere; un deces la Spitalul Județean Bacău, cu diagnostic stop cardio-respirator. În toate situațiile, a fost sesizat Parchetul de pe lângă Judecătoria Bacău și a fost informată Administrația Națională a Penitenciarelor, dar pentru niciunul din cazuri nu au fost primite rezoluțiile parchetului.

► ***Penitenciarul Craiova:*** 7 decese, 6 dintre acestea survenind din cauze naturale și o sinucidere prin spânzurare, sinucidere ce a făcut obiectul unei sesizări din oficiu a instituției Avocatul Poporului. Până la data efectuării anchetei, parchetul nu comunicase rezoluția.

► ***Penitenciarul Tulcea:*** 4 decese, 3 decese din cauze naturale și unul prin moarte violentă (spânzurare), fiind sesizat Parchetul de pe lângă Tribunalul Tulcea. În cazul deținutului decedat prin spânzurare, Parchetul de pe lângă Tribunalul Tulcea a

efectuat cercetări în cauză și. prin ordonanță. a dispus clasarea cauzei, având ca obiect săvârșirea infracțiunilor de ucidere din culpă și determinarea sau înlesnirea sinuciderii prevăzută de art. 192 alin. (1) și respectiv art. 191 alin. (1) din Codul penal.

► **Penitenciarul Iași: 8 decese**, din care 6 ca urmare a insuficienței cardio-respiratorii, un deces-comă și un deces - hemoragie cerebrală netraumatică.

1.2.2. Aspectele importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

■ **În baza informațiilor din mass-media, referitoare la un deținut decedat în Penitenciarul Galați, instituția Avocatul Poporului s-a sesizat din oficiu și a dispus efectuarea unei anchete referitoare la circumstanțele producerii decesului persoanei private de libertate.** În urma anchetei efectuate, a rezultat că deținutul fusese prezentat la cabinetul medical acuzând dureri de stomac și vărsături cu sânge, i-a fost pus diagnosticul de gastroduodenită și i-a fost administrată o fiolă de No-spa. Conform certificatului constatator al decesului, cauzele decesului deținutului au fost insuficiență cardio-respiratorie acută, infarct miocardic acut, ateroscleroză coronariană.

Urmare a decesului survenit, Penitenciarul Galați a sesizat Parchetul de pe lângă Judecătoria Galați, iar în privința stadiului de soluționare a dosarului, **instituția Avocatul Poporului a solicitat informații. Parchetul a comunicat că a fost dispusă începerea urmăririi penale *in rem* sub aspectul săvârșirii infracțiunii de ucidere din culpă, urmând ca la finalizarea acestora să ne fie comunicată soluția. (Dosar nr. 4251/2015, aflat în lucru).**

1.3. Refuz de hrană

1.3.1. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

În perioada de referință, anul 2014 și până la data efectuării anchetelor (februarie-martie 2015), la nivelul sistemului penitenciar au fost înregistrate o serie de cazuri de refuz de hrană, reținând cu titlu de exemplu: **223 în Penitenciarul Galați** (176 în anul 2014 și 47 în anul 2015); **125 în Penitenciarul Iași**; **69 în Penitenciarul**

Focșani; 63 în Penitenciarul Craiova; 62 în Penitenciarul Aiud și în Penitenciarul Brăila; 58 în Penitenciarul Botoșani; 56 în Penitenciarul Poarta Albă; 54 în Penitenciarul Slobozia, 52 în Penitenciarul Vaslui.

Ca motive invocate în refuzurile de hrană de către persoanele condamnate amintim: *respingerea cererilor de transfer* de către A.NP.; *motive juridice și medicale*; nemulțumiri privind lipsa demersurilor legale din partea penitenciarului pentru *încadrarea în grad de handicap*; *schimbarea regimului de detenție*; nemulțumiri privind *rapoarte de incident*; nemulțumiri față de *condițiile de cazare*; *probleme cu ceilalți colegi de celulă*; *cazarea în cadrul altor secții de deținere*; motive personale.

Din examinarea motivelor invocate de persoanele private de libertate în situația refuzului de hrană, se constată că o parte a acestora vizează aspecte legate strict de sistemul penitenciar (*transferuri, stabilirea regimului de detenție, condiții de cazare, tratament medical*), aspecte a căror soluționare depinde exclusiv de conducerea penitenciarelor, care trebuie să procedeze la analiza în concret a acestora și la soluționarea lor, în măsura în care este posibil.

Conform adresei din 11.09.2015, numărul cazurilor de persoane care au recurs la forma de protest a *refuzului de hrană* în anul 2015, a fost: **1.103 cazuri**, cele mai multe fiind înregistrate la: **317** la *Penitenciarul Poarta Albă*, **131** la *Penitenciarul Galați*, **98** la *Penitenciarul Rahova* și **76** la *Penitenciarul Iași*.

Concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului în sistemul penitenciar

Numărul deținuților care au recurs la forma de protest a refuzului de hrană:

► ***Penitenciarul Galați:*** în anul 2014, **176** (unii de mai multe ori), principalele motive fiind cele juridice și cele referitoare la transfer, iar în anul 2015, **47**.

► ***Penitenciarul Iași:*** în perioada de referință, **125**, din motive juridice, medicale etc.

► ***Penitenciarul Brăila:*** în 2014, **62**, principalele motive fiind cazarea în altă cameră, situația juridică și probleme disciplinare.

► **Penitenciarul Craiova:** în perioada de referință, **63**, din motive personale și din cauză că A.N.P. le-a respins cererile de transfer în alte penitenciare.

► **Penitenciarul Focșani:** în 2014, **66**, iar de la începutul anului 2015, **3**, motivate fie de soluționarea unor probleme de natură juridică legate de condamnare, fie de condițiile de deținere sau de acordarea tratamentului medical. La data efectuării anchetei, se aflau în refuz de hrană **2 deținuți**.

► **Penitenciarul Giurgiu:** în 2014, **26**.

► **Penitenciarul Botoșani:** au existat **58** de cazuri în care deținuții au recurs la refuz de hrană din motive juridice, personale și medicale.

► **Penitenciarul Poarta Albă:** **56** (nemulțumiri față de sancțiunile disciplinare sau de condițiile de cazare, respingerea cererilor de transfer în alt penitenciar etc.).

► **Penitenciarul Slobozia:** în perioada de referință, **54** (mutarea în altă cameră, transferul, schimbarea regimului de deținere etc.)

► **Penitenciarul Târgu Jiu:** **44**, din motive personale sau că A.N.P. nu a aprobat cererile de transfer la alte penitenciare.

► **Penitenciarul Miercurea Ciuc:** **36** (mutare în altă cameră, schimbarea regimului de detenție, solicitare transfer, probleme juridice ori medicale etc.).

1.3.2. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

■ Cu ocazia unei anchete efectuate de reprezentanții Biroului Teritorial Cluj al instituției Avocatul Poporului la **Penitenciarul - Spital Dej**, aceștia au luat la cunoștință despre situația unui deținut transferat de la Penitenciarul Gherla, aflat în refuz de hrană de 23 de zile, internat la Secția de terapie intensivă a Penitenciarului-Spital Dej. În urma discuțiilor purtate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului cu deținutul, a rezultat că acesta se afla în refuz de hrană pentru a protesta față de situația sa juridică.

Potrivit dispozițiilor art. 54 alin. (12) din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal **„administrația penitenciarului are obligația de a transfera temporar persoana aflată în refuz de hrană într-o instituție medicală din rețeaua**

medicală a Ministerului Sănătății și de a înștiința familia persoanei condamnate sau o persoană apropiată acesteia, în cazul în care persoanei condamnate îi este afectată în mod grav sănătatea ori integritatea corporală din cauza refuzului de a se alimenta”.

Având în vedere starea sănătății deținutului, Avocatul Poporului a emis o *Recomandare* către Penitenciarul Spital Dej, solicitându-i să ia măsuri pentru a transfera temporar persoana aflată în refuz de hrană, într-o instituție medicală din rețeaua medicală a Ministerului Sănătății și să înștiințeze familia acestuia.

Penitenciarul Spital Dej a dispus transferul persoanei condamnate la Spitalul Municipal Dej din 13 iunie 2014 și înștiințarea familiei, însă deținutul refuza în continuare să se alimenteze, astfel că starea acestuia de sănătate era alterată și refuza orice tratament medical. Ulterior, pacientul a fost externat din Spitalul Municipal Dej și internat în Spitalul Municipal Gherla, după care a fost internat, din nou, la Penitenciarul Spital Dej, continuându-și forma de protest. La 23 iulie 2014, deținutul a fost internat în Penitenciarul - Spital București – Rahova, aflându-se în continuare în refuz de hrană.

Dat fiind că viața deținutului era în pericol, instituția Avocatul Poporului a sesizat acest aspect Ministrului Justiției, apreciind necesară efectuarea de urgență a unei expertize medico-legale psihiatrice extrajudiciare, care să stabilească dacă deținutul are discernământ, precum și *Penitenciarului Spital București-Rahova și A.N.P.* pentru a fi informați asupra stării sănătății deținutului și măsurilor luate.

Conducerea *Penitenciarului Spital București-Rahova*, ne-a comunicat că deținutul a acceptat examinarea psihiatrică, stabilindu-i-se diagnosticul de „tulburare mixtă de personalitate”, dar a refuzat consilierea psihologică. La 28 iulie 2014, deținutul a reintrat în refuz de hrană, fiind echilibrat hemodinamic și respirator, însă a refuzat recoltarea analizelor, acceptând tratamentul perfuzabil cu glucoză și soluție de electroliți. La 1 august 2014, deținutul a solicitat și a primit porția de pâine, fiind echilibrat hidroelectrolitic și hemodinamic, iar ulterior a fost transferat la *Penitenciarul Bistrița*, cu stare de sănătate bună. *Penitenciarul Bistrița* ne-a comunicat că deținutul nu se mai afla în procedura refuzului de hrană, starea sănătății era corespunzătoare și a acceptat hrana. (Dosar nr. 5524/2014)

1.4. Agresiuni fizice și autoagresiuni

1.4.1. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

Conform adresei A.N.P. din 11.09.2015, în anul 2015 au fost înregistrate 2 cazuri la Centrul de detenție Craiova. Referitor la cea mai veche sesizare, Parchetul de pe lângă Judecătoria Craiova a dispus deja o soluție de clasare. Cea de-a doua cauza se află în lucru la Biroul de investigații criminale fără a se pronunța vreo soluție.

a) agresiuni fizice din partea personalului penitenciarelor:

▶ ***Penitenciarul Colibași***, în anul 2014, **2 cazuri**, care au făcut obiectul cercetărilor disciplinare și a fost sesizat Parchetul de pe lângă Judecătoria Pitești.

▶ ***Penitenciarul Poarta Albă***: **1 caz**, în care un deținut a afirmat că a fost agresat fizic de către un membru al escortei în ambulanță. Materialul privind cercetarea incidentului semnalat de deținut a fost înaintat de către administrația penitenciarului parchetului de pe lângă Tribunalul Constanța în vederea dispunerii măsurilor legale.

▶ ***Penitenciarul București Jilava***: **1 caz** de agresiune al unui agent supraveghetor, dosar aflat pe rolul Parchetului de pe lângă Tribunalul Ilfov.

▶ ***Penitenciarul pentru Minori și Tineri Craiova***: **2 cazuri**, în care a fost sesizat parchetul și comisia de disciplină din cadrul unității.

▶ ***Penitenciarul Bistrița***: **2 cazuri de pretinse agresiuni fizice din partea personalului**, fiind sesizat parchetul. Sesizările erau în curs de soluționare.

b) agresiuni fizice între deținuți și autoagresiuni:

▶ ***Penitenciarul Spital Jilava***: **comportament violent față de alte persoane private de libertate - 18 cazuri; comportament violent față de bunuri/obiecte (cu rănirea altor persoane private de libertate) - 5 cazuri; risc suicid - 8 cazuri; comportament violent față de cadre - 4 cazuri;**

▶ ***Penitenciarul Brăila***: **8 autoagresiuni, 13 altercații ușoare** între persoane private de libertate, fără leziuni care să fi necesitat zile de îngrijiri medicale;

► **Penitenciarul Galați: 141 de autoagresiuni și ingerări de medicamente sau alte substanțe, 36 de altercații între persoane private de libertate, 53 de imobilizări ale persoanelor private de libertate;**

► **Penitenciarul pentru Minori și Tineri Bacău: 52 agresiuni fizice între deținuți;**

► **Penitenciarul Jilava: 9 autoagresiuni;**

► **Penitenciarul București Rahova: comportament violent față de alte persoane private de libertate: 74 de cazuri în 2014 și 4 cazuri în 2015; autoagresiuni 33 de cazuri (2014) și 6 cazuri (2015).**

1.4.2. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

■ **Instituția Avocatul Poporului s-a sesizat din oficiu în urma informațiilor transmise de mass-media referitoare la un minor în vârstă de 16 ani, arestat preventiv în Penitenciarul pentru Minori și Tineri Tichilești, care a decedat în urma unei altercații cu un coleg de cameră. Făptuitorul era cercetat pentru comiterea infracțiunii de loviri sau vătămări cauzatoare de moarte.**

Urmare a anchetei efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului la Penitenciarul pentru Minori și Tineri Tichilești a rezultat că, în 7.09.2015, în jurul orelor 18.30, supraveghetorul Secției E5 a fost alertat de bătăi în ușă care proveneau din camera E 5.2, unde erau cazați 6 minori arestați preventiv. Acesta a constatat că **deținutul Andrei (nume fictiv) arestat preventiv pentru săvârșirea infracțiunii de viol, era inconștient pe pat, urmare a unui conflict fizic cu un coleg de cameră.** A fost informat telefonic șeful de tură, iar minorul a fost prezentat imediat la cabinetul medical și diagnosticat (de asistenta medicală) cu „lipotimie, necooperant, insensibil la stimuli”, fiind transportat de urgență la Spitalul Județean Brăila.

Tot în 07.09.2015, orele 22:30, minorul a fost transferat de la Spitalul Județean Brăila la Spitalul Județean Galați, secția anestezie-terapie intensivă pentru efectuarea unei intervenții chirurgicale pe creier. Conform informațiilor transmise de agentul care efectua paza și supravegherea minorului la Spitalul Județean Galați, în 13.09.2015, ora 7.20 a

intervenit decesul acestuia, cu diagnosticele: insuficiență acută cardio-respiratorie, bronhopneumonie, contuzie și hemoragie meningo-cerebrală. A fost informată familia minorului, judecătorul de supraveghere a pedepselor privative de libertate și procurorul de caz.

Din cercetările efectuate în cauză s-a stabilit faptul că, pe fondul unei dispute verbale legate de o geantă de voiaj, deținutul decedat a fost lovit prin surprindere cu pumnii și picioarele în cap de unul din colegii săi de cameră (arestat preventiv pentru săvârșirea infracțiunii de complicitate la omor calificat), situație care i-a provocat starea de inconștiență.

Anterior incidentului, cei doi minori nu au avut neînțelegeri. Doar minorul care decedase mai fusese implicat în incidente (care au fost anchetate, s-au întocmit rapoarte de incident), însă cu alți colegi din cameră, care au fost mutați la secții diferite ale Penitenciarului pentru Minori și Tineri Tichilești.

Agresorul a fost mutat în altă cameră de deținere și s-a întocmit raport de incident disciplinar (agresorul a recunoscut faptele), fiind informat judecătorul de supraveghere a pedepselor privative de libertate și sesizat Parchetul de pe lângă Tribunalul Brăila. Toți ceilalți deținuți din camera E 5.2. au fost prezentați la cabinetul medical, unde s-a constatat că nu au suferit vătămări corporale.

Referitor la incidentul din 07.09.2015, personalul unității de deținere a întocmit documentele primare pentru cercetarea cazului. Agresorul a fost prezentat la Serviciul de Medicină Legală, rezultatul acestei verificări fiind depus la dosarul de cercetare penală. Cazul se afla în soluționare la Parchetul de pe lângă Tribunalul Brăila (Dosar nr. 12327/2015).

Avocatul Poporului a formulat o *Recomandare* Administrației Naționale a Penitenciarelor solicitând ca, pentru prevenirea incidentelor violente din cadrul Penitenciarului pentru Minori și Tineri Tichilești, să se analizeze și să se dispună măsuri legale în privința supravegherii și protecției corespunzătoare a minorilor, consilierii psihologice a acestora în vederea scăderii nivelului violenței în unitatea de detenție, precum și pentru evaluarea gradului de vulnerabilitate cu ocazia repartizării în camerele de deținere a persoanelor custodiate.

1.5. Agresiuni sexuale

1.5.1. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului în sistemul penitenciar

Conform adresei A.N.P. din 11.09.2015, în 2015 au fost înregistrate 18 cazuri la: Penitenciarele Giurgiu (7), Iași (2), Rahova (2), Turnu Severin (1), Deva (1), Tichilești (3), Arad (1), Focșani (1).

► **Penitenciarul Vaslui: 1 caz prezentat în presă**, în legătură cu care fusese sesizat parchetul sub aspectul săvârșirii infracțiunii de folosire abuzivă a funcției în scop sexual, prevăzută de art. 299 Cod penal; s-a derulat o anchetă internă și a fost sesizată Comisia de disciplină din cadrul A.N.P., ancheta fiind în derulare;

► **Penitenciarul Aiud: 1 caz de abuz sexual între persoane private de libertate**, aflat spre competență soluționare la Parchetul de pe lângă Judecătoria Aiud;

► **Penitenciarul Baia Mare: 1 caz de pretins abuz sexual**, în legătură cu care a fost sesizat Parchetul de pe lângă Judecătoria Baia Mare;

► **Penitenciarul Târgu Mureș: 3 cazuri de abuzuri sexuale între deținuți** în 2014, cazuri în care fusese sesizat Parchetul de pe lângă Judecătoria Târgu Mureș;

► **Centrul Educativ Târgu Ocna: în cursul lunii martie 2015**, a fost sesizat Parchetul de pe lângă Judecătoria Onești în legătură cu **o agresiune sexuală a trei minori asupra altor doi minori**.

► **Penitenciarul Târgu Jiu: a fost semnalat un caz având ca obiect relații sexuale între deținuți**, caz prezentat în mass-media. În urma sesizării din oficiu și a efectuării unei anchete, instituția Avocatul Poporului a sesizat Parchetul de pe lângă Judecătoria Târgu Jiu.

1.5.2. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

Instituția Avocatul Poporului s-a sesizat din *oficiu* în baza unor articole de presă în care au fost prezentate condițiile de detenție și faptele care se petreceau în Penitenciarul Târgu Jiu: supraaglomerarea (cazarea a 30 de deținuți într-o cameră, care dorm câte trei în două paturi), astfel că au loc frecvent „orgii sexuale” și a

efectuat o *anchetă*, din care a rezultat că se aflau în custodia Penitenciarului Târgu Jiu 567 de persoane, la o capacitate legală de 526 de locuri. Potrivit susținerilor reprezentanților penitenciarului, la începutul anului 2014, Penitenciarul Târgu Jiu avea în custodie 692 de persoane. Din luna ianuarie 2014, până la data efectuării anchetei, respectiv 23.10.2014, s-au primit prin transfer de la alte unități penitenciare și din centrul de rețineră și arestare preventivă, **949 de persoane private de libertate.**

În privința relațiilor sexuale dintre deținuți, erau în curs de desfășurare două anchete având această temă, una desfășurată de A.N.P. și una condusă de o comisie internă. Au fost identificate persoanele care apăreau în fotografiile publicate în presă, precum și autorul acestor fotografii. Unul dintre protagoniști era încarcerat în Penitenciarul Craiova (care susținea în declarația formulată că ceea ce s-a întâmplat a avut loc fără constrângeri), celălalt fiind încarcerat în Penitenciarul Târgu Jiu. Autorul fotografiilor publicate în presă a fost liberat condiționat din Penitenciarul Târgu Jiu în luna iulie 2014, la momentul apariției fotografiilor în presă.

Au fost audiați de către personalul penitenciarului și au dat declarații șapte deținuți (cazați în camera de deținere identificată ca fiind scena faptelor fotografiate și publicate în presă), care au declarat că nu au văzut niciodată să se întâmple astfel de fapte în penitenciar și că **fotografiile au fost regizate în grupul sanitar al uneia dintre camere, în schimbul obținerii unor foloase materiale necuvenite (țigări, cafea, bani). Cele două persoane care apăreau în fotografii au dat declarații contradictorii, o persoană afirmând că, ceea ce s-a întâmplat „a fost de bună voie”, cealaltă persoană implicată susținând că „nu s-a întâmplat nimic, a fost regizare a unui alt deținut care, i-a obligat să intre în grupul sanitar și să mimeze un act sexual pentru a fi fotografiați”.**

Reprezentanții penitenciarului au menționat că se confruntă cu dificultăți privind gestionarea fenomenului introducerii și depistării obiectelor interzise, deoarece nu are în dotare aparatura adecvată (scanner de bagaje). Întrucât penitenciarul este situat în centrul orașului Târgu Jiu, fiind înconjurat de blocuri de locuințe, erau găsite frecvent în curtea unității penitenciare obiecte interzise, aruncate peste gard din exterior.

Se efectuau lunar percheziții în toate camerele de deținere ale penitenciarului pentru depistarea de obiecte interzise, iar în baza informațiilor operative, ori de câte

ori este nevoie. În vederea prevenirii și blocării folosirii telefoanelor mobile, reprezentanții penitenciarului au precizat faptul că s-au luat măsuri de către A.N.P. în vederea implementării unui sistem de blocare a semnalului GSM.

Urmare a demersurilor întreprinse de instituția Avocatul Poporului, A.N.P. ne-a comunicat că la nivelul Penitenciarului Târgu Jiu a fost întocmit un *Plan de măsuri privind prevenirea introducerii de bunuri interzise în penitenciar*, plan aprobat de A.N.P.

Referitor la informațiile publicate în presă, privind relațiile sexuale între deținuți, având în vedere anchetele efectuate de către A.N.P. și comisia internă din cadrul Penitenciarului Târgu Jiu, au fost dispuse următoarele măsuri: efectuarea unei cercetări pentru stabilirea circumstanțelor producerii evenimentului; stabilirea vinovaților și sesizarea Parchetului de pe lângă Judecătoria Târgu Jiu privind faptele comise de fostul deținut care a regizat mimarea actelor sexuale; atenționarea în scris a directorului și a directorului adjunct pentru siguranța deținerii și regim penitenciar din Penitenciarul Târgu Jiu pentru deficiențele constatate cu ocazia controlului efectuat în perioada 22-24.10.2014; sesizarea Comisiei de disciplină pentru 8 deținuți etc.

Din cercetarea internă efectuată la nivelul Penitenciarului Târgu Jiu a rezultat că acest incident nu a reprezentat un fenomen.

Pe parcursul efectuării cercetărilor de către reprezentanții A.N.P. au existat deținuți care au dat declarații scrise prin care au precizat că doi deținuți au fost determinați de deținutul care era nemulțumit de amânarea primită în comisia de liberare să regizeze mimarea unor acte sexuale pentru a fi fotografiate cu telefonul mobil și apoi transmise mass-media.

Referitor la relațiile sexuale între deținuți, în temeiul art. 18 din Legea nr. 35/1997, Avocatul Poporului a sesizat Parchetul de pe lângă Judecătoria Târgu Jiu, motivat de faptul că declarațiile persoanelor private de libertate ridicau suspiciuni, cu atât mai mult cu cât erau contradictorii. În acest context, persoanele care ar fi putut furniza informații referitoare la posibilele acte sexuale din penitenciar au declarat că fotografiile „au fost regizate”. Parchetul de pe lângă Judecătoria Târgu

Jiu ne-a comunicat că aspectele sesizate nu au caracter penal (Dosar nr. 11164/2014*).

2. CENTRE DE REȚINERE ȘI ARESTARE PREVENTIVĂ

2.1. Considerații generale și reglementări în materie

Cât privește *persoanele reținute sau arestate preventiv*, potrivit art. 123, art. 126 și art. 127 din O.M.A.I nr. 988/2005, când persoana supusă măsurilor privative de libertate refuză să primească hrana, șeful unității sau subunității de poliție unde se află arestul ori persoana desemnată de acesta, este obligată să solicite acesteia să arate motivele care stau la baza hotărârii sale. Dacă persoana supusă măsurilor privative de libertate își menține hotărârea de a refuza hrana, i se ia de îndată, o declarație scrisă în care își motivează decizia, declarație care se predă procurorului competent.

După 48 de ore de la refuzul primirii hranei, persoana supusă măsurilor privative de libertate este prezentată procurorului, și, totodată, i se prepară și administrează, cu consimțământul său, norma de hrană prevăzută de reglementările în vigoare. În cazul în care arestatul refuză și administrarea kaloriilor, i se ia de către șeful de arest o nouă declarație scrisă sau se încheie un nou proces-verbal. La recomandarea medicului pentru internarea în spital a persoanei supusă măsurilor privative de libertate care refuză hrana, șeful unității sau subunității de poliție unde funcționează arestul, dispune trimiterea acesteia la o unitate sanitară a Ministerului Justiției sau a Ministerului Sănătății. În cazul încetării refuzului de hrană, persoanei i se ia o declarație ori se încheie un proces-verbal de către șeful arestului și de către medic, în care se arată motivele și data renunțării.

2.2. Decese și suicide ale persoanelor private de libertate

2.2.1. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

A fost înregistrat 1 deces în C.R.A.P. Galați, în 2014. Persoana încarcerată avea antecedente medicale cunoscute, iar cauza morții a fost anevrism de aortă.

2.3. Refuzul de hrană al persoanelor private de libertate

2.3.1. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

Forma de protest a *refuzului de hrană* s-a regăsit și în cazul persoanelor arestate preventiv (spre exemplu, în *C.R.A.P. Galați, Constanța, Bacău, Brăila, Caraș-Severin, Călărași, Ialomița, Hunedoara, Harghita, Iași, Neamț, Olt, Prahova, Vaslui, Botoșani, Cluj, Suceava*).

Refuzurile de hrană, în cea mai mare parte, au fost generate de *situațiile juridice* în care se aflau persoanele private de libertate (*menținerea stării de arest, nemulțumiri privind desfășurarea anchetei, nemulțumiri față de încadrarea juridică a faptei, soluții pronunțate de instanțe, motive medicale*). Alte motive au mai fost: transferarea din penitenciar pentru audiere, transferul de la un alt centru de arest, lipsa vizitei din partea familiei.

2.4. Agresiuni fizice și autoagresiuni

2.4.1. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

Nu au fost înregistrate cazuri de agresiuni ale cadrelor împotriva persoanelor private de libertate și nici de agresiuni între persoanele private de libertate, însă au fost înregistrate **autoagresiuni**: în *C.R.A.P. Neamț* două persoane arestate preventiv au **înghițit fragmente dintr-o lingură metalică**; în *C.R.A.P. Prahova* o persoană încarcerată și-a aplicat mai multe tăieturi pe corp; în *C.R.A.P. Constanța* o persoană privată de libertate s-a aruncat în grilajul interior al camerei de deținere, rănindu-se la cap; un minor de 17 ani, a fost agresat de către minorii din cameră; în *C.R.A.P. Dâmbovița* - un deținut și-a aplicat mai multe tăieturi pe corp; în *C.R.A.P. Suceava* 4 cazuri de autoagresiuni ca formă de protest față de autoritățile judiciare.

2.5. Agresiuni sexuale

2.5.1. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

În centrele de reținere și arestare preventivă **nu au fost înregistrate cazuri de agresiuni sexuale**.

Capitolul VIII. Condițiile de muncă ale personalului care își desfășoară activitatea în locurile de detenție

1. PENITENCIARE

1.1. Considerații generale și reglementări în materie

Un element deosebit de important pentru respectarea drepturilor persoanelor private de libertate este cel al unei **finanțări corespunzătoare a locurilor de deținere**, cu implicații directe atât asupra asigurării unor condiții decente de cazare, cât și asupra condițiilor de muncă pentru cadrele unităților de deținere.

Alocarea resurselor bugetare se răsfrânge asupra activității cadrelor locurilor de detenție, care în condițiile ”inflației” persoanelor private de libertate **se confruntă cu dificultăți în respectarea drepturilor acestora**, în asigurarea **pazei, supravegherii și escortării lor**, în organizarea și desfășurarea diferitelor activități.

Condițiile de detenție care încalcă drepturile omului nu pot fi justificate prin lipsa de resurse - Rec(2006)2, pct. 4.

Potrivit art. 46 alin. (1) și art. 48 din Ansamblul de Reguli minime pentru tratamentul deținuților, administrația penitenciară trebuie să aleagă cu grijă personalul de toate gradele, deoarece de integritatea sa, de umanitatea sa, de aptitudinile personale și comportarea profesională depinde buna funcționare a locurilor de deținere. Toți membrii personalului trebuie să se comporte în toate ocaziile și să-și îndeplinească sarcinile în așa fel, încât exemplul lor să aibă o influență bună asupra deținuților și să impună respectul.

Remunerarea trebuie să fie suficientă pentru a atrage și menține personal competent [art. 79 Rec(2006)2].

Legea nr. 293/2004 privind Statutul funcționarilor publici cu statut special din Administrația Națională a Penitenciarelor stabilește că personalul din sistemul

administrației penitenciare este constituit din funcționari publici cu statut special și din personal contractual. Personalul beneficiază de salariu lunar, compus din salariul de bază, indemnizații, sporuri, precum și premii și prime, ale căror cuantumuri se stabilesc prin lege. Salariul de bază cuprinde salariul corespunzător funcției îndeplinite, gradului profesional deținut, gradațiile, sporurile pentru misiune permanentă și, după caz, indemnizația de conducere și salariul de merit. De asemenea, personalul poate beneficia de ajutoare și alte drepturi bănești, ale căror cuantumuri se stabilesc prin lege, pensii, în condiții stabilite prin lege specială, încadrarea activității în condiții deosebite, speciale sau alte condiții de muncă, potrivit legii.

În urma vizitei din 2014, CPT a recomandat creșterea în mod semnificativ a numărului de personal în secțiile de deținere din cadrul unităților penitenciare Arad, Oradea și Târgșor. Mai mult, CPT a recomandat ca atât în unitățile penitenciare cât și în unitățile de poliție să se renunțe la sistemul de lucru în ture de 24 de ore.

De asemenea, se reiterează recomandarea potrivit căreia personalul grupelor de intervenție să poarte sistematic și vizibil numere de identificare atunci când operează, iar orice operațiune a acestora să fie reținută în registre speciale.

În același timp, se impune revizuirea dispozițiilor legale referitoare la perfecționarea pregătirii personalului unităților penitenciare în cadrul unor instituții de învățământ cu specialitate juridică (spre exemplu, Institutul Național al Magistraturii).

1.2. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

Potrivit Raportului pe anul 2014 al A.N.P., din totalul de funcții prevăzut de 15.076, 12.575 erau funcții încadrate și 2.501 funcții vacante. Spre exemplu, pentru: siguranța deținerii și regim penitenciar, din 8.872 funcții prevăzute, 7.916 erau funcții încadrate, iar **956 funcții vacante**; economic administrativ, din 2.794 funcții prevăzute, 2.312 erau funcții încadrate, iar **482 funcții vacante**; medical, din 1.147 funcții prevăzute, 730 erau funcții încadrate, iar **417 funcții vacante**; reintegrare socială, din 1.042 funcții prevăzute, 667 erau funcții încadrate, iar **375 funcții vacante**.

Conform informațiilor comunicate, situația personalului din unitățile penitenciare, la 31.07.2015, era următoarea: funcții prevăzute-15.044, funcții încadrate-12.546, funcții vacante-2.498.

În cazul medicilor și personalului medical (farmaciști, biochimiști, asistenți medicali, infirmieri, tehnicieni dentari etc.) situația era următoarea:

i. Numărul total de funcții prevăzute - 1141 din care 334 funcții de medic și 807 funcții pentru celălalt personal medical;

ii. Număr de funcții încadrate-772 din care 123 funcții încadrate cu medici și 649 funcții încadrate cu celălalt personal medical.

Deficitul personalului și subfinanțarea sistemului penitenciar. Spre exemplu, în *Penitenciarul Iași* exista un grad de ocupare a funcțiilor de 81% din totalul funcțiilor aferente compartimentului S.D.R.P. Personalul medical era insuficient. De asemenea, condițiile de muncă ale personalului din corpul A erau necorespunzătoare. *Penitenciarul Brăila* se confrunta cu insuficiența personalului, atât la nivel operativ, cât și la nivel administrativ (doar 78% din necesar), subfinanțarea unității (din bugetul solicitat pentru capitolul reparații curente a fost aprobat doar 18%), lipsa unor reparații capitale la clădirea de deținere încă din anul 1983.

1.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

Instituția Avocatul Poporului s-a sesizat *din oficiu* în privința unui gardian de la Penitenciarul Spital Jilava, agresat de un deținut infestat cu SIDA, care l-a lovit cu pumnii și picioarele. Ancheta efectuată de reprezentanții instituției Avocatul Poporului în cazul menționat mai sus a avut ca obiective: verificarea numărului de gardieni raportat la numărul de persoane custodiate; existența spațiului suficient pentru plimbarea deținuților; măsurile dispuse după incident.

Urmare anchetei efectuate s-a constatat că, la 31 mai 2015, efectivele de pază ale Penitenciarului Spital Jilava erau de 113 cadre. Acesta, dovedit a fi insuficient

raportat la numărul de deținuți custodiați, era inferior schemei de personal care prevedea pentru serviciul de pază un efectiv de 144 funcții din care 110 erau efectiv ocupate, iar 34 de posturi erau vacante (cele 110 persoane, trebuiau repartizate: un pluton pe secție; asigurarea pazei la poarta de intrare a Penitenciarului-spital; însoțiri/escortă la o populație penitenciară de 457 deținuți la 10 iunie 2015).

Situația era identică și în ceea ce privește cadrele medicale unde la un număr de 143 de poziții prevăzute în statul de funcțiuni, erau încadrate doar 69 persoane, iar un număr de 74 posturi erau vacante.

Conform declarațiilor celor implicați, incidentul a survenit în dimineața zilei de 5 iunie 2015, când, pe fondul refuzului de a i se permite accesul la telefonul situat pe holul secției, deținutul Andrei (nume fictiv) l-a lovit pe agentul operativ principal, provocându-i o fractură de arcadă temporal-zigomatică dreaptă, conform adevărului medical și adresei Spitalului Clinic Bagdasar Arseni.

Conducerea penitenciarului a luat următoarele măsuri: imobilizarea agresorului; declarații ale persoanelor implicate; informarea judecătorului de supraveghere; sancționarea disciplinară a agresorului și includerea acestuia în categoria persoanelor ce prezintă risc pentru siguranța penitenciarului; informarea A.N.P.; sesizarea Parchetului de pe lângă Judecătoria Cornetu cu privire la săvârșirea infracțiunii de ultraj.

Avocatul Poporului *a recomandat* Ministerului Justiției și directorului A.N.P. ca, pentru prevenirea incidentelor violente din cadrul Spitalului Penitenciar București-Jilava, să analizeze și să dispună măsuri legale în privința sporirii numărului de gardieni pentru a acoperi necesarul de activități specifice (pază, escortă etc), fie prin detașarea temporară de la Penitenciarul Jilava sau din cadrul altor penitenciare, fie prin demararea procedurilor de angajare în sistem.

2. CENTRE DE REȚINERE ȘI ARESTARE PREVENTIVĂ

2.1. Considerații generale și reglementări în materie

Potrivit Legii nr. 360/2002 privind Statutul polițistului, polițistul este funcționar public civil, cu statut special, înarmat, ce poartă, de regulă, uniformă și exercită atribuțiile stabilite pentru Poliția Română prin lege, ca instituție specializată a statului.

Polițistul are dreptul la salariu lunar, compus din salariul de bază, indemnizații, sporuri, premii și prime, ale căror cuantumuri se stabilesc prin lege (salariul de bază cuprinde salariul corespunzător funcției îndeplinite, gradului profesional deținut, gradațiile, sporurile pentru misiune permanentă și, după caz, indemnizația de conducere și salariul de merit); ajutoare și alte drepturi bănești, ale căror cuantumuri se stabilesc prin lege; încadrarea activității în condiții deosebite, speciale sau alte condiții de muncă, potrivit legii.

Potrivit art. 134 alin. (1) și art. 136 din Ordinul nr. 988/2005 al Ministrului Administrației și Internelor pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea locurilor de reținere și arest preventiv din unitățile de poliție ale Ministerului Administrației și Internelor, polițiștii care efectuează serviciul în ture **au dreptul la sporuri în condițiile prevăzute de reglementările în vigoare.** Șefii unităților sau subunităților de poliție unde funcționează aresturile ori adjuncții acestora, precum și șefii structurilor cercetări penale, răspund de organizarea și asigurarea bunei desfășurări a activității, precum și de respectarea strictă a dispozițiilor legale referitoare la drepturile persoanelor private de libertate. Polițiștii menționați iau măsurile necesare pentru asigurarea siguranței persoanelor supuse măsurilor privative de libertate **și instruire temeinică a personalului care asigură paza aresturilor,** precum și celor care efectuează transferul.

Potrivit Codului European de etică al poliției, personalul din poliție va beneficia de drepturi sociale și economice, de remunerație corespunzătoare și de asigurări sociale și de sănătate, având în vedere natura specifică muncii prestate.

2.2. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

a) **lipsa fondurilor necesare construirii/modernizării locurilor de reținere și arestare preventivă** rezultată din faptul că investițiile au rămas fie în faza de proiect, fie au fost stopate în 2009 din cauza nealocării finanțării. Spre exemplu:

► în *C.R.A.P. Vaslui*, întrucât în cazul precipitațiilor abundente, apa din canalizarea orașului putea pătrunde în arest, la nivelul I.P.J Vaslui **există o lucrare de investiție reabilitare și modernizare a instalațiilor sanitare și de canalizare interioare și exterioare la sediul Poliției Municipiului Vaslui aprobată în anul 2006 de către M.A.I, însă a rămas doar în faza de proiectare și nu a mai fost refinanțată.**

b) **subdimensionarea personalului centrelor de reținere și arestare preventivă și condițiile de muncă ale cadrelor** (*C.R.A.P. Vaslui, Suceava, Iași, Botoșani și Argeș*).

c) **posturi neattractive financiar**. Existau diferențe ca nivel de salarizare, sporuri față de angajații cu funcții similare din penitenciare, deși activitatea desfășurată de aceștia se derulează în condiții improprii de muncă, cu un crescut nivel de riscuri și pericole, uneori suplimentare celor la care sunt supuși cei din sistemul penitenciar;

d) **multitudinea activităților pe care le derulează același personal** (activitățile de supraveghere - pază pe secțiile de deținere, asigurarea drepturilor arestaților, efectuarea escortelor exterioare și de transfer) etc.

e) **condițiile improprii de muncă ale personalului**: amplasarea la demisol a centrelor de reținere și arestare preventivă, spații în clădiri neizolate, neventilate corespunzător, cu emanații permanente de mirosuri, cu o umiditate ridicată, cu infiltrații de apă care au dus la apariția fenomenului de igrasie și mucegai;

f) **condițiile de muncă periculoase, cauzate de activitățile și riscurile la care se supun** (dotări necorespunzătoare, riscul de a fi atacați, riscul de a fi contaminați, multitudinea de activități desfășurate de același personal) **justifică uniformizarea salarizării acestei categorii de cadre și acordarea tuturor sporurilor.**

Capitolul IX. CONCLUZII ȘI PROPUNERI MĂSURI LEGISLATIVE, JUDICIAR-ADMINISTRATIVE ȘI FINANCIARE

1. Concluziile prezentului Raport special

Din capitolele anterioare ale prezentului Raport special au rezultat lacune privind legislația secundară, precum și o serie de deficiențe în organizarea și funcționarea sistemului penitenciar și al centrelor de rețineră și arestare preventivă. În acest context, reținem următoarele concluzii succinte decurgând din situația existentă la data efectuării anchetelor, din informațiile comunicate de autoritățile publice sesizate, precum și din cele destinate publicității pe paginile oficiale ale acestora:

a) cadrul legislativ intern: lipsa unor reglementări secundare importante prevăzute expres de Legea nr. 254/2013, cum ar fi: hotărâri de Guvern și ordine ale Ministrului Justiției și ale Ministrului Afacerilor Interne privind organizarea și funcționarea sistemului penitenciar și a sistemului centrelor de arest preventiv.

b) gradul de ocupare: existența unui grad ridicat sau foarte ridicat de ocupare în unele unități de detenție, care nu asigurau suprafața minimă prevăzută de normele legale interne și internaționale. În plus, raportarea capacității legale de

cazare a unor penitenciare la numărul de persoane private de libertate nu reflecta realitatea existentă în camerele de detenție.

Unele secții ale penitenciarelor se confruntau cu problema supraaglomerării din cauza deținuților aflați în tranzit sau arestați preventiv.

Subliniem că, promovarea unor propuneri legislative privind reducerea numărului deținuților ar fi de natură să contribuie la evitarea unor condiții necorespunzătoare de detenție, la diminuarea simțitoare a sumelor care trebuie alocate de la buget sau din fonduri europene în acest scop, precum și a unor condamnări ale Statului Român de către C.E.D.O., inclusiv pronunțarea unei hotărâri pilot.

c) condițiile de cazare (în penitenciare): existența unor condiții de cazare necorespunzătoare cauzate de vechimea imobilelor, a infiltrațiilor, a umezelii, a mucegaiului în pereții camerelor; aerisirea deficitară; cazarmamentul cu un grad ridicat de uzură; instalații sanitare deteriorate; cantitatea insuficientă și calitatea necorespunzătoare a produselor de igienă personală distribuite persoanelor private de libertate; numărul redus al dușurilor și grupurilor sanitare raportat la numărul de persoane cazate în camere, și în unele situații, lipsa intimității pentru satisfacerea nevoilor fiziologice; existența insectelor și dăunătorilor; reducerea în unele unități penitenciare, a programului de furnizare a energiei electrice și a apei, motivată de restricții bugetare; dimensiunile, amenajările, și uneori, amplasamentul necorespunzător al curților de plimbare; spălarea și uscarea efectelor personale în camere; lipsa mobilierului pentru păstrarea bunurilor și obiectelor personale.

Sub aspectul vechimii imobilelor în care își desfășoară activitatea unele penitenciare, reținem: Penitenciarul Aiud-1892; Centrul de detenție Tichilești, cu un corp de clădire (E1) dat în folosință în anul 1958; Penitenciarul Mărgineni-corp de clădire din 1952; Penitenciarul Poarta Albă-1949; Penitenciarul Satu Mare-1896; Spital Penitenciar Jilava, corpurile B și C de clădire din 1952 și 1956; Spital Penitenciar Târgu Ocna-pavilion A-1851 și Pavilion C-1937; Penitenciarul Târgu Mureș-1890.

În centrele de reținere și arestare preventivă s-a observat: amplasarea necorespunzătoare a camerelor de deținere la nivelul demisolului clădirilor

inspectoratelor județene de poliție astfel încât ventilația și aerisirea acestora era deficitară, iar iluminatul natural și artificial insuficient; lipsa grupurilor sanitare în unele camere; insuficiența grupurilor sanitare; instalații sanitare care prezentau un grad ridicat de uzură și amenajarea defectuoasă a toaletelor; folosirea WC-ului tip turcesc ca suport pentru spălarea corporală; gradul avansat de uzură al cazarmamentului; distribuția neuniformă a materialelor igienico-sanitare; deficitul spațiilor pentru depozitarea bunurilor personale; existența unor spații/curți de plimbare subdimensionate, necesitatea igienizării unor spații de detenție (dezinfecție, dezinsecție și deratizare). De reținut că s-au înregistrat nemulțumiri ale persoanelor private de libertate cu privire la **lipsa confidențialității discuțiilor din timpul vizitelor.**

d) **calitatea apei și a hranei:** nemulțumirea persoanelor private de libertate sub aspectul varietății hranei și în unele cazuri a cantității acesteia. Pentru asigurarea diversității hranei, unele penitenciare au recurs la atragerea de sponsorizări.

Condițiile de servire a mesei s-au dovedit a fi în multe penitenciare necorespunzătoare, hrana fiind servită în camere, pe genunchi, pe marginea patului, la care se adaugă imposibilitatea servirii în același interval de timp a tuturor deținuților.

În **centrele de reținere și arestare preventivă** s-a constatat lipsa sălilor de mese, precum și a dotărilor corespunzătoare în unele camere pentru asigurarea servirii mesei. De asemenea, s-a reținut situația C.R.A.P. Suceava, care nu asigură hrana caldă persoanelor private de libertate în zilele de sâmbătă și duminică.

Mai mult, apreciem ca **improprii mijloacele de transport al hranei de la unele penitenciare la centre în bidoane de aluminiu, autospeciale izoterme, autoutilitare.**

e) **asistența medicală:** cea mai mare problemă cu care se confruntă în aceasta privință unitățile penitenciare o reprezintă deficitul de personal medical, cu atât mai mult cu cât adresabilitatea deținuților este foarte mare. În egală măsură s-au constatat deficiențe în ***asigurarea medicației administrate***, datorată dificultăților întâmpinate în achiziția de medicamente, ca urmare a bugetului alocat.

O altă situație care se impune a fi reglementată o constituie cea a ***deținerii persoanelor cu probleme psihice împreună cu alte categorii de condamnați***, în condițiile în care trebuie avută în vedere vulnerabilitatea acestora.

Apreciem că o atenție deosebită trebuie acordată **pregătirii personalului pentru monitorizarea deținuților aflați sub tratament de substituție cu metadonă.**

Alte probleme constatate au vizat inadvertențe în **înregistrarea refuzurilor de hrană**, dificultăți în obținerea certificatului de încadrare în grad de handicap, **colaborarea anevoioasă a unităților penitenciare cu unele spitale civile.**

De asemenea, considerăm că o preocupare specială se impune a fi acordată **deținuților seropozitivi, neînscriși** în Programul Național HIV/SIDA, tratați doar pentru afecțiuni asociate. În plus, menționăm că această categorie de persoane necesită o supraveghere atentă după liberarea din penitenciare, pentru a-și continua tratamentul.

În centrele de reținere și arestare preventivă, ca și în unitățile penitenciare s-a constatat **deficitul de personal medical**, în special medici, fapt pentru care examenul medical la depunere nu era realizat în toate cazurile; mai mult asistența medicală este asigurată de personal medical din cadrul centrelor medicale județene ale Ministerului Afacerilor Interne, neexistând un Corp medical propriu.

Totodată, au fost invocate dificultăți în asigurarea tratamentului medical ca urmare a introducerii cardurilor de sănătate.

f) privitor la prețurile produselor comercializate de operatorii economici din incinta penitenciarelor și prețurile convorbirilor telefonice: prețurile produselor practicate de anumiți agenți economici la unele produse erau mult mai mari decât cele din magazinele din zona unităților penitenciare.

Comisiile constituite la nivelul penitenciarelor pentru verificarea prețurilor solicitau reducerea acestora, însă în unele cazuri s-a constatat lipsa unui efect pe termen lung a acestor măsuri.

De asemenea, menționăm **absența unor controale ale punctelor comerciale** din incinta unităților penitenciare din partea reprezentanților Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor sau ai unei alte autorități (ex: Direcția de Sănătate Publică).

În unele penitenciare s-a constatat **expirarea termenului de valabilitate** la unele produse, lipsa prețului sau a denumirii produsului, lipsa unei autorizații sanitare pentru unele puncte comerciale, depozitarea necorespunzătoare a produselor alimentare.

În incinta **centrelor de reținere și arestare preventivă** nu existau puncte comerciale, cumpărăturile putând fi efectuate în baza cererilor formulate de către persoanele custodiate, achiziționarea realizându-se din rețeaua comercială a orașelor. Frecvența cumpărăturilor varia, acestea putându-se efectua în unele centre o dată pe săptămână, iar în altele bisăptămânal sau la nevoie.

În privința ***convorbirilor telefonice din unitățile penitenciare***, s-a constatat o diferență a tarifelor de telefonie practicate de firmele SC BVfon și SC Paytel SRL.

Durata convorbirilor telefonice în unitățile penitenciare și la centrele de reținere și arestare preventivă varia, în funcție de Regulamentul de ordine interioară.

g) referitor la evenimente în care au fost implicate persoanele private de libertate în perioada 2014-2015 (decese, agresiuni fizice, proteste cu refuz de hrană, eventuale relații sexuale între persoane private de libertate sau între persoane private de libertate și personalul locurilor de detenție) până la 25 august 2015, au fost înregistrate **1.103 cazuri de refuzuri de hrană**, din care **387 pentru motive judiciare și 716 pentru motive legate de penitenciar**.

Dacă în **unitățile penitenciare**, motivele cel mai des invocate în cazul refuzului de hrană au vizat aspecte a căror soluționare intra în aria de competență a conducerii penitenciarelor, respectiv transferuri, condiții de cazare, regimul de detenție, în **centrele de reținere și arestare preventivă** cauza cea mai frecventă a acestei forme de protest a constat în nemulțumirea față de situația juridică.

Cât privește **cauzele deceselor**, se remarcă faptul că pe lângă **suicid**, în penitenciare predomină decesele cauzate de afecțiuni medicale cronice.

Referitor la **agresiunile la care sunt supuse persoanele private de libertate**, s-au constatat cazuri de agresiuni la care aceștia au fost supuși de către personalul penitenciar sau de alte persoane private de libertate. În același timp, se remarcă recurgerea la **autoagresiune** ca formă de protest.

Față de cele expuse, apreciem că se impun o serie de **măsuri de ordin legislativ, judiciar-administrativ și financiar** cu impact asupra persoanelor private de libertate, precum și asupra sistemului penitenciar și al centrelor de reținere și

arestare preventivă, măsuri pe care le enunțăm ca propuneri dintre care sperăm ca autoritățile competente să aleagă cât mai multe și pe cele mai bune (alături de altele care pot fi avute în vedere), în scopul asigurării condițiilor de detenție ca factori determinanți în respectarea demnității umane.

2. Propunerile prezentului Raport special

2.1. Penitenciare

2.1.1. Măsuri legislative

2.1.1.1. Adoptarea legislației subsecvente Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (prevăzute expres de acest act normativ)

▶ adoptarea prin Hotărâre de Guvern a Regulamentului pentru aplicarea Legii nr. 254/2013;

▶ adoptarea de către Guvern a Hotărârii privind organizarea, funcționarea și atribuțiile Administrației Naționale a Penitenciarelor;

▶ emiterea de către Ministrul Justiției a Ordinului prin care se stabilesc măsurile necesare pentru siguranța penitenciarelor;

▶ emiterea Ordinului Ministrului Justiției privind stabilirea penitenciarelor în a căror circumscripție funcționează centrele de arestare preventivă, precum și regulamentul de organizare și funcționare a acestora;

▶ emiterea de către Ministrul Justiției a Ordinului privind stabilirea normelor minime obligatorii de hrană;

▶ adoptarea Ordinului comun al Ministrului Justiției și al Ministrului Afacerilor Interne prin care se stabilesc penitenciarele, centrele de arestare preventivă, centrele educative și centrele de detenție în a căror circumscripție funcționează centrele de reținere și arestare preventivă.

2.1.1.2. Adoptarea unor acte normative pentru garantarea respectării art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și

respectiv a executării hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului, precum și ale instanțelor naționale

► adoptarea unei Hotărâri de Guvern privind crearea unei comisii interministeriale, alcătuită din reprezentanți ai Ministerului Afacerilor Externe, Ministerului Finanțelor Publice și Ministerului Justiției, care să asigure o reală monitorizare și executare a hotărârilor C.E.D.O. privind încălcarea art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau crearea unui organism la nivel național care să aibă asemenea atribuții.

În mod similar, actul normativ propus ar trebui să prevadă ca membrii comisiei interministeriale, în special reprezentanții Ministerului Finanțelor Publice și ai Ministerului Justiției, să conlucreze pentru executarea hotărârilor instanțelor naționale referitoare la nerespectarea aceluiași articol.

2.1.1.3. Adoptarea unor acte normative care să contribuie la reducerea populației carcerale

Facem precizarea că propunerile prezentate în continuare exclud infracțiunile și pedepsele aplicate pentru infracțiunile de corupție și violență.

Pentru reducerea supraaglomerării din penitenciare și centrele de reținere și arestare preventivă, în opinia noastră, legiuitorul ar putea avea în vedere adoptarea între altele, a unora dintre următoarele măsuri:

a) măsuri preventive: reducerea pe cât posibil a cazurilor de aplicare a măsurii arestului preventiv și reducerea duratei menținerii în arest preventiv, prin aplicarea măsurii preventive a arestului la domiciliu, controlului judiciar și controlului judiciar sub cauțiune, respectându-se astfel și principiul potrivit căruia arestarea preventivă trebuie să constituie o măsură excepțională, iar nu o regulă;

b) măsuri de modificare a legislației penale:

► măsuri de politică penală orientate spre aplicarea sancțiunilor necustodiale/alternative (amendă, muncă în folosul comunității, suspendarea executării pedepsei sub supraveghere) în locul detenției ca sancțiune de referință pentru unele infracțiuni, în special în cazul faptelor săvârșite de infractori primari;

► implicarea voluntarilor (inclusiv a reprezentanților organizațiilor neguvernamentale) în executarea măsurilor alternative, având ca obiective reducerea riscului de recidivă, dezvoltarea relațiilor intercomunitare, astfel cum rezultă din Regulile de la Tokyo;

► reevaluarea încadrărilor punitive, în funcție de tabloul gradual cu măsuri alternative la pedeapsa închisorii;

► reglementarea, cel puțin cu caracter temporar a unei forme de acordare a liberării condiționate, în sensul punerii în libertate a persoanelor deținute aflate în executarea ultimilor 3 ani din pedeapsa închisorii și/sau reducerea la jumătate a pedepsei aplicate, față de două treimi în cazul închisorii care nu depășește 10 ani, cum prevede legislația actuală și respectiv două treimi față de trei pătrimi, în cazul închisorii mai mari de 10 ani, cum prevede legislația actuală, sub condiția plății de către persoanele condamnate a datoriilor către stat și către partea civilă;

► reevaluarea dispozițiilor legale referitoare la partea din durata pedepsei care este considerată, potrivit legii, ca executată pe baza muncii prestate și/sau a instruirii școlare și formării profesionale.

Astfel, potrivit art. 96 alin. (1) lit. a), b) și c) din Legea nr. 254/2013, în cazul în care se prestează o muncă remunerată se consideră 5 zile executate pentru 4 zile de muncă; în cazul în care se prestează o muncă neremunerată se consideră 4 zile executate pentru 3 zile de muncă; pe timpul nopții se consideră 3 zile executate pentru 2 nopți de muncă.

Spre deosebire de prevederile art. 96 din Legea nr. 254/2013, art. 52 alin. (2) din Legea nr. 253/2013 stabilește, în cazul executării muncii neremunerate în folosul comunității, că 2 ore de activitate prestată efectiv echivalează cu o zi de muncă.

De asemenea, apreciem că se impune modificarea în mod corespunzător a art. 96 alin. (1) lit. d) din Legea nr. 254/2013, potrivit căruia în cazul participării la cursurile de școlarizare pentru formele de învățământ general obligatoriu se consideră 30 de zile executate pentru absolvirea unui an școlar.

► reconsiderarea legislației în materia acordării liberării condiționate, astfel încât să permită asigurarea unui tratament echitabil pentru persoanele private de

libertate care nu pot presta munci din motive neimputabile lor. Opinăm că este necesară reglementarea în Planul de management al locului de detenție a obligației fiecărui director de a identifica locuri de muncă pentru persoanele private de libertate, de natură a contribui la asigurarea unui tratament echitabil acestora și de a permite realizarea fracției de pedeapsă considerată ca executată pe baza muncii prestate, **obligație care să fie prevăzută în Hotărârea de Guvern privind organizarea, funcționarea și atribuțiile A.N.P., care urmează a fi adoptată;**

► **reconsiderarea dispozițiilor legale referitoare la comisia de liberare condiționată** (alcătuită, în prezent, din judecătorul de supraveghere a privării de libertate, care este și președintele comisiei, directorul penitenciarului, directorul adjunct pentru siguranța deținerii și regim penitenciar, directorul adjunct pentru educație și asistență psihosocială și un consilier de probațiune din cadrul serviciului de probațiune competent potrivit legii în circumscripția căruia se află penitenciarul), componentă care poate crea o prezumție de parțialitate în privința soluționării cererilor de liberare condiționată formulate de deținuți. **În acest context, apreciem că pentru a aduce un plus de transparentă și imparțialitate în procedura liberării condiționate ar fi importantă participarea unui reprezentant al unei organizații neguvernamentale, având în vedere că în prezent există protocoale de colaborare încheiate între acestea și unitățile penitenciare;**

► ar putea fi avută în vedere și judecarea în primă instanță a plângerii împotriva respingerii cererii de liberare condiționată de către judecătorul de supraveghere a privării de libertate și judecarea contestației împotriva soluției pronunțate de acesta de instanța de judecată în circumscripția căreia se află penitenciarul. Desigur, în această situație judecătorul de supraveghere a privării de libertate nu ar mai face parte din comisia de liberare condiționată, judecând în primă instanță plângerile împotriva hotărârilor comisiei, iar instanța de judecată ar deveni instanță de soluționare a contestației;

► **grațierea persoanelor condamnate cu afecțiuni medicale incurabile, aflate în stadii terminale (neoplasm, HIV ș.a)** și eventual a celor care nu se pot vindeca în sistem penitenciar și care prezintă focare contagioase pentru celelalte persoane private de libertate (TBC, Hepatita C);

► implementarea Rec22(99) privind supraaglomerarea închisorilor și inflația populației închisorilor, potrivit căreia pentru a evita supraaglomerarea excesivă, trebuie stabilită capacitatea maximă a instituțiilor penale. Astfel, apreciem ca oportună adoptarea unui act normativ care să fixeze o limită a numărului de persoane private de libertate care pot fi cazate în fiecare unitate penitenciară;

► creșterea numărului de penitenciare cu regim semideschis și deschis, având în vedere că la 31.12.2014, așa cum rezultă din Raportul anual 2014 al A.N.P., profilul penitenciarelor era structurat în mod egal între penitenciare în regim semideschis și deschis (16) și penitenciare în regim închis și de maximă siguranță (16);

► stabilirea cadrului legal menit, pe de o parte, să asigure un just echilibru între necesitatea măsurii transferului și puterea discreționară a autorităților implicate, iar, pe de altă parte, să determine stoparea „turismului penitenciar”, precum și reglementarea unei căi de atac împotriva acestei măsuri prin formularea unei plângeri către judecătorul de supraveghere a privării de libertate, reamintind sub acest aspect, că unul dintre motivele invocate de către persoanele deținute în cazul refuzului de hrană a fost tocmai acela al deciziilor de transfer în alte unități penitenciare;

► stabilirea unui prag critic în funcție de care persoana privată de libertate este supusă unui control medical psihiatric, precum și a unor prevederi referitoare la verificarea discernământului deținuților în cazul refuzului prelungit de hrană și a măsurilor ce trebuie luate de autoritățile publice responsabile, având în vedere că acesta poate avea ca efect decesul deținutului, persoană aflată în custodia statului;

► crearea cadrului legislativ adecvat prin stabilirea criteriilor care să asigure dezvoltarea parteneriatului public-privat în administrarea sistemului penitenciar;

► reînființarea Institutului Național de Criminologie, cu atribuții în realizarea unor statistici referitoare la rata criminalității, natura infracțiunilor săvârșite, numărul infractorilor recidiviști, propuneri pentru reducerea riscului de recidivă, controlul și prevenirea criminalității.

2.1.2 Măsuri judiciare și administrative

Măsuri pre-detenție

▶ **intensificarea măsurilor de prevenire a infracțiunilor/criminalității prin programe de coeziune socială;**

▶ **creșterea rolului programelor de intervenție directă în ameliorarea comportamentelor celor violenți, toxicomanilor și alcoolicilor.**

Măsuri în timpul detenției

▶ **în activitatea lor, comisiile de liberare condiționată din penitenciare și respectiv instanțele de judecată să utilizeze într-un număr mai mare de cazuri liberarea condiționată, când sunt întrunite condițiile legale;**

▶ **valorizarea potențialului persoanelor private de libertate prin folosirea la muncă.** Este importantă prioritizarea obiectivelor A.N.P. pentru introducerea unui volum semnificativ de muncă, care să permită atragerea unui număr mare de deținuți în activități diverse, aducându-se astfel și contribuții mai mari bugetului public.

▶ **separarea categoriilor de deținuți cu afecțiuni psihice în Penitenciare spital de psihiatrie,** astfel ca aceștia să fie supuși unui tratament penitenciar distinct, axat pe acordarea tratamentului medical adecvat;

▶ **asigurarea unei calități corespunzătoare a serviciilor medicale, de natură a permite identificarea și tratarea unor afecțiuni, astfel ca agravarea acestora să nu conducă la decesul persoanelor private de libertate;**

▶ **creșterea rolului serviciilor de asistență socială și de consiliere psihologică, care să contribuie la descoperirea și tratarea cauzelor care determină persoanele private de libertate să recurgă la forme de protest și acțiuni care le pun viața în pericol;**

▶ **respectarea obligației sesizării parchetului de către toți medicii din sistemul penitenciar, indiferent dacă decesul a intervenit într-o unitate penitenciară sau într-un spital penitenciar și indiferent de cauza deceselor, în vederea respectării dispozițiilor art. 52 alin. (1) din Legea nr. 254/2013;**

▶ **întărirea colaborării între unitățile penitenciare și spitalele civile;**

▶ **reevaluarea condițiilor eliberării certificatului de încadrare în grad de handicap a persoanelor private de libertate, prin indicarea comisiilor de stabilire a gradului de handicap competente;**

► **urmărirea evoluției refuzurilor de hrană**, astfel încât să se asigure o concordanță cu evidențele existente la nivelul locurilor de detenție;

► **formarea profesională continuă a pregătirii personalului medical în vederea întreținerii stării de sănătate a persoanelor private de libertate, inclusiv a foștilor consumatori de droguri/opiacee;**

► **verificarea săptămânală de către comisiile special constituite la nivelul penitenciarelor a prețurilor produselor comercializate în punctele comerciale amplasate în locurile de detenție, precum și stabilirea unor prețuri maxime unitare la nivelul tuturor unităților penitenciare pentru serviciile de telefonie oferite de operatorii de telefonie;**

► **includerea în componența comisiilor pentru verificarea prețurilor produselor din incinta operatorilor economici din unitățile penitenciare și a reprezentanților societății civile, pentru asigurarea transparenței;**

► **colaborarea dintre Administrația Națională a Penitenciarelor/unitățile penitenciare și Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor, în vederea asigurării unor prețuri corespunzătoare, atât pentru produsele comercializate prin intermediul punctelor comerciale din incinta unităților penitenciare, cât și pentru tarifele convorbirilor telefonice;**

► **atragera mass-media, a societății civile, a instituțiilor statului, organizarea de vizite și evenimente de tipul ”Ziua porților deschise” în unitățile penitenciare, de natură a conștientiza opinia publică asupra posibilei sale contribuții, la prevenirea comportamentului antisocial, formarea și dezvoltarea unui comportament civic responsabil, prevenirea actelor antisociale, a consumului de substanțe interzise, a traficului de ființe umane ș.a.**

Măsuri post-detenție

► **reducerea riscului de recidivă, printr-o politică socială și penală, după comiterea faptei și aplicarea pedepsei private de libertate.** Astfel, este necesară urgentarea transpunerii în practică a Hotărârii Guvernului nr. 389/2015 privind aprobarea Strategiei naționale de reintegrare socială a persoanelor private de libertate 2015-2019.;

► promovarea unei politici de investiții necesare și raționale în spațiile de deținere, astfel încât insuficiența fondurilor disponibile să fie suplinită de o orientare a lor către necesități imperative, ce țin de asigurarea condițiilor decente de trai în penitenciare;

► colaborarea cu autoritățile locale competente în privința foștilor deținuți infectați cu HIV/SIDA, care după liberare nu sunt interesați în continuarea tratamentului, putând deveni un pericol pentru sănătatea publică;

2.1.3. Măsuri financiare

► creșterea bugetului alocat sistemului penitenciar și reexaminarea dispozițiilor cuprinse în H.G. nr. 1849/2004, care prevăd, la art. 1 alin. (2) că „finanțarea Administrației Naționale a Penitenciarelor și a unităților subordonate se asigură din venituri proprii și din subvenții acordate de la bugetul de stat, potrivit legii”. Or, finanțarea din venituri proprii, în contextul actual determinat de dificultățile economice și de lipsa locurilor în care persoanele private de libertate pot presta aceste munci în condiții legale, nu poate constitui principala sursă de venituri. Sub acest aspect, în reevaluarea bugetului alocat sistemului penitenciar trebuie avute în vedere condamnările C.E.D.O. și supraaglomerarea din unitățile de detenție;

► alocarea de resurse bugetare de natură să permită:

- preluarea unor imobile în stare bună din domeniul public al statului și administrarea acestora, pentru a permite renunțarea la corpurile de clădire din unitățile penitenciare aflate într-un stadiu avansat de uzură, a celor care nu asigură condiții decente pentru satisfacerea necesităților fiziologice în camere și aerisirea camerelor;
- construirea de noi locuri de detenție prin folosirea sumelor alocate de la bugetul de stat și accesarea de fonduri europene;
- construcția de noi curți de plimbare cu dimensiuni corespunzătoare în unitățile penitenciare;
- înlocuirea saltelelor cu grad ridicat de uzură, asigurarea mobilierului din camerele de detenție, dotarea cu mașini de spălat;

●alocarea produselor igienico-sanitare în funcție de necesitățile persoanelor deținute, și nu în cantități maxime prevăzute de norme ce nu pot fi depășite. Implicit, se impune modificarea prevederilor O.M.J. nr. 2056/2007, precum și dispozițiile referitoare la bunurile pe care deținuții le pot introduce sau primi în penitenciar, prevăzute în O.M.J. nr. 2714/2008;

●efectuarea periodică a igienizării camerelor de deținere, a reparațiilor instalațiilor sanitare; asigurarea furnizării permanente a apei și a energiei; interzicerea realizării de economii bugetare prin reducerea programului de furnizare a energiei și a apei potabile în unitățile penitenciare.

●asigurarea hranei corespunzătoare regimului alimentar și religiei;

●asigurarea diversității hranei persoanelor private de libertate, dotarea blocurilor alimentare cu aparatura necesară și asigurarea condițiilor decente de servire a mesei, în condițiile în care în 22 de unități nu existau săli de mese.

● asigurarea de parcuri auto corespunzătoare;

● asigurarea dotărilor cu aparatură necesară pentru spălarea efectelor personale ale deținuților și asigurarea spațiilor corespunzătoare uscării acestora;

● angajarea personalului necesar în unitățile penitenciare (personal medical, pentru asigurarea siguranței, pentru reintegrare socială).

▶reevaluarea necesarului de personal operativ și administrativ, prin raportarea la numărul persoanelor private de libertate din fiecare penitenciar și la atribuțiile specifice;

▶alocarea unor resurse bugetare suficiente pentru: achiziționarea de medicamente și preîntâmpinarea întârzierilor în achiziționarea acestora; pregătirea de personal, întreținerea stării de sănătate pentru foștii consumatori de droguri/opiacee, includerea deținuților diagnosticați cu HIV în programul național HIV.

▶reevaluarea bugetului alocat sistemului penitenciar, de natură a asigura cadrelor din unitățile penitenciare condiții de muncă și salarizarea corespunzătoare.

2.2. Centrele de Reținere și Arestare Preventivă

2.2.1. Măsuri legislative

2.2.1.1. Adoptarea unui act normativ privind subordonarea centrelor de reținere și arestare preventivă Ministerului Justiției

► **trecerea centrelor de reținere și arestare preventivă în subordinea Ministerului Justiției, măsură menită să excludă posibilitatea oricărei intervenții arbitrare a organelor de cercetare penală;**

► **identificarea de noi locații pentru amplasarea acestor centre situate în prezent la subsolul inspectoratelor de poliție județene. Până la adoptarea soluției legislative și implementarea ei se va aplica legislația subsecventă Legii nr. 254/2013.**

Dispozițiile art. 30 din O.M.A.I. nr. 988/2005 creează premisele unui cadru nelegal de acțiune al organelor de cercetare penală și de încălcare a demnității umane deoarece, în aplicarea acestor prevederi legale, persoanele private de libertate nu se scot din cameră de la ora stingerii la ora deșteptării.

Mai mult, excepția scoaterii din camere a persoanelor încarcerate între ora stingerii și ora deșteptării în cazurile deosebite, pentru activități de urmărire penală, poate genera posibile abuzuri ale organelor de urmărire penală, în condițiile în care locurile de arest sunt plasate în incinta secțiilor de poliție.

2.2.1.2. Adoptarea legislației subsecvente Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, referitoare la centrele de reținere și arestare preventivă¹.

► **înființarea, prin Hotărâre a Guvernului, a centrelor de arestare preventivă;**

► **adoptarea Ordinului Ministrului Afacerilor Interne privind organizarea și funcționarea în subordinea Ministerului Afacerilor Interne a centrelor de reținere și arestare preventivă;**

► **emiterea Ordinului Ministrului Afacerilor Interne de aprobare a regulamentului privind organizarea și funcționarea centrelor de reținere și arestare preventivă, precum și a măsurilor necesare pentru siguranța acestora;**

---

¹ Propunerile din această secțiune și soluțiile ce urmează a fi promovate trebuie examinate sub rezerva adoptării sau nu a actului normativ privind trecerea centrelor de reținere și arestare preventivă în subordinea Ministerului Justiției. Astfel, în măsura în care se agreează soluția propusă, se impune reanalizarea situației legislației subsecvente, din perspectiva autorităților competente în emiterea acesteia și a atribuțiilor specifice.

► adoptarea Ordinului comun al Ministrului Afacerilor Interne și al Ministrului Justiției prin care se stabilesc penitenciarele, centrele de arestare preventivă, centrele educative și centrele de detenție în a căror circumscripție funcționează centrele de reținere și arestare preventivă;

► adoptarea Ordinului Ministrului Afacerilor Interne pentru organizarea și funcționarea centrelor de reținere și arestare preventivă, care să fie publicat în Monitorul Oficial al României, astfel încât să îndeplinească condițiile prevăzute de Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată cu modificările și completările ulterioare, și să asigure posibilitatea cunoașterii de către persoanele interesate și de către instituțiile cu atribuții în apărarea drepturilor și libertăților persoanelor private de libertate.

Mai mult, O.M.A.I. nr. 988/2005 a căzut în desuetudine, având în vedere că în preambulul acestuia se precizează că emiterea acestuia a avut în vedere prevederile Codului de procedură penală, ale Legii 23/1969 privind executarea pedepselor, republicată, cu modificările și completările ulterioare (abrogată), ale O.U.G. nr. 56/2003 privind unele drepturi ale persoanelor aflate în executarea pedepselor privative de libertate, aprobată prin Legea nr. 403/2003 (abrogată), ale Legii nr. 218/2002 privind organizarea și funcționarea Poliției Române, cu modificările și completările ulterioare, ale O.M.J. nr. 3131/C din 29.10.2003 privind durata și periodicitatea vizitelor, numărul și greutatea pachetelor cu alimente, precum și bunurile care pot fi primite, păstrate și folosite de către persoanele aflate în executarea pedepselor privative de libertate și al O.M.J. nr. 3.352/C din 13.11.2003 privind obligațiile și interdicțiile persoanelor aflate în executarea pedepselor privative de libertate precum și măsurile disciplinare aplicate în cazul săvârșirii de abateri disciplinare.

2. 2. 2. Măsuri de urmărire penală, judiciare și administrative

► **reducerea duratei arestului preventiv executat în centrele de reținere și arestare preventivă prin:**

► implementarea Rec22(99) privind folosirea în cea mai mare măsură posibilă a alternativelor la detenție, cum ar fi: condiția ca infractorul suspectat să locuiască la o adresă specificată, restricția de a părăsi un loc, sau de a intra într-un anumit

loc fără autorizație, prevederea cauțiunii sau a supravegherii și asistării de către o agenție specificată de autoritatea judecătorească. În legătură cu aceasta trebuie să se acorde atenție posibilităților de a verifica respectarea condiției de a rămâne într-un loc specificat prin dispozitive de supraveghere electronică;

▶ aplicarea pe o scară mai largă a măsurilor controlului judiciar, controlului judiciar pe cauțiune, arestului la domiciliu;

▶ limitarea perioadei de detenție în centrele de reținere și arestare preventivă, după prezentarea în fața instanței de judecată, și transferarea cât mai rapidă în unități de detenție distincte de poliție, pentru reducerea riscului intimidării și posibilelor presiuni;

▶ intensificarea rolului judecătorului de supraveghere a privării de libertate, în cazul persoanelor arestate preventiv care recurg la forma refuzului de hrană;

▶ creșterea rolului consilierii psihologice a persoanelor arestate preventiv;

▶ reevaluarea necesarului de personal operativ și administrativ, prin raportarea la numărul persoanelor private de libertate din fiecare centru și la atribuțiile specifice;

▶ examinarea soluției constituirii unui corp medical propriu pentru centrele de arestare preventivă, astfel ca persoanele aflate în arest să beneficieze de asistență medicală constantă și pentru probleme specifice perioadei de arest;

▶ examinarea medicală obligatorie la primirea în centrele de reținere și arestare preventivă, cât și periodic, pe parcursul deținerii în centru, nu numai la cerere sau în cazuri de urgență;

▶ măsuri de natură a simplifica distribuirea medicamentelor prin cardul de sănătate pentru persoanele încarcerate;

▶ efectuarea cumpărăturilor, cel puțin de două ori pe săptămână;

▶ stabilirea unei durate de timp rezonabile pentru exercitarea dreptului la convorbiri telefonice, corespunzătoare calității de persoană reținută sau arestată preventiv și nu de persoană condamnată, și în condiții de totală confidențialitate;

▶ respectarea dreptului la corespondență, prin exercitarea acestuia în mod personal, cu depunerea corespondenței de către persoanele private de libertate în cutii poștale amplasate în incinta centrelor;

▶ creșterea numărului de camere prevăzute cu grupuri sanitare și dușuri proprii, iar în cazul grupurilor sanitare comune asigurarea unui număr corespunzător cu cel al persoanelor custodiate;

▶ spălarea articolelor vestimentare aparținând persoanelor private de libertate și asigurarea spațiilor speciale destinate uscării obiectelor vestimentare ale persoanelor arestate preventiv;

▶ dimensionarea corespunzătoare a curților de plimbare;

▶ asigurarea spațiilor pentru depozitarea bunurilor persoanelor private de libertate;

▶ măsuri pentru asigurarea condițiilor decente de servire a mesei în camerele de detenție, în situația inexistenței sălilor de mese;

▶ examinarea posibilității servirii mesei de către persoanele private de libertate aflate în centre de reținere și arestare preventivă în săli de mese, astfel încât să existe o egalitate de tratament cu persoanele condamnate cărora, în măsura în care este posibil, li se asigură servirea mesei în săli de mese special amenajate, potrivit O.M.J. nr. 433/C/2010. Art. 34 din O.M.A.I. nr. 988/2005 stabilește că hrana caldă se distribuie direct în camerele de arest.

▶ măsuri pentru asigurarea hranei calde persoanelor private de libertate în zilele de sâmbătă și duminică în centrele în care hrana este asigurată în regim de catering;

▶ asigurarea unor mijloace decente de transportare a hranei de la penitenciare la centrele de reținere și arestare preventivă, căci, în prezent, transportul hranei se realizează în bidoane de inox, autoutilitare sau izoterme;

▶ asigurarea hranei corespunzătoare religiei și a regimului alimentar specific afecțiunilor de care suferă persoanele private de libertate, care trebuie să fie o obligație a locului de detenție, iar alimentele obținute ca urmare a dreptului la pachete

sau cumpărături trebuie să constituie doar un supliment, condiționat de posibilitățile financiare ale deținutului sau ale familiei acestuia.

2.2.3. Măsuri financiare

Alocarea unor fonduri bugetare pentru a permite:

► **identificarea unor locații care ar putea fi preluate în administrarea unor centre de reținere și arestare preventivă, și, nu în ultimul rând, construcția unor noi centre care să înlocuiască actualele „beciuri”, astfel ca acestea să corespundă standardelor europene sub aspectul suprafeței, volumului, ventilației, satisfacerii nevoilor fiziologice în condiții de intimitate;**

► **alocarea de fonduri corespunzătoare pentru dotarea cabinetelor medicale și a truselor de urgență cu medicamente;**

► **achiziționarea de cazarmament; înlocuirea cazarmamentului care prezintă un grad avansat de uzură; furnizarea permanentă a apei, energiei electrice și termice; spălarea și uscarea articolelor vestimentare ale persoanelor arestate preventiv; amenajarea curților de plimbare; dotarea camerelor cu mobilier pentru depozitarea bunurilor persoanelor private de libertate; reparațiile grupurilor sanitare; instalarea dușurilor; asigurarea furnizării apei calde, energiei termice și electrice; distribuirea materialelor igienico-sanitare necesare persoanelor private de libertate și modificarea prevederilor O.M.A.I. nr. 503/2008; asigurarea curților de plimbare; achiziționarea mobilierului pentru depozitarea bunurilor; amenajarea unor camere speciale de vizite pentru asigurarea confidențialității discuțiilor persoanelor private de libertate cu avocații;**

► **completarea schemei personalului medical, în special medici pentru centrele de reținere și arestare preventivă;**

► **salarizarea corespunzătoare și acordarea de sporuri personalului centrelor de reținere și arestare preventivă, având în vedere condițiile improprii de muncă ale acestora și nivelul ridicat de riscuri și pericole.**

BIBLIOGRAFIE:

Bîrsan Corneliu, *Convenția europeană a drepturilor omului, Comentariu pe articole, Vol. I, Drepturi și libertăți*, Editura All Beck, București 2005

Călin Dragoș (coordonator) et alii, *Hotărârile C.E.D.O. în cauzele împotriva României 2013, Analiză, consecințe, autorități potential responsabile, Volumul IX*, Editura Universitară, București, 2013

Călin Dragoș (coordonator) et alii, *Hotărârile C.E.D.O. în cauzele împotriva României 2014, Analiză, consecințe, autorități potential responsabile, Volumul X*, Editura Universitară, București, 2015

Chiriță Radu (coordonator) et alii, *Arestarea și detenția în jurisprudența C.E.D.O.*, Editura Hamangiu, București, 2012

Chiș Ioan, *Umanismul dreptului execuțional românesc-acordarea drepturilor în Mediul penitenciar*, Editura Hamangiu, București, 2007

Chiș Ioan, *Instrumente internaționale de drept execuțional penal*, Editura A.N.I., București, 2005

Națiunile Unite și Penal Reform International, *A pune regulile în acțiune, Penal Reform International*, Haga, martie 1995

Making standards work, *An international handbook on good prison practice, Penal Reform International*, 1 martie 2001

Stănișor Emilian, Bălan Ana și Pripp Cristina, *Universul carceral, Culegere de studii de criminologie și penologie*, Editura Oscar Print, București, 2004

Udroiu Mihai, **Noul Cod penal**, *Noul Cod de procedură penală*, Editura C.H. Beck, București, 2014

Zlătescu Moroianu Irina, Marinache Emil, Șerbănescu Rodica, *Documente Internaționale privind combaterea torturii și a tratamentelor inumane sau degradante*, Institutul Român pentru Drepturile Omului, București, 1998